

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

XXIIIste CONGRES VAN DE VLAAMSE JURISTENVERENIGING

Leuven, 11 mei 1968

Sectie II. — JEUGDBESCHERMING

Preadviezen

1. Door Mr. G. BAERT, Advokaat bij het Hof van beroep te Gent
2. Door de Heer F. VAN HEULE, Ondervoorzitter van de Rechtbank te Dendermonde
3. Door Mr. E. VAN HOVE, Voorzitter van de Federatie der Notarissen

Beschouwingen over de burgerrechtelijke bepalingen van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming

door Mr. G. Baert

1. — *Verantwoording.* — Na de publicatie van meerdere merkwaardige studiën over de civielrechtelijke bepalingen van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, kan het niet de bedoeling zijn van deze beschouwingen opnieuw de totstandkoming van de wet te bespreken, noch de wetteksten aan de hand van de voorbereidende werken te ontleiden. Zie hiervoor: (Matthys, J., De civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen in de nieuwe wet jeugdbescherming, T.P.R., 1965, 311 en volg.; — Hirsch, J.L., Loi du 8 avril 1965, sur la protection de la jeunesse, J.T., 1965, 377 en volg.; — Kebers, A., Les dispositions de droit civil relatives aux mineurs, Ann. dr., 1966, 85 en volg.; — Delnoy-Margrève, Cl., Le civiliste et la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, Ann. fac. dr. Liège, 1965, 421 en volg.; — Wiemeersch, A., Enkele burgerlijke gevolgen van de wet op de jeugdbescherming, R.W., 1967-68, 961 en volg.; — Croonenberghs, M., Jeugdbescherming, uitg. Van In, Lier, 1967, 106 blz.; — Delnoy-Margrève Cl., Questions soulevées par le nouveau droit civil de la jeunesse, gestencileerde uitgave, 1968).

Veel meer zal onze aandacht gaan naar de toepassing van deze wet, die sinds 1 september 1966, in werking is getreden (K.B. 30 juni 1966, Stbl. 1966, 6981).

Volledigheidshalve wordt het geheel van de nieuwe bepalingen onderzocht, waarbij dan de wetsevolutie wordt nagegaan.

Op bepaalde punten wordt stelling genomen. Waar mogelijk wordt de rechtspraak onderzocht die zich over die punten reeds gevormd heeft. Problemen die meer het notariaat aanbelangen worden niet verder uitgewerkt noch de zogeheten sociale bescherming. De procedurebetwistingen worden enkel terloops aangeraakt. Beoogd werd hierbij de evolutie in zake staat en bekwaamheid van de minderjarige te belichten.

I. Krachtlijnen van de de nieuwe wet

2. — *Vermaatschappelijking van de ouderlijke macht.* — De wet op de jeugdbescherming volgt de grote stroming van het twintig-eeuwse recht, dat gekenmerkt wordt door de vermaatschappelijking van het privaat recht en de steeds groter wordende tussenkomst van de overheid. Door vermaatschappelijking is bedoeld dat het recht regelende de verhouding tussen burgers, — en niet alleen de arbeidsverhoudingen, — minder individueel wordt, maar dat de collectiviteit meer op de voorgrond komt en dat het gemeenschapsbelang meer boven de wil en het belang van de enkeling is gaan prevaleren (Valkhoff, J., Een eeuw rechtsonwikkeling, Amsterdam, 1938, blz. 243; — Ripert, G., Le régime démocratique et le droit civil moderne, Paris, 1936, blz. 63 en volg.)

In het Wetboek Napoléon staat de ouderlijke macht in functie van gezin en familie. Geleidelijk aan wordt het

kind meer en meer het voorwerp van de zorg van de overheid. In de negentiende eeuw voornamelijk door verbodsbepalingen die het kind tegen misbruiken moesten beschermen. Veel positiever in de twintigste eeuw door de rechtstreekse hulp van de overheid: verplicht onderwijs, gezondheidszorg, kinderbijlagen, enz.

Het kind wordt beschouwd als een lid van de maatschappij die dan ook de taak heeft bij te dragen tot zijn opvoeding. Waar de ouders in hun taak tekortschieten komt thans de overheid tussen. De sociale bescherming treedt in werking wanneer de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van een minderjarige gevaar loopt wegens het milieu waarin hij leeft of wegens zijn bezigheden of wanneer de omstandigheden waarin hij wordt opgevoed door het gedrag van degenen die hem onder hun bewaring hebben gevaar oplevert (art. 2, wet van 8 april 1965). De ouderlijke macht staat in functie van het kind, om dit tot een volwaardig lid van de maatschappij op te voeden. De gemeenschap zal hiervoor de ouders, waar nodig, bijstaan.

3. — *Gerechtigd toezicht over de ouderlijke macht.* — Treffend is het verschil in opvattingen betreffende het gerechtelijk toezicht op de ouderlijke macht bij de wetgever van 1804 en deze van 1965. De opstellers van het B.W. zijn bij de regeling van de ouderlijke macht, uitgegaan van de gedachte van de goede huisvader, die zelf best over alles kan beslissen. Zij wantrouwden de tussenkomst van de rechter in deze aangelegenheid. Zo verklaarde Bigot de Préameneu dat de ouders voor de kinderen beslissen: « non seulement avec l'impartialité des juges, mais encore avec ce soin, cet intérêt, cette prévoyance que l'affection paternelle peut seule inspirer » (Locré, Belgische uitgave, V, 335).

Ook de wetgever van 1965 behoudt zijn vertrouwen in de ouders, maar hij ziet in de eerste plaats het kind, dat zo nodig tegen zijn eigen familie moet beschermd worden. Die bescherming wordt thans bij de rechter gevonden, maar dan een bijzondere rechter, die in zich alle ouderlijke deugden moet incarneren. De jeugdrechter wordt als het ware een nieuwe « vader weet het best » en krijgt een gans apparaat te zijner beschikking om dan ook werkelijk het beste voor de minderjarige te kunnen beslissen (De Bock, G., Beschouwingen naar aanleiding van de wet op de jeugdbescherming, R.W., 1965-66, 225).

Anders nochtans dan de naam jeugdrechter doet vermoeden, heeft deze nieuwsoortige magistraat vooral op de ouders zijn gezag uit te oefenen. Zij worden werkelijk onder zijn toezicht gesteld zoals uit de zovele nieuwe bepalingen blijkt. Is het dan een louter toeval, dat het hoofdstuk over de burgerrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarige, die voornamelijk de ouderlijke macht raken, in de wet zijn plaats gekregen heeft onder de titel: « gerechtelijke bescherming »?

Achter die verschuiving in de wettelijke regeling van de ouderlijke macht, steekt de nieuwe opvatting en levenswijze die de rol van het gezin grotendeels op de gemeenschap heeft overgedragen. De ouderlijke macht wordt niet langer beschouwd als een louter familiale instelling, maar een soort openbare dienst onder hoger toezicht.

II. De hervorming van de ouderlijke macht

§ 1. Beginsel van het gezamenlijk gezag en beheer.

4. — *Wetboek Napoléon.* — In het Wetboek Napoléon was de vader het gezinshoofd en stond ook de moeder onder zijn gezag (Locré, III, 306 en volg.) Bekommerd

om het herstel van het gezag in de staat, wilde de wetgever van 1804 ook het gezag in de familie herstellen. Daarom mocht in de familie de wil van het hoofd van het gezin niet verzwakt worden (Sagnac, Ph., *La législation civile de la révolution française*, blz. 351). Zo werd ook de Familierechtbank, ingesteld door de wet van 16-24 augustus 1790 (Pasinomie, première série, I, 310 en volg.), afgeschaft (Locré, III, 331).

5. — *Ouderlijke macht en maritale macht.* — Toch stonden de opstellers van het B.W. algemeen de opvatting voor dat de samenwerking van de beide ouders de beste waarborg uitmaakt voor de bescherming van de stoffelijke en zedelijke belangen van de kinderen (Locré, III, 341). Dit blijkt zeer duidelijk uit de ongewijzigd gebleven artikelen 371 en 372 B.W. Wanneer dan het oude artikel 373 B.W. bepaalde dat gedurende het huwelijk de vader alleen dit gezag uitoefent, dan lag dat voor die tijd in de natuur der dingen zelf. Zo schreef Laurent: « La nécessité des choses le veut ainsi. Il faut de l'unité dans la direction de l'enfance; les père et mère délibèrent et décident, s'ils sont d'accord; en cas de dissentiment, il fallait donner le pouvoir proprement dit à l'un d'eux. C'est naturellement le père, investi de la puissance maritale, qui devait aussi avoir l'exercice de la puissance paternelle (Laurent, IV, nr. 261, blz. 351). De ouderlijke macht was aldus onderworpen aan de maritale macht.

6. — *Bekwaamheid van de gehuwde vrouw.* — Inmiddels zijn zowel de levensopvattingen als de levenswijze grondig veranderd (Van den Berg, J.H., *Metabólica of leer der veranderingen*, Nijkerk, 1962, 11de druk; — zelfde auteur, *Leven in meervoud*, een metaboleisch onderzoek, Nijkerk, 1963).

De gehuwde vrouw heeft haar plaats in de maatschappij veroverd. De wet van 30 april 1958, betreffende de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten schafte de maritale macht af.

Men sprak van een schip met twee kapiteins (Dekkers, R., Twee kapiteins op één schip? R.W., 1959-1960, 1385). De nieuwe artikelen 373 en 389 trekken de lijn door. De vaderlijke macht is werkelijk ouderlijke macht geworden.

Gedurende het huwelijk wordt het gezag over de kinderen door de ouders gezamenlijk uitgeoefend en behoren zij gezamenlijk de persoonlijke goederen van hun minderjarige kinderen.

§ 2. De voorrang van de vaderlijke wil.

7. — *Geen opper-recht van de vader.* — Toch heeft de wet van 1964, aan de wil van de vader de voorrang moeten verlenen. Zijn de ouders het niet eens, dan is de wil van de vader doorslaggevend (artt. 373, 374 en 389 B.W.)

Het lijkt duidelijk uit de voorbereidende werken, dat de wetgever aan de vader geen opper-recht heeft willen verlenen, geen gezag van een hogere orde (Matthys, J., o.c., nr. 64, blz. 367 en volg.) Gedurende het huwelijk behoort het ouderlijk gezag aan de beide ouders gezamenlijk.

8. — *Redenen van de voorrang.* — De wetgever verleende de voorrang aan de wil van de vader, gedurende het huwelijk, enkel wegens praktische redenen. In het dagelijks leven moeten immers beslissingen soms onverwijld kunnen genomen worden, en het ware ondoenlijk bij verschil van mening telkens beroep te moeten doen op de rechtbank.

Ook de rechtszekerheid vereist dat de derden weten

dat de ouderlijke beraadslaging door de wil van de vader definitief is.

9. — *Afwijkingen.* — In zekere gevallen is om praktische redenen nochtans de beslissing van de moeder alleen voldoende. Zij kan zich evenals de vader of voogd verzetten tegen de uitbetaling van het loon aan de minderjarige (art. 25,2). Of de jeugdrechtsbank verzoeken de minderjarige te machtigen zelf het loon te ontvangen, al dan niet met bijstand van een bijzondere voogd (art. 25,3). Ook kan zij verzet doen tegen uitkering aan de minderjarige van sociale tegemoetkomingen (art. 27) (Zie verder nrs. 96 en volg.) Wat de ontvoogding betreft, zie verder (nr. 83).

10. — *Toepassing - Woonplaats.* — Het argument van de rechtszekerheid is terug te vinden in het nieuwe artikel 108 B.W., volgens hetwelk de niet-ontvoogde minderjarige, wanneer de ouders geen gemeenschappelijke woonplaats hebben, en beiden wettelijk beheerder zijn, bij zijn vader zijn woonplaats heeft.

11. — *Toepassing - Nationaliteit.* — Ook inzake nationaliteit bleef de wetgever bij het beginsel volgens hetwelk het kind, gedurende het huwelijk van zijn ouders, de staat van Belg verwerft of verliest als het zijn vader is die Belg wordt of deze nationaliteit verliest (Matthys, J., o.c., nr. 118, blz. 398 en volg.)

De niet-ontvoogde minderjarige verkrijgt of verliest de staat van Belg, niet uit de wil van de ouder, maar uit de wet zelf, zodanig dat een beroep van de moeder bij de jeugdrechtsbank tegen die wettelijke beschikking, niet mogelijk is.

Volgens art. 5 van de gecoördineerde nationaliteitswetten verkrijgen de minderjarige kinderen van de tot Belg genaturaliseerde vreemdeling de Belgische nationaliteit onder een dubbele voorwaarde:

1) dat de genaturaliseerde over hen het bewakingsrecht uitoefent;

2) dat die kinderen niet ontvoogd zijn.

De wet op de jeugdbescherming voegde aan dit artikel een nieuw lid: «wanneer gedurende het huwelijk het bewaarrecht door de ouders gezamenlijk wordt uitgeoefend, is de toepassing van het vorig lid afhankelijk van de vrijwillige verandering van nationaliteit door de vader» (art. 28,1).

Zelfde wetsaanpassing voor het verlies van de Belgische nationaliteit. Volgens art. 18,4° van voormelde wetten wordt de staat van Belg verloren door de niet-ontvoogde minderjarige kinderen van een Belg, die vreemdeling is geworden en die over hen het bewaarrecht uitoefent, indien zij met hun vader de vreemde nationaliteit verkregen hebben. Aan deze bepaling is een nieuw lid toegevoegd, volgens hetwelk: «wanneer gedurende het huwelijk het bewaarrecht door de ouders gezamenlijk wordt uitgeoefend, is de toepassing van het vorig lid afhankelijk van het verlies van de staat van Belg door de vader» (art. 28,2).

Aangezien het in beide gevallen om een verandering van nationaliteit gaat die door de wet aan de niet-ontvoogde minderjarige wordt opgelegd, kunnen deze tussen de leeftijd van 16 en 22 jaar, hetzij van de Belgische nationaliteit afzien, hetzij deze nationaliteit terugkrijgen (gecoördineerde nationaliteitswetten, artt. 19 en 22).

12. — *Begrenzing van de voorrang.* — Deze voorrang van de wil van de vader bestaat bovendien slechts bij ontstentenis van elk akkoord of bij strijdige beslissing, zoals Minister van justitie P. Vermeylen uitdrukkelijk

verklaard heeft (Parlem. Hand., Senaat, 1964-1965, vergadering van 10 maart 1965, blz. 970, kol. 2). Die verklaring moet gezien worden in het geheel van de tekst, zodat de bedoelde ontstentenis van akkoord of strijdige beslissing, moet begrepen worden als binnen het huwelijk en de gezamenlijke uitoefening van het gezag.

13. — *Echtelijke onenigheid.* — De onenigheid bedoeld in de artikelen 373 en 389 B.W., betekent niet de echtelijke onenigheid maar het verschil van mening, na gezamenlijk overleg, over de voor de kinderen te treffen maatregelen.

Aldus besliste terecht het Hof van Beroep te Luik, dat de feitelijke scheiding de ouderlijke macht niet wijzigt (Luik, 14 november 1966, J.T., 1967, 79) (Zie nochtans verder, nr. 18).

14. — *Nieuwheid.* — De werkelijke nieuwheid van de wet op dit stuk is dat het vroegere alleenrecht van de vader slechts een recht van voorrang geworden is, gedurende het huwelijk en bij gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht.

15. — *Tegenstelbaarheid van de voorrang van de vaderlijke wil.* — De voorrang van de vaderlijke wil geldt niet alleen ten opzichte van de moeder, maar ook ten opzichte van de rechtsbank. Het komt de jeugdrechtsbank niet toe zich aan te sluiten naar eigen inzicht of voorkeur bij het standpunt van een van de ouders, maar zij zal dienen na te gaan of de vader al dan niet de hem verleende bevoegdheid in het belang van het kind heeft aangewend (Delnoy-Margrève, Cl., o.c., nr. 20, blz. 435; Kebers, A., o.c., nr. 42, blz. 114; nr. 43, blz. 115 en volg. Zie evenwel inzake ontvoogding, waar de wet de bevoegdheid aan de jeugdrechtsbank zelf toekent).

De wet laat de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen bij de ouders, en in geval deze van mening verschillen, moet de vader zijn verantwoordelijkheid op zich nemen. Het komt hem uiteindelijk toe volgens eigen geweten, na overleg, de opvoeding van de kinderen een bepaalde richting te geven. Tot bewijs van het tegendeel wordt de beslissing van de vader vermoed genomen te zijn in het belang van het kind (Verklaring van senator Rolin, Senaat, 10 maart 1965, Parlem. Hand., blz. 970).

§ 3. Beroep van de moeder op de jeugdrechtsbank.

16. — *Rechtsontwikkeling.* — De nieuwe artikelen 373 en 389 B.W. bepalen dat wanneer de ouders het niet eens zijn in de gezamenlijke uitoefening van gezag en beheer, en de moeder zich bij de doorslaggevende wil van de vader niet kan neerleggen, zij het recht heeft zich tot de jeugdrechtsbank te wenden.

Reeds vóór de wet van 1965 hadden rechtsleer en rechtspraak reeds algemeen aanvaard, dat de ouderlijke macht een betrekkelijke macht is, die in het belang van de kinderen moet uitgeoefend worden, en als zodanig aan het gerechtelijk toezicht is onderworpen (De Page, I, nr. 761 en volg. met verwijzing naar rechtspraak; — Dabin, J., *Le contrôle de la puissance paternelle et droit belge*, J.T., 1947, 17 en volg.). Zo schreef Prof. A. Kluyskens, dat de moeder, indien de wijze waarop de vader de ouderlijke macht uitoefent klaarblijkelijk tegen de welbegrepen belangen van het kind indruist, zich tot de rechtsbank kan wenden om de wijziging of de verplaatsing van een der attributen van de ouderlijke macht aan te vragen (Kluyskens, VII, nr. 621, blz. 567).

Thans put de moeder uit de wet zelf het recht op te komen tegen de beslissing van de vader, wanneer zij het niet eens zijn.

17. — *Betrekkelijk recht.* — Niettegenstaande de ruime bewoordingen van de artt. 373 en 389 B.W., was het niet de bedoeling van de wetgever dat de moeder zich, omwille van het louter verschil van mening, tot de jeugdrechtbank kon wenden. Want om dit precies te voorkomen, werd gesteld dat de wil van de vader doorslaggevend is. Zoals de ouderlijke macht zelf, is het recht van de moeder op beroep bij de jeugdrechtbank een betrekkelijk recht. Aldus schrijft A. Kebers: « Pour obtenir gain de cause, la mère devra démontrer que sa demande est fondée sur l'intérêt de l'enfant. Elle a la charge de la preuve parce qu'elle est demanderesse et que son action est dirigée contre la primauté du père ». (Kebers, A., o.c., nr. 43, blz. 116).

18. — *Feitelijke scheiding.* — Toch mag niet uit het oog verloren worden dat de voorrang van de vaderlijke wil afhankelijk is van het bestaan van het huwelijk en de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht. Dit moet in acht genomen worden in de gevallen waarin het huwelijk nog slechts formeel bestaat, doch het gezin in werkelijkheid uiteengevallen is en er alzo geen gezamenlijk overleg meer bestaat tussen de ouders over de belangen van de kinderen. Waarom zou dan nog een voorrang aan de vaderlijke wil moeten verleend worden? Door de feitelijke scheiding, ongeacht de fout van wie ook, is een toestand geschapen, binnen dewelke de uitoefening van de ouderlijke macht niet meer normaal kan gebeuren. Dit is dan ook de grond die de rechtbank of de jeugdrechtbank toelaat, het recht tussen die feitelijke gescheiden ouders op persoonlijke betrekkingen met de kinderen, te regelen.

Wanneer dan de rechter in zijn beslissing verklaart die of die maatregel te nemen, in het belang van het kind, dan zal hij heel dikwijls tegen de wil van de vader ingaan. Immers, bij feitelijke scheiding, zal het kind volgens art. 108 B.W. bij de vader wonen, en volgens artt. 373 en 389 B.W. zou zijn wil de voorrang hebben. Bij feitelijke scheiding stelt in werkelijkheid de rechter zich in de plaats van de ouders, schuift hij de voorrang van de vaderlijke wil opzij, en beslist hij over de te nemen maatregelen. Zo merkt J.L. Hirsch op, in een nota bij een vonnis van de jeugdrechtbank te Luik: « Les litiges qui se meuvent entre les parents légitimes, mais séparés de fait d'un enfant à propos de l'exercice de la puissance paternelle ne supposent en rien l'examen du point de savoir à qui revient, selon la loi, tout ou partie de la puissance paternelle, cas qui est expressément réglé par la loi et ne pourrait souffrir de discussion, mais bien les hypothèses où une situation de fait particulière ne permet pas de déceler aisément, qui, en droit est titulaire de la puissance paternelle ou d'un de ses démembrements (J.T., 1967, 208).

§ 4. Toezicht op de uitoefening van de ouderlijke macht.

A. Sociale en gerechtelijke bescherming.

19. — *Tussenkomst van de overheid.* — Alhoewel het hier niet de plaats is nader in te gaan op de sociale bescherming (jeugdbeschermingscomités) en de maatregelen ter bescherming van de minderjarigen, dient er toch aan herinnerd, dat deze buitengerechtelijke en gerechtelijke maatregelen, een echt toezicht betekenen van overheidswege, op de uitoefening van de ouderlijke macht (Huvelde, J., La protection sociale de la jeunesse, Ann. dr. 1966, 15 en volg.; — Denis, P., Les dispositions de droit social relatives aux mineurs, Ann. dr. 1966, 127 en volg.; — Piret, J.M., Les mesures à l'égard des parents, Ann. dr. 1966, 141 en volg.; — Lox, Fl., Les mesures à l'égard des mineurs, Ann. dr. 1966, 165 en volg.) De opvoedingsbij-

stand beoogt niet alleen de minderjarige, maar ook de ouder die in gebreke blijft. De persoon door de jeugdrechtbank aangewezen de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen te innen, en deze uitsluitend te gebruiken voor de behoeften van de kinderen en voor de gezinsuitgaven die hen betreffen, zal eerder de ouders dan de kinderen bijstaan.

Door de invoering van de opvoedingsbijstand heeft de wetgever een realistische houding aangenomen. Buiten eigen schuld zijn tal van ouders niet bekwaam de hun opgelegde taak naar behoren te vervullen. Zonder hen van de ouderlijke macht te moeten beroven, kan de overheid al dan niet, maar liefst met hun hulp, de anders verwaarloosde kinderen opvoeden.

20. — *Opvoedingsbijstand.* — Hierbij rees het probleem of de jeugdrechtbank bij het bevelen van de maatregelen inzake opvoedingsbijstand, bevoegd was om in concreto de persoon of het instituut aan te duiden waar het kind moet opgenomen worden, en om de bijdrage in de kosten hiervan te bepalen. De jeugdkamer van het Hof van Beroep te Brussel besliste dat de jeugdrechtbank hierin de vereiste bevoegdheid heeft (Brussel, Jk., 23 maart 1967, J.T., 1867, 296 - Jrb. Kortrijk, 8 maart 1967, R.W., 1967-68, 940; - anders: Jrb. Brussel, 16 januari 1967, J.T., 1967, 152).

B. Toezicht op geldsommen en vergoedingen.

21. — *Noodzaak van toezicht.* — Een zeer belangrijke toezichtsmaatregel op de uitoefening van de ouderlijke macht is gesteld bij het nieuwe art. 389, derde lid, B.W., volgens hetwelk wanneer kan gevreesd worden dat geldsommen aan een minderjarige toekomen niet in zijn belang worden gebruikt, de jeugdrechtbank op vordering van de procureur des Konings de voorwaarden kan bepalen voor de aanwending van die sommen. In het zelfde geval kunnen volgens art. 389, vierde lid, B.W., de rechtbanken die uitspraak doen over de vergoeding van een stoffelijke of zedelijke schade aan een minderjarige veroorzaakt, de voorwaarden van de aanwending van de verschuldigde geldsommen bepalen. De bedoeling van deze bepalingen is de verkwisting door de ouders of hun vertegenwoordigers te voorkomen, van gelden die aan minderjarigen toekomen.

22. — *Aard van de maatregel.* — De werkelijke aard van deze maatregel is het onbeschikbaar maken van gelden, waarover de wettige beheerder anders feitelijk had kunnen beschikken.

Door die maatregel wordt het wettelijk beheer aan het toezicht van de rechtbank onderworpen.

23. — *Welke geldsommen.* — De bewoordingen van artikel 389, derde lid, B.W., zijn zeer ruim. De wet maakt geen onderscheid naargelang de aard of oorsprong van de geldsommen of de reden waarom ze verschuldigd zijn: gifte, erfenis, spaargelden op loon, schadevergoeding wegens kwetsuren, inkomsten of kapitalen, enz. (Kebers, A., o.c. nr. 49, blz. 119). De aanwending kan nochtans niet worden bepaald van geldsommen die aan de ouders toekomen, wegens het genot dat zij hebben van de goederen van hun minderjarige niet-ontvoogde kinderen onder de achttien jaar (Van Balberghe, M., Toezicht op de aanwending van geldsommen die aan de minderjarigen toekomen, R.W., 1966-67, 329 en volg.)

Aan de rechtbank werd de ruimste bevoegdheid gelaten om de voorwaarden van de aanwending te bepalen.

24. — *Welke vergoedingen.* — De andere rechtbanken kunnen, naar de regel van art. 389, vierde lid, B.W., alleen

in zaken waarin zij uitspraak doen de aanwending bepalen van de geldsommen die verschuldigd zijn als vergoedingen van een stoffelijke of zedelijke schade aan een minderjarige veroorzaakt. Aldus zullen de rechtbanken bv. de aanwending niet kunnen bepalen van de gelden die aan een minderjarige worden toegekend, wegens terugbetaling van uitgeleende gelden, wegens gerechtelijke onteigening, wegens verdeling van nalatenschappen, enz. Naar de mening van de heer raadsheer, M. Van Balberghe, kunnen de rechtbanken wel de aanwending bepalen van de geldsommen die aan minderjarigen worden toegekend wegens stoffelijke schade aan hun goederen, wegens zedelijke schade die zij lijden door het overlijden in een ongeval van een bloedverwant, zelfs wegens stoffelijke of zedelijke schade uit contractbreuk (Van Balberghe, M., o.c., kol. 334).

25. — *Voor alle minderjarigen.* — Deze bepalingen van art. 389 maken ook geen onderscheid tussen de al of niet ontvoogde minderjarigen. Alhoewel deze bepalingen ingelast zijn in de regeling van het beheer door de ouders van de goederen van de minderjarigen, zijn de bewoordingen zo ruim dat zij de ontvoogde minderjarigen niet uitsluiten, en evenmin de minderjarigen onder voogdij.

26. — *Problemen voor de toepassing.* — Allerlei praktische problemen worden voor de toepassing van dit geldelijk toezicht gesteld. Hoe kan de procureur des Konings weten dat een minderjarige een geldsom moet ontvangen, wanneer deze niet het voorwerp uitmaakt van een rechterlijke beslissing? De heer procureur-generaal J. Matthys wees bovendien op het delicate opsporingsonderzoek (Matthys, J., o.c. nr. 89, blz. 383).

27. — *Herziening.* — De wet is stilzwijgend over een gebeurlijke herziening door de jeugdrechtbank of de rechtbank, van de voorwaarden voor de aanwending van bedoelde geldsommen.

Algemeen wordt aanvaard dat zulkdanige herziening niet mogelijk, maar wenselijk is (Hirsch, J., o.c., nr. 73, blz. 383; — Matthys, J., o.c., nr. 90, blz. 384; — Van Balberghe, M., o.c., nr. 11 en 12, kol. 337 en 338). Deze leemte in de wet kan maar uitgelegd worden door de beschouwing dat de reeds gangbare praktijk op dit stuk geen bijzondere moeilijkheden heeft geboden. Moeten wegens gewijzigde omstandigheden andere maatregelen genomen worden, dan zullen de wettelijke beheerders zich schikken naar de regels van dit wettelijk beheer of het voogdijbeheer. Het betreft immers een maatregel van beheer, die uiteraard steeds voor wijzigingen vatbaar is.

28. — *Draagwijdte van de maatregel.* — Bovendien moet worden opgemerkt dat de bevolen voorwaarden voor de aanwending van bedoelde sommen, aan de wettelijke beheerder het beheer van de goederen van de minderjarige niet ontnemen en hij dienvolgens ook over die buiten beschikking gestelde gelden het beheer behoudt. De rechtbank beveelt weliswaar een bepaalde aanwending van die geldsommen, maar binnen de perken van deze aanwending blijft hij geldig beheren. Wanneer de gelden bestemd werden voor een belegging in onroerende goederen of in hypothecaire zekerheden, kunnen die goederen later, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, verkocht worden of kunnen de uitgeleende gelden terugbetaald worden (Van Balberghe, M., loc. cit.).

29. — *Geldigheid van de betaling.* — Wanneer de beslissingen bedoeld in art. 389 derde en vierde lid, B.W. in kracht van gewijsde zijn gegaan, betekent de griffier een afschrift ervan bij ter poste aangetekende brief aan de

schuldenaars, die zich dan alleen mits nakoming van de voorwaarden door de rechtbank gesteld, geldig kunnen bevrijden (art. 389, vijfde lid B.W.). De wettelijke beheerders van de minderjarige kunnen dan ook slechts in die voorwaarden geldig kwijting geven.

30. — *Moeilijkheden.* — *Toestand van de schuldenaar.* — Ook hier zijn allerlei praktische bezwaren opgerezen. In veel gevallen kan de griffier niet weten of de beslissing in kracht van gewijsde is getreden. Wanneer het vonnis uitvoerbaar bij voorraad is verklaard, bestaat het gevaar dat de betekening ervan, laattijdig zal gebeuren.

Aangezien de beslissing moet betekend worden, kan de afgifte ter post niet als betekening beschouwd worden. De schuldenaar moet toch kennis hebben van de beslissing zelf. Indien het de datum van ontvangst van de brief is die in aanmerking moet genomen worden, zal deze moeilijk te bepalen zijn.

Ook is opgemerkt dat zekere maatregelen aan de schuldenaar schade kunnen berokkenen. Wanneer de rechter de belegging in onroerende goederen bevolen heeft, zullen de beheerders de koop aangaan en de schuldenaar zal de prijs betalen. Middelerwijl kan er een ganse tijd verlopen, gedurende dewelke de schuldenaar zich niet geldig van de schuld kan bevrijden, zelfs niet door consignatie, terwijl de rente op zijn schuld blijft lopen (Van Balberghe, M., o.c.; nr. 9 en 10, kol. 336).

C. Maatregelen in geval van echtscheiding of scheiding van tafel en bed.

31. — *Noodzaak van de gerechtelijke bescherming.* — Het is vooral in de loop van de procedure van echtscheiding of scheiding van tafel en bed, dat er te vrezen valt dat de ouders, misbruik makend van hun macht of van de toestand, de ware belangen van de kinderen over het hoofd zien.

Teneinde het gerechtelijk toezicht over de kinderen mogelijk te maken, moet bij echtscheiding op grond van bepaalde feiten de eis thans de vermelding bevatten van de identiteit van de gemeenschappelijke kinderen van de echtgenoten alsook van hun aangenomen kinderen, voor zover die minderjarig en niet ontvoogd zijn (art. 236 B.W. nieuw). Verzuim van de vermeldingen kan steeds hersteld worden (Matthys, J., o.c., nr. 45, blz. 353).

32. — *Overeenkomst over de voorlopige maatregelen.* — Blijkt de verzoening tussen de echtgenoten niet mogelijk, dan kan de voorzitter van de rechtbank in het proces-verbaal, als hij ze gepast oordeelt en bekrachtigt, de overeenkomst tussen partijen vaststellen over de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de personen, op het levensonderhoud en op de goederen van de niet ontvoogde minderjarige kinderen die aan de echtgenoten gemeenschappelijk zijn of door hen werden aangenomen (art. 239 B.W., nieuw).

De procureur des Konings zal nochtans, als hoofdzakelijke partij of als tussenkomende partij, kunnen optreden, indien de bekrachtigde overeenkomst, naar zijn oordeel, en op grond van de door hem ingewonnen inlichtingen of ingestelde enquête, tegen de belangen van de kinderen indruist (Matthys, J., o.c. nr. 46, blz. 354).

33. — *Toezicht na de scheiding.* — Teneinde het parket in de gelegenheid te stellen eventueel hoedemaatregelen van de jeugdrechtbank uit te lokken, moet de ambtenaar van de burgerlijke stand na de overschrijving van het vonnis van echtscheiding, onverwijld daarvan kennis geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg die op de vordering heeft beslist (art. 264 B.W., laatste lid, nieuw).

34. — *Bevoegdheid van de voorzitter.* — Hebben de ouders geen regeling getroffen die behoorlijk werd bekrachtigd door de voorzitter van de rechtbank, en werden geen onderscheidene beslissingen door de voorzitter, rechtsprekend in kortgeding, in het belang van de kinderen gewezen op verzoek hetzij van partijen of van een ervan, hetzij van de procureur des Konings, dan blijft het voorlopig bestuur over de persoon en de goederen van de kinderen bij de beide ouders, zoals bepaald is in artikelen 373 en 389 B.W. (art. 267 B.W., nieuw).

35. — *Tussenkomen van het openbaar ministerie.* — Ook kan de voorzitter rechtsprekend in kortgeding, kennis nemen, in iedere stand van het geding, van de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon, op het levensonderhoud en op de goederen, zowel van partijen als van de kinderen. De procureur des Konings kan, door bemiddeling van een afgevaardigde bij de jeugdbescherming alle dienstige inlichtingen betreffende de zedelijke en stoffelijke toestand van de kinderen inwinnen. De voorzitter kan de procureur des Konings verzoeken de in vorig lid bedoelde informatie te verrichten. Van de informatie wordt in alle gevallen aan partijen kennis gegeven. (art. 268 B.W., gewijzigd). Hierbij dient aangestipt dat overeenkomstig art. 8 van de wet op de jeugdbescherming, wanneer de voorzitter dient te beslissen over de voorlopige maatregelen betreffende de bewaking van de minderjarige kinderen, over de onderhoudsuitkeringen ten behoeve van die kinderen, alsdan de magistraat van het openbaar ministerie moet aanwezig zijn en gehoord worden bij de behandeling van de zaak door de voorzitter. Is dit niet gebeurd, dan kan het bevelschrift niet rechtsgeldig verleend worden, en is het nietig, want de bepaling van art. 8, tweede lid van de wet van 8 april 1965 betreft de gerechtelijke inrichting en raakt dus de openbare orde (Hof van Beroep te Gent, 29 januari 1968, R.W., 1967-68, 1319 met besluiten van advocaat-generaal Théo Versé; — Brussel, 7 december 1966, J.T. 1967, 23, — anders, Rb. Brussel, 8 september 1966, 766).

36. — *Echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming.* — Inzake echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, werden de geldende wetsbepalingen eveneens aangepast. De echtgenoten zijn gehouden in hun voorafgaande overeenkomst te bepalen aan wie hun gemeenschappelijke alsmede de door hen aangenomen kinderen toevertrouwd zullen worden, hetzij gedurende de proeftijd, hetzij na de echtscheiding (of scheiding van tafel en bed). (artikel 280 B.W. gewijzigd; art. 307 B.W.). Zij moeten aan hun notarissen de akte van geboorte en van overlijden van al hun gemeenschappelijke kinderen en van die welke zij hebben aangenomen ter hand stellen (art. 283, 2° B.W., gewijzigd). De oudste notaris overhandigt binnen vijftien dagen aan de procureur des Konings een eensluidend verklaard afschrift van het proces-verbaal van de aanvraag tot echtscheiding en van de daarbij gevoegde stukken (art. 284 B.W., laatste lid, nieuw).

37. — Op te merken valt dat in geval van echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, alle geschillen met betrekking tot de uitoefening van de ouderlijke macht, de jeugdrechtbank steeds bevoegd is, zowel in de loop van de procedure als nadien. De procureur des Konings kan van ambtswege de zaak bij de jeugdrechtbank aanhangig maken, zoals bepaald bij artt. 30 en 36,2° van de wet op de jeugdbescherming.

38. — *Doorwerking van de voorlopige maatregelen.* — Na de ontbinding van het huwelijk ingevolge echtschei-

ding op grond van bepaalde feiten, en ook na de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten, blijft het bestuur over de persoon en over de goederen van de kinderen bij diegene aan wie het voorlopig werd toevertrouwd, hetzij bij een overeenkomst tussen partijen die behoorlijk bekrachtigd werd zoals in artikel 239 B.W. is bepaald, hetzij bij een beschikking van de voorzitter, rechtsprekend in kort geding overeenkomstig art. 268 B.W. Bij gebreke van zodanige overeenkomst of van zodanige beschikking, komt het bestuur toe aan de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft. De jeugdrechtbank kan evenwel in alle gevallen in het belang van de kinderen anders beslissen, hetzij op verzoek van partijen of van één er van, hetzij van de procureur des Konings (art. 302 B.W., nieuw).

39. *Bevoegdheid van de jeugdrechtbank.* — Bij toepassing van het nieuw art. 302 B.W. besliste het Hof van Beroep te Gent, dat na de ontbinding van het huwelijk, alle maatregelen betreffende de persoon en de goederen van de minderjarigen aan de jeugdrechtbank moeten worden toevertrouwd, ongeacht of het al dan niet om een eerste beslissing gaat. De jeugdrechtbank te Gent, had zich onbevoegd verklaard ten aanzien van de eis van de moeder, in wier nadeel de echtscheiding bij verstek was uitgesproken en welke definitief geworden was, om over het bezoekrecht te beslissen. De man had de hoede bekomen en er was geen bezoekrecht voor de vrouw voorzien. De jeugdrechtbank was van oordeel dat zij wel bevoegd was om eventueel wijzigingen te brengen aan de modaliteiten van een bezoekrecht dat reeds werd toegestaan, doch dat het aan de burgerlijke rechtbank behoorde initieel over het bezoekrecht te beslissen. Ook de burgerlijke rechtbank tot wie de moeder zich nadien wendde, had zich onbevoegd verklaard. Dit vonnis werd door het Hof van Gent bevestigd (Gent, 4 januari 1968, R.W., 1967-68, 1129, met advies van advocaat-generaal M. Vanhoudt).

40. Quid, wanneer er wederzijdse eisen in echtscheiding zijn, en over de ene vordering eindvonnis gewezen is waarbij de echtscheiding werd toegestaan en dat overgeschreven is in de registers van de burgerlijke stand? Het lijkt dat hierin de mening van Cl. Delnoy-Margrève dient gevolgd, dat alsdan de rechtbank van eerste aanleg en de voorzitter bevoegd blijven. De procedure is immers nog niet volledig uitgeput en de voorzitter blijft bevoegd zekere voorlopige maatregelen te bevelen. Aldus besliste het Hof van Cassatie, dat het beginsel van art. 268 B.W., volgens hetwelk de voorzitter slechts kennis kan nemen van de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon en op de goederen, zowel van de partijen als van de gemeenschappelijke kinderen, tot op het ogenblik waarop het beschikkend gedeelte van de einduitspraak waarbij de echtscheiding is toegestaan overgeschreven is, of tot op het ogenblik waarop een eindbeslissing tot afwijzing van de eis in kracht van gewijsde is gegaan, dit beginsel evenwel noodzakelijk moet worden verzacht wanneer bij de rechter in feitelijke aanleg twee wederkerige vorderingen tot echtscheiding aanhangig zijn gemaakt, en het over een ervan gewezen eindvonnis of eindarrest gevolgd is door de overschrijving in de registers van de burgerlijke stand, terwijl de andere rechtsvordering nog steeds hangende blijft; dat in zodanig geval de huwelijksband verbroken is en de voorzitter in het kort geding derhalve niet meer bevoegd is om voorlopige maatregelen te bevelen waarvan de grondslag in art. 212 B.W., te vinden is, doch dat hij niettemin krachtens art. 268 B.W. voort kennis kan nemen van de voorlopige maatregelen betreffende de bewaring der gemeenschappelijke kinderen en de uitoefening van het

recht van bezoek waarover geen einduitspraak ten gronde is kunnen geschieden, evenals van die welke noodzakelijk kunnen zijn wegens de voortbestaande hoofd- of tegenvordering (Cass., 30 april 1964, R.W., 1965-66, 299; - R.C.J.B., 1965, 288 met noot Fr. Rigaux; - Cl. Delnoy-Margrève, Questions, n° 27, blz. 18; - anders, Rb. Doornik, Kortg., 27 januari 1967, J.T., 1967, 242). Waar de wet duidelijk de samenloop van bevoegdheid tussen de voorzitter van de rechtbank en de jeugdrechtbank heeft vermeden, is de jeugdrechtbank onbevoegd zolang in de loop van de echtscheidingsprocedure op grond van bepaalde feiten, de voorzitter nog op grond van art. 268 B.W. kan tussenkomen.

41. *Vorderingen tot levensonderhoud.* — Nochtans dient opgemerkt, dat wat het onderhoudsgeld voor de kinderen betreft, na echtscheiding, de bepalingen van art. 302 B.W., geen afbreuk gedaan hebben aan de wet van 10 februari 1953, art. 2, zijnde artikel 3/11° van de wet op de bevoegdheid, die aan de vrederechter bevoegdheid verleent om over de geschillen betreffende onderhoudsgelden te beslissen. De jeugdrechtbank is onbevoegd om uitspraak te doen over een vraag tot onderhoudsgeld voor de kinderen (Rb. Antwerpen, 25 mei 1967, R.W., 1967-68, 649; - anders, Jrb. Brussel, 11 april 1967, J.T., 1967, 316 met uitvoerige motivering).

D. Ontzetting uit de ouderlijke macht.

42. *Soepele regeling.* — Alhoewel uitgaande van het idee dat de ouderlijke macht essentieel de becherming van het kind als doel heeft, hebben de opstellers van het B.W., nochtans de ontzetting van dit recht niet voorzien, hoe groot de misbruiken ook konden zijn. Deze leemte werd later in zekere mate aangevuld door enkele bepalingen van het strafrecht en door de rechtspraak (Kluyskens, VII, n° 645, blz. 585).

Door de wet van 15 mei 1912, werd een betrekkelijk ingewikkeld systeem voor de ontzetting van de ouderlijke macht ingericht. Daarentegen is de regeling door de wet van 1965, zeer soepel. De verplichte ontzetting is afgeschaft (art. 32 en volg.).

De ontzetting kan gebeuren ten aanzien van één of van alle kinderen, uit alle of slechts uit bepaalde rechten. Zij wordt uitgesproken door de jeugdrechtbank op vordering van het openbaar ministerie. De jeugdrechtbank kan de ontzetting uitspreken, in de gevallen voorzien bij art. 32:

1) wanneer de vader of moeder veroordeeld is tot een criminele of correctionele straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen;

2) wanneer de vader of de moeder, door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengt;

3) wanneer de vader of moeder huwt met een persoon die uit de ouderlijke macht is ontzet.

43. *Verlies van levensonderhoud- en erfrecht.* — *Geen wederkerigheid.* — Aan te stippen valt, dat de ouder, die ontzet werd uit alle rechten betreffende de ouderlijke macht, thans ook het recht op levensonderhoud ten aanzien van het betrokken kind en van diens afstammelingen verliest (art. 33, 4° - Rb. Brussel, 18 januari 1967, J.T., 1967, 224) alsook het recht op de nalatenschap van dit kind zoals bepaald bij art. 746 B.W. (art. 33, 5°. De wetgever knoopt deze rechten zodoende eerder aan de ouderlijke macht, dan aan de afstamming.). Op dit stuk is er geen wederkerigheid, zodat het kind, dat zich misdragen heeft,

wel van zijn ouders levensonderhoud kan vorderen zo het behoeftig is. De rechtspraak heeft nochtans reeds aanvaard dat de vordering tot levensonderhoud moet afgewezen worden wanneer de behoeftigheid aan het wangedrag van de eiser zelf, te wijten is. In de rechtsleer bleef dit echter betwist, omdat het recht op levensonderhoud gevestigd is op de onuitwisbare hoedanigheid van echtgenoot, bloedverwant of aanverwant (Kluyskens, VII, n° 355, blz. 324; - De Page, I, n° 550 bis, blz. 694).

4. *Onwaardigheid.* — Boven het verlies van de rechten verbonden aan de ouderlijke macht, is de persoon op wie de volledige ontzetting werd toegepast volledig onbekwaam om voogd, pleegvoogd, toeziende voogd, lid van een familierraad, curator of speciaal raadsman (t.t.z. bijzondere raadsman: art. 391 B.W.) van de moeder-voogdes te zijn (art. 33, derde lid B.W.).

45. *Herstel.* — In het stelsel van de wet van 15 mei 1912 kon de persoon die van de ouderlijke macht werd ontzet, na verloop van vijf jaar in geval van vrijstaande ontzetting, en na verloop van tien jaar in geval van verplichte ontzetting, in de ouderlijke macht hersteld worden. Op grond van art. 60 van de wet op de jeugdbescherming, kan de ontzette ouder reeds na verloop van één jaar sedert de dag waarop de beslissing waarbij de ontzetting is bevolen, definitief is geworden, zich bij verzoekschrift tot de jeugdrechtbank wenden om het volledig of gedeeltelijk herstel te vragen. Indien dit verzoek wordt afgewezen, kan het niet worden hernieuwd voordat één jaar verstreken is sedert de dag waarop de afwijzende beslissing definitief is geworden.

46. *Aangezien de ontzetting uit de ouderlijke macht een ontorende maatregel is, en hieraan allerlei onrechtstreekse gevolgen geknoopt worden, zowel op burgerlijk als staatsburgerlijk gebied, kunnen de betrokkenen ten allen tijde het herstel vorderen.* Terecht besliste de jeugdrechtbank te Kortrijk, dat het verzoek tot herstel in de ouderlijke macht ook nog ontvankelijk is nadat de kinderen meerderjarig zijn (Jrb. Kortrijk, 7 maart 1967, R.W., 1967-68, 454).

47. *Provoogdij.* — Zoals onder het stelsel van de wet van 1912, zal de jeugdrechtbank, wanneer zij de volledige of gedeeltelijke ontzetting van de ouderlijke macht uitsprekt ten aanzien van één van de ouders, de niet-ontzette ouder aanwijzen om de andere te vervangen, onder haar toezicht, als dat niet in strijd is met het belang van de minderjarige. Zo niet, duidt zij een pro-voogd aan, om onder haar toezicht in de vervanging te voorzien, of vertrouwt zij de minderjarige toe aan het jeugdbeschermingscomité, dat iemand aanwijst om bedoelde machten uit te oefenen, nadat zijn aanwijzing door deze rechtbank is gehomologeerd, op vordering van het openbaar ministerie. De vader en moeder worden vooraf gehoord of opgeroepen (art. 34). Aan deze verplichting wordt niet voldaan wanneer de niet-ontzette ouder slechts door een politieagent ondervraagd wordt (Brussel, 18 mei 1960, Pas. 1960, II, 268).

48. *Bevoegdheid van de pro-voogd.* — Wat de bevoegdheid van de pro-voogd betreft, laat de wet de splitsing van de verschillende bestanddelen van de ouderlijke macht toe, en zal hij slechts dié machten uitoefenen welke hem uitdrukkelijk zijn verleend. Ook wanneer hem de macht verleend is van bewaring en opvoeding en om de minderjarigen te vertegenwoordigen, tot hun handelingen toestemming te verlenen en hun goederen te beheren, wordt hij niet met de ouder gelijkgesteld. Hij neemt de plaats van de ontzette ouder niet in, in de gevallen

waarin de wet zelf voorzien heeft dat de andere ouder of de familie in de plaats komt van de ouder die in de onmogelijkheid verkeert om zijn wil te kennen te geven (art. 35). Waar de wet uitdrukkelijk bepaalt, dat de pro-voogd zijn rechten uitoefent onverminderd de regels bepaald in het B.W. inzake toestemming tot het huwelijk, legt zij hem ook op eventueel de bepalingen van art. 373 en 374 B.W. in acht te nemen. Deze regels zullen dus hun toepassing vinden wanneer slechts één van de ouders ontzet werd, en de niet-ontzette ouder de pro-voogdij niet uitoefent.

49. Toestand van de niet-ontzette ouder. — De niet-ontzette ouder heeft slechts het recht op het wettelijk genot van de goederen van de minderjarige, indien hij bekleed is met de pro-voogdij.

Evenals de pro-voogd zal deze ouder voor het beheer van de goederen van de minderjarige de bepalingen van het B.W., betreffende het bestuur van de voogd en de voogdij-rekeningen, moeten nakomen (Piret, J.M., *Les mesures à l'égard des parents*, Ann. dr., 1966, 160 en volg.).

50. Samenwerking met de ouders. — Met betrekking tot de werking van de pro-voogdij tekenen zich duidelijk twee strekkingen af. Volgens de ene strekking vereist het belang van de kinderen, na totale ontzetting van de ouderlijke macht, dat de pro-voogd over een onverdeeld gezag zou beschikken. Zo besliste de Jeugdkamer van het Hof van Beroep te Brussel dat zelfs, mocht men aannemen dat het recht vermeld in art. 33, L° van de wet van 8 april 1965, niettegenstaande de grammaticaal enkelvoudige weergave, zou mogen gesplitst worden in recht van bewaring enerzijds en recht van opvoeding anderzijds, het dan nog moeilijk zou zijn zich voor te stellen hoe gedeeltelijk ontzette ouders met de pro-voogd deze onderdelen van de ouderlijke macht, die zo nauw verbonden zijn, afzonderlijk zouden kunnen uitoefenen, zonder dat daarbij zeer vaak conflicten tussen hen zouden oprijzen, ten nadele van een gunstige ontplooiing van de kinderen. En dat deze splitsing, in ieder geval niet dient te worden nagestreefd waar het er om gaat de ouderlijke macht te verdelen, niet meer tussen gedeeltelijk ontzette ouders en pro-voogd, doch om een door totale ontzetting van de ouders, noodzakelijk geworden pro-voogdij te organiseren. Het belang van de kinderen vereist dat zij bij de pro-voogd steun zouden vinden van een onverdeeld gezag, dat erom bekommerd is, over al hun materiële en geestelijke noden te waken. Het verder verbroekelen van het gezag kan slechts onzekerheid met zich mee brengen en het gevaar tot opbieden doen ontstaan (Brussel, Jk., 9 februari 1967, R.W. 1966-67, 1723; J.T., 1967, 260).

De andere strekking daarentegen, beoogt in de mate van het mogelijke de band tussen ouders en kinderen te behouden en te versterken. Gebruik makend van de soepele regeling, splitst zij het materiële recht van bewaking over het kind, dat toegewezen wordt aan een pro-voogd; doch laat aan de ontzette ouder, het recht van opvoeding, wanneer deze nog belangstelling voor het kind vertoont (Jrb. Brussel, 12 december 1966, J.T., 1967, 262; in dezelfde geest, Jrb. Brussel, 30 januari 1967, 261; — Zie voor het ganse probleem van de pro-voogdij: Slachmuylder, L., *La protection des enfants des parents déchu de la puissance paternelle*, J.T., 1967, 269 en volg.). Het lijkt dat de tweede stelling de voorkeur verdient, omdat zij het dichtst staat, bij de geest van de wet op de jeugdbescherming, die de samenwerking beoogt van alle organen van de jeugdbescherming met de ouders, of deze al dan niet ontzet zijn (Matthys, J., o.c. nr. 13, blz. 321 en volg.).

Als principe vooropstellen dat aan de pro-voogd én bewaking én opvoeding steeds gelijktijdig moeten toevertrouwd worden, vindt geen steun in de wet. Het gaat telkens om bijzondere gevallen die een eigen oplossing vergen.

§ 5. Juridische aard van de gezamenlijke uitoefening van gezag en beheer.

51. Verwijzing. — Het is vooral terzake het wettelijk beheer, dat zich het probleem van de juridische aard van de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht stelt. Met betrekking tot het gezamenlijk bestuur over de persoon werden boven (zie n^{rs} 4 en volg.) de beginselen uiteengezet.

52. Gezamenlijk beheer. - Begrip. — Het wettelijk beheer is de wettelijke verplichting voor de vader en de moeder de persoonlijke goederen van hun minderjarige en niet-ontvoogde kinderen te beheren, en hun kinderen in rechte en daarbuiten te vertegenwoordigen telkens hun rechten erbij betrokken zijn (De Page, I, n° 794, blz. 922). Het oorspronkelijk artikel 389 B.W. bepaalde dat gedurende het huwelijk de vader beheerder is over de persoonlijke goederen van zijn minderjarige kinderen. De wet op de jeugdbescherming heeft ook op dit punt het beginsel van de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht toegepast. Volgens de nieuwe tekst van art. 389 B.W. beheren gedurende het huwelijk de ouders gezamenlijk de persoonlijke goederen van hun minderjarige kinderen. Zijn zij het niet eens, dan is de wil van de vader doorslaggevend, maar de moeder heeft het recht zich tot de jeugdrechtsbank te wenden.

53. Toepassing. Optreden in rechte. — Op grond van de regel van de gezamenlijke uitoefening van het wettelijk beheer, heeft de vrederechter te Nijvel, van ambtswege de niet-ontvankelijkheid opgeworpen, ingesteld tegen de vader alleen, in zijn hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordiger van zijn minderjarige zoon, omdat de eiser nagelaten had ook de moeder van de minderjarige te dagvaarden. Immers, aldus het vonnis, het is een regel van openbare orde dat de minderjarige als verweerder slechts geldig kan gedagvaard worden in de persoon van zijn wettelijke vertegenwoordigers. In burgerlijke zaken is de rechter slechts verzekerd van de eerbiediging van de rechten van de verdediging voor de minderjarige, wanneer hij de zekerheid heeft dat hun wettelijke vertegenwoordigers overeenkomstig de wet in het geding geroepen zijn; dienvolgens komt het aan de rechtbank toe van ambtswege de opschortende exceptie (*exception dilatoire*) op te werpen wanneer de minderjarige niet tevens door zijn moeder vertegenwoordigd noch bijgestaan is. Zij moet immers de gelegenheid hebben stelling te nemen omtrent de verdediging van de minderjarige en om dit recht gezamenlijk met de vader uit te oefenen. Tenslotte, de moeder is verantwoording verschuldigd over deze daden van wettelijk beheer, zelfs wanneer de vader verkeerdelijk alleen gehandeld heeft. Daarenboven vereist de bevoegdheid aan de rechtbank verleend om de voorwaarden te bepalen voor de aanwending van de sommen die aan de minderjarige verschuldigd zijn, de aanwezigheid van de vader en de moeder, als wettelijke beheerders die samen verantwoording verschuldigd zijn, en hiervoor met hun eigen goederen instaan; voorwaarden welke de rechter, wanneer hij hiertoe beslist, zowel aan de moeder als aan de vader van de minderjarige, moet opleggen.

De vader-verweerder die bij mondelinge besluiten verklaard heeft, bedoelde opschortende exceptie niet op te werpen, kan hieraan niet meer alleen verzaken wan-

neer dit middel aan zijn minderjarige zoon toekomt (Vred. Nijvel, 20 oktober 1966, J.T., 1967, 8).

54. Ook de vrederechter te Sint-Niklaas-Waas, heeft de vordering niet ontvankelijk verklaard ingesteld door de vader alleen in eigen naam en in zijn hoedanigheid van vader, wettelijk beheerder van de goederen van zijn minderjarige zoon, om vergoeding te bekomen voor een arbeidsongeval waarvan de minderjarige het slachtoffer was. De eis diende ingeleid te worden door de beide ouders samen. Ook kan de moeder in het geding vrijwillig tussenkomen, maar dan ingevolge de vormen van art. 7 W. Rv. en niet door eenvoudige vermelding in een besluitschrift, waarin niet eens de volle identiteit van de moeder is vermeld en dat door haar niet ondertekend is (Vred. Sint-Niklaas-Waas, 10 april 1967, R.W., 1967-68, 900).

55. *Taak van de rechtbank.* — Deze twee vonnissen doen de vraag rijzen wat de rechtbank had moeten beslissen wanneer de vader zou ingeroepen hebben, dat hij het niet eens was met zijn echtgenote of dat zijn echtgenote overleden was of in de onmogelijkheid verkeerde haar wil te laten kennen? Moet de rechtbank alsdan zulks onderzoeken en het bewijs hiervan aan de vader opleggen?

56. *Buitengerechtelijke handelingen.* — Ook voor de buitengerechtelijke rechtshandelingen zijn er tal van problemen. Gesteld dat de vader in naam van de minderjarige een huurcontract wil sluiten, waarin de moeder niet heeft willen toestemmen. Zich beroepend op zijn doorslaggevende wil in geval van onenigheid, sluit de vader de overeenkomst en de moeder wendt zich tot de jeugdrechtbank omdat naar haar mening de huurder onvermogen is. Kan alsdan de jeugdrechtbank nog tussenkomen? Dit valt niet te betwijfelen, het nieuwe artikel 389 B.W., zegt dit duidelijk. Wanneer dan de jeugdrechtbank de moeder gelijk geeft, is dan die huurovereenkomst van rechtswege nietig of moet de moeder de vordering tot nietigverklaring of tot vernietiging instellen, na hiertoe door de jeugdrechtbank te zijn gemachtigd?

Mevrouw Cl. Delnoy-Margrève meent, dat de klemtoon moet gelegd worden op de doorslaggevende wil van de vader, enerzijds om aan de derden de vereiste zekerheid te verschaffen en anderzijds om te voorkomen, dat het louter stilzitten van de moeder, de man zou beletten het beheer op een normale wijze uit te oefenen. Zo schrijft zij: « l'acte passé antérieurement à la décision judiciaire est donc valable au point de vue de la capacité. Il nous semble même certain que le tribunal de la jeunesse saisi devrait s'interdire d'examiner le bien-fondé d'un recours exercé tardivement: le législateur ne lui a pas donné mission de contrôler des actes conclus mais seulement d'apprécier, lorsqu'un acte juridique doit encore être conclu, qui du mari ou de la femme a raison et qui, éventuellement, aura le pouvoir d'intervenir seul, au nom de l'enfant. Le tribunal trancherait-il la question une fois l'acte conclu, sa décision serait nulle pour incompétence et même pour excès de pouvoir. Le seul recours ouvert à l'épouse dans l'espèce imaginée ici est, à notre sens, l'action en nullité pour fraude. L'épouse, autorisée à agir par le tribunal de la jeunesse établit-elle que son mari et le cocontractant ont précipité la conclusion du contract en vue de faire échec à son droit de recours, établit-elle que l'un et l'autre connaissaient sa volonté de saisir le tribunal de la jeunesse des motifs réels qui la poussaient à refuser son consentement, le tribunal saisi pourrait annuler l'acte pour fraude aux droits de la mère, qualifiée par la loi de représentant effectif de l'enfant mineur » (Cl. Delnoy-Margrève, Questions

soulevées par le nouveau droit civil de la jeunesse, n° 10, blz. 6).

57. Voornoemde auteur stelt dezelfde oplossing voor in het geval de moeder helemaal niet werd geraadpleegd. Heeft de man de medecontractant in de waan gebracht dat de moeder niet akkoord was, dan kan men niet a priori deze verwijten nagelaten te hebben het bewijs hiervan te eisen. Uit niets blijkt dat de moeder bij de overeenkomst moest tussenkomen noch tegenover de betrokkenen het verschil van mening moet doen blijken. Tenandere, hoe zou de medecontractant dit alles kunnen onderzoeken?

58. *Bevestiging.* — Uit het onderzoek van al deze problemen kan er maar één besluit getrokken worden. Dit is, dat de wetgever de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht in al haar aspecten beoogd heeft. Ontbreekt deze, dan weet men welke moeilijkheden er te wachten staan. De uitoefening van de ouderlijke macht aan de moeder verleend, is meer dan een louter recht van toezicht. Het gezamenlijk optreden is een soort bevestiging van de geldigheid van de gestelde handelingen. Door het samen optreden, ziet de moeder af van het recht het middel in te roepen waarmee zij de akte had kunnen bestrijden.

§ 6. Wettelijk genot.

59. *Aan de beide ouders.* — Het beginsel van de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht, vindt ook inzake het wettelijk genot zijn toepassing. Waar dit voorheen gedurende het huwelijk aan de vader alleen toekwam, behoort dit thans aan de beide ouders (art. 384 B.W. nieuw). Bij ontbinding van het huwelijk door overlijden heeft de langstlevende ouder het genot van de goederen van de kinderen.

60. *Verlies. Echtscheiding of scheiding van tafel en bed.* — De regeling van het wettelijk genot werd nog op een ander punt gewijzigd. Volgens het oorspronkelijk artikel 386 B.W., bestaat dit genot niet ten voordele van de ouders, tegen wie de echtscheiding mocht zijn uitgesproken en houdt het op ten aanzien van de moeder ingeval zij een tweede huwelijk aangaat.

Volgens het nieuwe art. 386 B.W. daarentegen houdt dit genot op zowel in geval van echtscheiding als van scheiding van tafel en bed, en zulks ten opzichte van beide ouders.

61. *Moeder-weduwe. Tweede huwelijk. Behoud.* — Nu is ook de bepaling weggefallen dat het genot ophoudt ten aanzien van de moeder ingeval zij een tweede huwelijk aangaat. De moeder-weduwe, die een tweede huwelijk aangaat, zal dus gebeurlijk het wettelijk genot behouden, evengoed als voorheen reeds het geval was voor de vader (combinatie art. 384 en 386 B.W., nieuw).

62. *Reden van het verlies bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed.* — Het is niet duidelijk waarom de wetgever het wettelijk genot aan de onschuldige ouder heeft ontnomen. Wellicht werd gedacht dat in zeer veel gevallen de onschuldige echtgenoot niet meer de hoede over de kinderen zou hebben. Ook zou de wetgever de bedoeling gehad hebben een tergend gebruik maken van de ouderlijke macht te vermijden, welke, in zodanig geval soms uitgeoefend wordt met bedoelingen die aan de belangen van het minderjarig kind volkomen vreemd zijn, en maar al te dikwijls een bemanteld middel wordt, dat door de ouders wordt aangewend om hun wederzijdse wrok verder uit te werken (Hirsch, J.L., o.c. 386, n° 68; - Matthys, J., o.c., n° 72, blz. 371).

63. *Verlies bij ontzetting van de ouderlijke macht.* — Bij ontzetting van de ouderlijke macht verliest de niet-ontzette ouder het wettelijk genot, wanneer hem de provoogdij niet werd opgedragen (art. 35, laatste lid). Onder het stelsel van de wet van 1912 behield deze in dit geval nog het wettelijk genot (De Page, I, n° 838, blz. 956).

III. Verdere uitwerking van de nieuwe beginselen.

§ 1. Wettelijke woonplaats van de niet-ontvoogde minderjarige.

64. *Eenheid van woonplaats. Bij de wettelijke beheerder.* — De wetsbepaling dat de niet-ontvoogde minderjarige zijn woonplaats heeft bij zijn vader en moeder of voogd, werd gewijzigd door de wet van 30 april 1958 betreffende de bekwaamheid van de gehuwde vrouw, die toelaat dat, naast de echtelijke verblijfplaats, elk van de echtgenoten een afzonderlijke woonplaats heeft. Het alsdan gewijzigde artikel 108 B.W. bepaalde dat de niet-ontvoogde minderjarige zijn woonplaats heeft bij diegene van zijn ouders die zijn wettelijke beheerder is of bij zijn voogd. De wet op de jeugdbescherming die het beginsel heeft ingevoerd dat gedurende het huwelijk de ouders gezamenlijk de persoonlijke goederen van hun minderjarige kinderen beheren (art. 389 B.W.), heeft dan ook dit artikel moeten aanpassen.

Het beginsel dat een niet-ontvoogde minderjarige zijn woonplaats heeft bij degene die zijn wettelijk beheerder is, blijft als zodanig ongewijzigd.

Aangezien het wettelijk beheer aan beide ouders toekomt, en deze een afzonderlijke woonplaats kunnen hebben, moest de wetgever een keuze doen. Om praktische redenen (zie boven, n° 8) stelt de wet op de jeugdbescherming dat wanneer de ouders die geen gemeenschappelijke woonplaats hebben, beiden wettelijke beheerder zijn van de niet ontvoogde minderjarige, deze zijn woonplaats heeft bij zijn vader (nieuw art. 108 B.W.).

65. *Quid bij ontzetting van de ouderlijke macht?* — Bij ontzetting van de ouderlijke macht, zal de minderjarige zijn woonplaats hebben bij de persoon die het beheer heeft van de goederen van de niet ontvoogde minderjarige (zie boven, n° 49).

66. *Tijdens procedure van echtscheiding.* — In de loop van de procedure tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten, zullen de niet ontvoogde minderjarige kinderen hun woonplaats bij de vader behouden. Het nieuwe artikel 267 B.W. bepaalt uitdrukkelijk dat het voorlopig bestuur over de persoon en de goederen van de kinderen bij de beide ouders blijft zoals bepaald in de artikelen 373 en 389 B.W.

Reeds voorheen lieten de ruime bewoordingen van art. 268 B.W. toe aan de voorzitter van de rechtbank bij wijze van voorlopige maatregelen niet alleen de hoede aan de moeder toe te vertrouwen, maar ook het recht van wettelijk beheer (De Page, I, n° 954, blz. 1046; — zie ook, n° 321, B, blz. 438). Thans kunnen partijen zelf een overeenkomst opstellen over de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon, op het levensonderhoud en op de goederen van de niet ontvoogde minderjarige kinderen, dewelke door de voorzitter zal opgenomen worden in het proces-verbaal van niet-verzoening, als hij ze gepast oordeelt en bekrachtigt (nieuwe artikelen 239 en 267 B.W.). Werd dus het wettelijk beheer aan de moeder toegekend, dan zullen de kinderen bij haar woonplaats hebben.

67. *Nadien.* — Dezelfde beginselen gelden ook na de echtscheiding of scheiding van tafel en bed. Het kind zal wonen bij de ouder die het wettelijk beheer heeft. Aan-

genomen wordt, dat de voorlopige maatregelen, houdende beschikking ten aanzien van de kinderen, uitwerking blijven hebben (art. 302 B.W.). Was er geen overeenkomst noch een bevelschrift van de voorzitter omtrent het wettelijk beheer, dan zal de echtgenoot die de scheiding bekomen heeft, het bestuur over de kinderen en het wettelijk beheer uitoefenen (art. 302 B.W.).

68. In geval van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, moet vooraf door de echtgenoten bij contractuele regeling vastgesteld worden aan wie hun gemeenschappelijk, alsmede de door hen aangenomen kinderen toevertrouwd zullen worden, hetzij gedurende de proeftijd, hetzij na de echtscheiding (art. 280, 1° B.W.).

§ 2. Huwelijk van minderjarigen.

69. *Rechtsontwikkeling. - Wettelijke hervorming noodzakelijk.* — De bepalingen van het B.W. betreffende de ouderlijke, grootouderlijke of familiale toestemming tot het huwelijk, werden herhaaldelijk gewijzigd (wet van 30 april 1896; — wet van 7 januari 1908; — wet van 14 juli 1953). Het ouderlijk en familiaal bevoogdingsrecht op dit stuk, werd beknot. Toch bleek dat dit persoonlijkheidsrecht bij uitstek, onvoldoende beschermd was tegen ouderlijke willekeur tegenover minderjarigen. De wet van 1953, die de mogelijkheid toeliet de rechtbank hierin te laten beslissen wanneer de ouders het niet eens waren over het voorgenomen huwelijk van hun minderjarige kinderen, bleef zonder uitwerking omdat het geschil door de ouders zelf voor de rechtbank moest gebracht worden. Men kan zich toch moeilijk voorstellen dat de ouders als het ware tegen elkaar gaan procederen. Anderzijds stond de rechtspraak, haast eensgezind (uitzondering: Rb. Brussel, 4 april 1952, R.W., 1952-53, 676; J.T., 1953, 241) op het traditionele standpunt, dat de ouders hierin een volstrekt discretionair recht hebben, waarover geen toezicht, zelfs in geval van rechtsmisbruik, kan geduld worden (Rb. Brugge, 17 februari 1960, R.W., 1959-60, 1321). Dit standpunt werd o.m. door De Page verdedigd, die hierover schreef: « lorsque le ministère public s'insurge contre la décision unanime des père et mère, c'est lui qui crée le péril auquel, aux termes de la loi du 20 avril 1810, il devrait remédier » (Deel I, n° 593, blz 740, uitg. 1962).

70. — *Toezicht jeugdrechtbank.* — De wet op de jeugdbescherming heeft de inrichting van de huwelijks-toestemming als zodanig ongewijzigd gelaten, maar aan het toezicht van de jeugdrechtbank onderworpen, wanneer de aanstaande echtgenoten, minderjarigen zijn. Zo wordt het geschil voor de jeugdrechtbank gebracht wanneer de ouders het niet eens zijn (art. 148, tweede lid, B.W.) Het artikel 160 bis stelt thans dat wanneer de toestemming tot het huwelijk van een minderjarige door de beide ouders, de overlevende ouder, de familieraad of de voogd wordt geweigerd, de jeugdrechtbank, op vordering van de procureur des Konings, het kind toestemming kan verlenen om een huwelijk aan te gaan, als zij de weigering een misbruik acht te zijn. Wanneer de toestemming door de familieraad wordt geweigerd, kan de jeugdrechtbank eveneens, op vordering van de voogd, de toeziende voogd, de curator, een lid van de vergadering of de procureur des Konings, in het huwelijk toestemmen als zij de weigering een misbruik acht te zijn. (De voorziening tegen de beslissing van de familieraad is steeds mogelijk geweest: Brussel, 11 juni 1890, Pas., 1890, II, 363; — Luik, 10 april 1848, Pas., 1848, II, 178; — anders: Laurent, II, nr. 344, blz. 457).

71. — *Stilzitten.* — Wanneer één van de ouders toestemt en de andere weigert, en geen van beiden het geschil voor de jeugdrechtsbank brengt, dan moet dit gelijkgesteld worden met een volstrekte weigering en zal dus de procureur des Konings de zaak bij de jeugdrechtsbank aanhangig kunnen maken.

72. — *Veinzerij.* — Wanneer degenen die hun toestemming weigeren voor de jeugdrechtsbank gedagvaard zijn en alsdan verklaren dat zij toch hun toestemming zullen verlenen, dan zal de jeugdrechtsbank toch moeten uitspreken en gebeurlijk beslissen dat voor het geval op de dag van het huwelijk de toestemming niet zou verleend worden, de jeugdrechtsbank haar toestemming verleend heeft.

Aldus wordt alle veinzerij geweerd.

73. — *Kritiek.* — Op te merken valt dat de nieuwe regeling toch niet helemaal bevredigt. De nieuwe wet laat het beroep thans afhangen zo de weigering uitgaat van de beide ouders, alle grootouders of de voogd, van de discretionaire macht van het openbaar ministerie. Deze blijvende beperking lijkt nochtans onverenigbaar met art. 144 B.W. dat de minderjarigen toelaat het huwelijk aan te gaan wanneer zij de leeftijd van achttien jaren, voor de man, en van vijftien jaren voor de vrouw, bereikt hebben. Wie de geschiktheid om te huwen bezit, moet ook de bevoegdheid hebben om dit recht uit te oefenen. Ware het niet beter, de huwbare leeftijd zo voor de man als voor de vrouw gelijkvormig op 18 jaren te brengen, en het aan hen zelf over te laten, in geval de ouders, grootouders, voogd of familierraad hun instemming weigeren, zich tegen deze beslissing bij de jeugdrechtsbank te voorzien (vgl. art. 479 B.W. inzake ontvoogding).

74. — *Ouderdomsvergunning.* — De jeugdrechtsbank kan geen ouderdomsvergunning verlenen, aan minderjarigen die beneden de gestelde leeftijd, in het huwelijk wensen te treden. De ontheffing van de leeftijdsvereisten behoort nog steeds aan de Koning (art. 145 B.W.; — Matthys, J., o.c., nr. 33, blz. 339). Is het niet wenselijk die nutteloze omweg af te schaffen, en ook hierin de beslissing aan de jeugdrechtsbank te laten?

75. — *Houding jeugdrechtsbank.* — Een zeer juiste toepassing van de nieuwe wetsbepaling werd gemaakt door de jeugdkamer van het Hof van Beroep te Brussel. Zo stelt de Jeugdkamer dat de ouderlijke weigering slechts dan moet hervormd worden wanneer zij een misbruik uitmaakt, dit is wanneer de ouders hun toestemming weigeren alleenlijk om het kind te tergen of uit baatzucht (Jk. Brussel, 9 februari 1967, J.T., 1967, 537 met uitvoerige noot van Fr. Ruelle).

76. — *Huwelijkscontract.* — Het probleem of de minderjarige die in rechte gemachtigd werd te huwen, bekwaam is een huwelijkscontract te sluiten is niet nieuw (Delva, W., A.P.R., Huwelijksvermogenstelsel, I, nr. 141 en volg.; — Thiry, V., Du contrat de mariage des mineurs, Belg. Jud. XXI, 81 en volg.; — De l'Arbre, A., Conseil de famille d'un mineur qui souhaite fixer son régime matrimonial alors que ses ascendants sont décédés ou dans l'impossibilité de manifester leur volonté, T.V.V., 1931, 357 en volg.; — Bertaux, L., Des consentements à mariage et à contrat de mariage, Rev. prat. Not. 1953, 279 en volg.) Overeenkomstig de rechtspreuk: « habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia », stelregel van het gewoonterecht, woordelijk hernomen in art. 1398 B.W., is door de rechtspraak aangenomen dat de minderjarige hiervoor niet gemachtigd moet worden. En ook dat de machtiging geldt als bijstand (Rb. Brussel, 24 maart 1961,

Ann. Not. Enreg., 1962, 52). Ook de jeugdrechtsbank te Gent treedt dit standpunt bij (Jrb. Gent, 16 februari 1967, R.W., 1967-68, 1000; — zo ook: Matthys, J., o.c., nr. 34, blz. 339; — contra: Eeckhout J., Le conseil de famille est-il aboli en Belgique?, J.T., 1966, 48).

§ 3. Aanneming van minderjarigen.

77. — *Bevoegdheid jeugdrechtsbank.* — De herziening van de wet betreffende de aanneming, is sinds jaren aanhangig bij het parlement (Wetsvoorstel Harmel, 12 juli 1962). De wet op de jeugdbescherming heeft de aanneming niet gewijzigd. Alleen werd de homologatie van de akte van aanneming aan de jeugdrechtsbank overgelaten wanneer de aannemeling nog minderjarig is. Hiermede werd het toezicht dat voorheen reeds door het Openbaar Ministerie werd uitgeoefend, ingeschakeld in het geheel van de jeugdbescherming. Hier schuilt de werkelijke wijziging. Thans zijn er twee soorten aannemingen die van minderjarigen en die van meerderjarigen. Ware het niet wenselijk voor die twee onderscheiden gevallen een totaal verschillende procedure in te stellen?

78. — *Meerderjarig geworden.* — Gezien deze onderscheiding door de wet gemaakt, kan het gebeuren dat op het ogenblik van het verlijden van de overeenkomst van aanneming, de aannemeling nog minderjarig is, doch meerderjarig wordt terwijl de procedure nog aanhangig is bij de jeugdrechtsbank. Alsdan zal de jeugdrechtsbank zich onbevoegd moeten verklaren en zal de procureur des Konings, de akte van aanneming ter homologatie moeten onderwerpen aan de rechtsbank van eerste aanleg (art. 385 B.W.). Het lijkt mij dat hij zulks niet van ambtswege moet doen. Ware het niet verkieslijk dat de meerderjarig geworden zelf hiervoor het verzoek zou doen bij de procureur des Konings?

§ 4. Voogdij. — Ontvoogding — Machtiging — Arbeids-overeenkomsten.

A. Voogdij.

79. — *Toezicht van het Openbaar Ministerie.* — *Familieraad.* — De klassieke rechtspraak en rechtsleer heeft zich steeds verzet tegen de tussenkomst of inmenging van het openbaar ministerie in familiezaken, en zo ook in de voogdijen (Bouckaert, F., Het optreden van het Openbaar Ministerie in burgerlijke zaken, R.W., 1961-62, 913 en volg.).

Het algemeen standpunt was dat het Openbaar Ministerie inzake belangen van minderjarigen, alleen dan ambtshalve kon optreden wanneer de wet zijn tussenkomst voorzien had of wanneer de openbare orde in gevaar gebracht was (Gent, 25 februari 1956, R.W., 1956-57, 911; — Gent, 22 juni 1961, R.W., 1960-62, 1053).

De wet van 8 april 1964 huldigt impliciet het beginsel, dat het ganse beschermingsorganisme betreffende de minderjarigen, de openbare orde raakt. Dit komt o.m. tot uitdrukking in het derde lid dat aan art. 407 B.W. werd toegevoegd, en dat luidt: « De procureur des Konings of een door hem aangewezen afgevaardigde bij de jeugdrechtsbank kan elke familierraad bijwonen met raadgevende stem ». Hiermede werd een algemeen toezicht verleend aan het O.M. betreffende de voogdij over minderjarigen. Het O.M. is nochtans geen lid van deze familieraden, maar enkel een raadgever in de vergaderingen.

80. — *Voorziening tegen beslissingen van familierraad.* — In die hoedanigheid heeft het O.M. ook geen bevoegdheid om op te komen tegen de beslissingen van de familierraad, welke de belangen van de minderjarigen zouden schaden. Voorheen werd reeds aanvaard dat het O.M. als pro-

cespartij kon optreden tegen die beslissingen, om de uitvoering van de wetten die de openbare orde aanbelangen te verzekeren (Cass., 19 maart 1874, Pas., 1874, I, 92; — Roland, A., Du recours contre les délibérations des conseils de famille, Gent, 1893; — Leclercq, P., Les recours contre les délibérations des conseils de famille en matière de tutelle, in La Pensée juridique du P.G. Leclercq, deel II, Brussel 1958). Om het toezicht van het O.M. werkelijk doeltreffend te maken is thans een algemeen recht van voorziening aan de procureur des Konings toegekend.

Het gewijzigde artikel 863 W.Rv. laat de procureur des Konings toe, zoals de voogd, toezienende voogd, de curator of de andere leden van de familieraad tegen de beslissingen van de raad op te komen.

81. — *Bevoegde rechtbank.* — Het blijft in de regel de rechtbank van eerste aanleg die bevoegd is om kennis te nemen van de voorzieningen tegen de beraadslagingen van de familieraad. Betreft het een voorziening inzake ontvoogding of het huwelijk van minderjarigen, dan is de jeugdrechtbank bevoegd (art. 883, tweede lid, W.Rv.).

82. — *Wie zich voorzien kan.* — Het gewijzigde artikel bepaalt thans uitdrukkelijk dat de eis tot herziening van de beslissing van de familieraad, ingesteld wordt tegen de leden, behalve de vrederechter. Ofschoon de vrederechter lid en voorzitter is van de familieraad (artt. 407 en 416 B.W.), werd voorheen reeds algemeen aangenomen dat de vrederechter wegens zijn hoedanigheid van magistraat niet kan gedagvaard worden (Cass. fr., 29 juli 1912, S., 1813, I, 32; — Rb. Dendermonde, 7 december 1899, Pas., 1899, III, 198). Tegen hem kan enkel een verhaal op de rechter uitgeoefend worden.

B. Ontvoogding. — Intrekking van de ontvoogding.

83. — *Misbruiken.* — Het recht van ontvoogding werd in het systeem van het B.W. als een volstrekt ouderlijk of familiaal prerogatief aangezien. De vrijwillige ontvoogding gebeurde door de enkele verklaring van de vader of de moeder of beslissing van de familieraad (artt. 477 en 478 B.W.), en de vrederechter diende hiervan enkel akte te verlenen. Veelal gebeurde zij alleen maar om te ontsnappen aan de inrichting van de voogdij, of om de aansprakelijkheid voortspruitende uit de ouderlijke macht te ontgaan. Erger nog, soms enkel en alleen om de andere ouder een bezoekrecht te ontnemen (Martaler, M., Le droit de visite des parents séparés de leurs enfants, Neuchâtel 1963, blz. 120). Zodanig werd de nood gevoeld om ook dit bestanddeel van de ouderlijke macht aan het toezicht van de rechtbank te onderwerpen (Delva, W., Een en ander over de gronden tot vernietiging en intrekking van de ontvoogding, T. Vred., 1959, 245).

84. — *Vereisten.* — Voortaan gebeurt de vrijwillige ontvoogding door de jeugdrechtbank. De minimum leeftijd van 15 jaar werd behouden, en zelfs uitgebreid tot de minderjarigen die geen ouders meer hebben (artt. 477 en 478 B.W.). Dezen kunnen nu ook vanaf 15 jaar worden ontvoogd, wanneer de familieraad hen daartoe geschikt oordeelt. Ook in dit geval blijft de jeugdrechtbank bevoegd. Alsdan moet de vrederechter het proces-verbaal waaruit de instemming van de familieraad blijkt, aan de jeugdrechtbank toezenden.

85. — *Voogdij van C.O.O.* — De ontvoogding van kinderen onder de voogdij van de C.O.O. wordt toegestaan door de jeugdrechtbank op advies van de commissie en op verzoek van het lid dat als voogd werd aangewezen (gewijzigd art. 79 van de wet van 10 maart 1925).

86. — *Eigen recht van minderjarige.* — Het recht om de ontvoogding te vragen, is ook verleend aan de minderjarige zelf, die achttien jaar oud is en geen ouders meer heeft (art. 479, tweede lid B.W.). Die mogelijkheid werd vroeger reeds door zekere rechtsleer verdedigd (R. P.D.B., Tw., Minorité, nr. 1851 en aangehaalde auteurs; — Proudhon, II, blz. 428), en vond haar steun in het oud-vaderlands recht, doch was in strijd met de tekst van het oorspronkelijke art. 479 B.W. Zij werd algemeen verworpen (Laurent, V, nr. 206, blz. 230; — R.P.D.B.; Tw. Minorité, nr. 1582; — Dekkers, I, nr. 582, blz. 364).

87. — *Leeftijd.* — Met betrekking tot de minima-leeftijden is het de vraag of deze moet bereikt zijn op het ogenblik dat de rechtbank over de gegrondheid van het verzoek uitspraak doet?

In beginsel schijnt niets er zich tegen te verzetten dat de verzoekers zich vóór de gestelde tijd tot de jeugdrechtbank wenden, om alzo te bekomen dat de ontvoogding toegestaan wordt wanneer de minimum leeftijd is bereikt. Dit biedt geen moeilijkheden wanneer de verzoekers uit eigen recht handelen.

Anders is het probleem, wanneer de verzoekers slechts kunnen handelen na toelating van de familieraad.

Kan de familieraad beslissen over de geschiktheid van de minderjarige om ontvoogd te worden, wanneer hij de minimum leeftijd nog niet heeft bereikt? Volgens de bewoordingen van het nieuw art. 479, B.W., kan de familieraad hierover slechts beraadslagen wanneer de minderjarige de gestelde vereisten vervult, dus de gestelde leeftijd bereikt heeft. Zo ook kan de minderjarige die geen ouders meer heeft, slechts de familieraad laten samenroepen, wanneer hij achttien jaar oud is (art. 479, tweede lid, B.W.).

88. — *Eigen recht van de moeder.* — Volgens het beginsel van de voorrang van de vaderlijke wil, zou het verzoek tot ontvoogding in geval de ouders van mening verschillen, door de vader alleen kunnen gedaan worden, behoudens het recht van de moeder zich tot de jeugdrechtbank te wenden. Dezelfde rechtbank zou aldus uitspraak moeten doen over het verzoek van de vader en over de vordering van de moeder. Om die betwisting te voorkomen werd beslist dat wanneer de ouders het niet eens zijn, het verzoek door een hunner mag gedaan worden (art. 477 B.W.). De vader of de moeder die geen verzoek heeft ingediend evenals, in voorkomend geval, degene aan wie de bewaring van het kind is toevertrouwd, moet in elk geval vooraf worden gehoord of opgeroepen (art. 477, tweede lid, B.W.).

89. — *Beoordelingsmacht van de jeugdrechtbank — Toepassingen.* — Uit de bewoordingen van het nieuwe art. 477 B.W. blijkt duidelijk dat de ontvoogding door de jeugdrechtbank verleend wordt en dat de ouders alleen een recht van verzoek hebben. Dit betekent dat de jeugdrechtbank hierin de ruimste beoordelingsmacht heeft, want zij neemt hiervoor de plaats van de ouders in. Dienvolgens zal de jeugdrechtbank als beoordelingsmaatstaf niet alleen de omstandigheid in acht nemen dat de ontvoogding aan de minderjarige niet kan schaden, maar veeleer dat zij hem zal baten (Jrb. Tongeren, 12 september 1966, R.W., 1966-67, 712). Deze gerechtelijke ontvoogding mag ook geen kunstgreep zijn om de wil van één van de ouders uit te schakelen, en zonder hem hierin te kennen, van de jeugdrechtbank te bekomen wat men aan die ouder niet wil vragen, of om zijn eigen wil door te drijven, zonder rekening te houden met zijn bezwaren (Jrb. Kortrijk, 4 oktober 1966, R.W., 1966-67, 1780). De ontvoogding van een minderjarige die niet in staat is in zijn eigen levensonderhoud te voorzien, en alleen maar

aangevraagd werd om de regels van de voogdij uit te schakelen, mag niet verleend worden (Jrb. Brussel, 10 november 1966, J. T., 1966, 767; Jrb. Charleroi, 12 april 1967, J.T., 1967, 349). Ook moet het verzoek tot ontvoogding afgewezen worden dat alleen maar voor doel heeft de ouders te laten ontsnappen aan hun aansprakelijkheid zoals bepaald bij art. 1384 B.W.

Zekere rechtspraak beklemtoont dat de ontvoogding een bestanddeel is van de ouderlijke macht, en leidt hier ten onrechte uit af dat, aangezien de ouders de eerste rechters zijn om de geschiktheid tot ontvoogding te beoordelen, de jeugdrechtbank zich ertoe mag beperken te onderzoeken of de ontvoogding niet nadelig is voor de minderjarige zonder daarenboven nog te moeten onderzoeken of zij hem tot voordeel strekt (Jrb. Charleroi, 12 april 1967, J.T., 1967, 349).

90. — *Openbaar Ministerie.* — Het verzoek om te ontvoogden werd niet aan de procureur des Konings verleend. Daarentegen kan hij wel de intrekking van de ontvoogding vragen (art. 485, tweede lid B.W.).

91. — *Intrekking.* — De wetgever van 1804 die zorgvuldig waakte over de goederen van de familie, liet de intrekking van de ontvoogding slechts toe wanneer de rechtbank verbintenissen door de ontvoogde aangegaan, wegens overdrijving had moeten verminderen. De intrekking van de ontvoogding was een straf voor wanbeheer doch niet voor wangedrag. Zekere rechtsleer was reeds hiertegen opgekomen (zie boven, nr. 83) Het voordeel van de vrijwillige ontvoogding kan thans ook ontnomen worden aan iedere minderjarige die er niet toe in staat blijkt zich zelf te leiden, zodus o.m. zijn wangedrag (Matthys, J. o.c., nr. 104, blz. 391). De intrekking moet gebeuren in dezelfde vormen als voor de ontvoogding, en voortaan moet de betrokken minderjarige vooraf door de jeugdrechtbank worden gehoord of minstens door haar zijn opgeroepen.

Dezelfde vormen betekenen op verzoek van wie de ontvoogding heeft gevraagd. In werkelijkheid zal men gebeurlijk moeten rekening houden met een gewijzigde toestand (De Page, II, nr. 298, blz. 277). Daarenboven moet de familieraad die zijn toestemming gaf tot de ontvoogding door de jeugdrechtbank, niet tussenkomen door de intrekking wanneer deze door de procureur des Konings aangevraagd wordt. Alsdan dient de procureur des Konings het advies in te winnen van de vrederechter die over de ontvoogding heeft beraadslaagd (art. 485, laatste lid, B.W.).

C. De minderjarige handelaar.

92. — *Aanpassing.* — De wet op de jeugdbescherming heeft de bestaande wettelijke regeling betreffende de machtiging van de ontvoogde minderjarige om handel te drijven, aangepast aan de nieuwe beginselen van de gezamenlijke uitoefening van de ouderlijke macht en de gerechtelijke bescherming.

93. — *Ontvoogding en machtiging.* — Hierbij dienen twee zaken van elkaar onderscheiden te worden, enerzijds de ontvoogding en anderzijds de bijzondere machtiging.

Voor de ontvoogding gelden de regels zoals boven uiteengezet inzake de vrijwillige ontvoogding.

94. — *Machtiging.* — Is de minderjarige achttien jaar en wettelijk of vrijwillig ontvoogd, dan moet hij daarenboven gemachtigd worden wil hij genieten van het hem door art. 487 B.W. verleende vermogen om handel te drijven, en als meerderjarige te worden beschouwd wat

betreft de door hem terzake koophandel aangegane verbintenissen (wet van 15 december 1872). Voortaan wordt die machtiging verleend ofwel door de ouders samen, en uitzonderlijk door de ene ouder wanneer de andere onbekwaamverklaard, overleden of afwezig is, en bij gebreke van de vader en van de moeder, ofwel in geval dezen het niet eens zijn, door de jeugdrechtbank in de vormen en onder de voorwaarden zoals voor de vrijwillige ontvoogding bepaald. Zoals inzake ontvoogding komt de familieraad gebeurlijk slechts tussen om te oordelen over de geschiktheid, doch het verlenen van de machtiging blijft alsdan voorbehouden aan de jeugdrechtbank.

95. — *Intrekking.* — De intrekking van de machtiging kan alleen door de jeugdrechtbank uitgesproken worden.

Het verzoek hiertoe kan gedaan worden door de vader of de moeder die deze machtiging heeft verleend, of door de procureur des Konings, na in voorkomend geval het advies te hebben ingewonnen van de vrederechter die de familieraad heeft voorgezeten waarin over deze machtiging werd beraadslaagd. In alle gevallen zendt de jeugdrechtbank een gelijkluidend afschrift van de vordering aan de minderjarige en hoort zij hem of roept hem tenminste op (art. 24, 2 wet 8 april 1965).

D. Arbeidsovereenkomsten.

96. — *Handarbeiders.* — *Feitelijke ontvoogding.* — Bij de wet van 10 maart 1900 betreffende de arbeidsovereenkomst voor handarbeiders, werd een feitelijke, maar beperkte ontvoogding ingericht.

Naar luid van art. 34, eerste lid, van deze wet, is de minderjarige, met uitdrukkelijke of stilzwijgende machtiging van zijn vader of voogd, bevoegd zijn arbeid te verhuren. Werd die toestemming geweigerd dan kan ze door de vrederechter verleend worden. Hij kan van ambtswege daartoe overgaan of op verzoek van een familielid.

Het art. 25,1 van de wet op de jeugdbescherming bepaalt dat de toestemming moet verleend worden door de ouders of de voogd, en dat bij gebrek aan deze machtiging de jeugdrechtbank ze kan verlenen op verzoek van het openbaar ministerie of van een lid van de familie. De ouders of de voogd dienen vooraf gehoord of opgeroepen te worden.

97. — *Ontvangst en gebruik van loon.* — Dezelfde aanpassing werd ingevoerd voor de ontvangst en het gebruik van het loon. Zo kan nu ook de moeder zich verzetten bij de werkgever tegen de afgifte van het loon aan de minderjarige (art. 25,2). Niet meer de vrederechter, maar de jeugdrechtbank kan indien het belang van de minderjarige het vordert, op verzoek van het openbaar ministerie of een lid van de familieraad, de minderjarige machtigen het loon van zijn arbeid te ontvangen en er geheel of gedeeltelijk over te beschikken. Ook kan de jeugdrechtbank aan de minderjarige een bijzondere voogd toevoegen, die te allen tijde afzetbaar is, om over dit loon te beschikken voor de behoeften van de onmondige. De ouders of de voogd worden vooraf gehoord of opgeroepen (art. 25,3).

98. — *Zeelieden.* — Het artikel 26 van de nieuwe wet heeft dezelfde beginselen toegepast op de wet van 5 juni 1928, schiedende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst. Het gewijzigde artikel 10.2 luidt thans: « De zeeman beneden de achttien jaar is niet bekwaam, tenzij hij bij toepassing van zijn persoonlijk statuut, in het volle bezit is van zijn burgerlijke rechten, om een verbintenis aan te gaan en kan op de monsterrol

van een schip niet ingeschreven worden zonder machtiging van zijn ouders of van zijn voogd. Wordt de verbintenis aangegaan in het Rijk, dan wordt in het ontbreken van deze machtiging voorzien door de machtiging verleend overeenkomstig artikel 34 van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst (zie boven, nr. 96).

99. — *Sociale prestaties.* — Ook inzake prestaties aan de minderjarige arbeider verschuldigd wegens maatschappelijke zekerheid, werd de tussenkomst van de moeder ingesteld. Naar luid van art. 27 van de nieuwe wet, kunnen de aan een minderjarige arbeider verschuldigde prestaties hem geldig worden overgemaakt, tenzij er verzet bestaat van wege de vader, de moeder of de voogd.

IV. Nabeschouwingen

100. — *Nieuwsoortig recht.* — De burgerrechtelijke bepalingen van de wet betreffende de jeugdbescherming, zijn een geheel van regels die ingrijpen in de staat en bekwaamheid van de minderjarigen.

Zeker wilde de wetgever sommige misbruiken of misstanden te keer gaan, doch het ware kortzichtig alleen maar oog te hebben voor dit wettelijk herstellingswerk. Achter die talrijke retouches schuilt een leidende gedachte. Zij houdt verband met de algemene stroming van deze tijd naar vrije ontplooiing. De minderjarige werd bevrijd van de banden van het ouderlijk gezag waar die als hinderend gevoeld werden. Waar ouderlijk gezag ontaardt, wordt over de minderjarige gewaakt en alles te zijnen dienste gesteld om hem toe te laten zijn persoonlijkheid ten volle te ontwikkelen. De civielrechtelijke bepalingen mogen niet losgetrokken worden van de sociale bescherming. Wel valt het moeilijk voor de jurist, doordrongen van de beginselen van het wetboek Napoléon, dat enkel burgers kent, dit nieuwe recht te situeren in het rechtsgebouw.

101. — *Gebreken.* — Wat de technische uitvoering betreft van de nieuwe wet, deze schiet op vele plaatsen te

kort. Uit de gepubliceerde rechtspraak blijkt dat de procedurebetwistingen schering en inslag zijn. In de loop van dit onderzoek werd aangetoond dat tal van uiterst delicate problemen zijn opgerezen. De samenhang met de bestaande wetgeving werd onvoldoende in acht genomen. Flagrant is bijvoorbeeld de tegenstrijdigheid tussen de nieuwe beginselen en art. 1384, tweede lid, B.W.

102. — *Taal.* — Nog een laatste opmerking: de taal. Het is onbegrijpelijk waarom de terminologie afwijkt van de authentieke Nederlandse termen van het Burgerlijk Wetboek. Zo kent ons B.W. alleen nog de aanneming en aangenomen kinderen. Waarom ons dan opnieuw « geadopteerde » kinderen opdringen? (art. 238 B.W.) Waarom heeft een minderjarige zijn woonplaats bij « degene die » zijn wettelijk beheerden is, en niet eenvoudig bij zijn wettelijk beheerder (art. 108 B.W.)?

In artikel 267 B.W. is sprake van een overeenkomst die « behoorlijk » werd bekrachtigd, wat de vertaling is van « un accord dûment entériné ». Kan misschien de bekrachtiging van de voorzitter onbeoorlijk zijn? Het artikel 355 B.W. verwijst naar het vorige « lid », waar de Franse tekst zegt « article précédent », en inderdaad het vorige artikel is bedoeld. Waar de authentieke Nederlandse tekst van het B.W. zegt dat de minderjarige kan ontvoegd worden wanneer hij de volle leeftijd van vijftien « jaren » heeft bereikt, wordt dit nu vijftien « jaar » (art. 477 B.W.)

In dat zelfde artikel wordt « en tous cas », vertaald door « alleszins » in plaats van « in alle gevallen ». Ook wordt een nieuw soort minderjarigen ingevoerd, de « onmondigen » (art. 25,3 wet jeugdbescherming). In art. 33 is sprake van een « speciale » raadsman voor de moeder-voogdes, niettegenstaande art. 391 B.W. spreekt van de toevoeging van een « bijzondere » raadsman van de moeder-voogdes. Wanneer de wetgever op die manier verder gaat zal binnen korte tijd zeker een nieuwe taalcommissie aan het werk moeten gezet worden.

Deze opmerkingen zijn niet bedoeld als afbrekende kritiek. Integendeel.

De nieuwe wet op de Jeugdbescherming

door de Heer F. Van Heule, ondervoorzitter van de Rechtbank te Dendermonde

1. — Inleiding.

Weinig wetten werden sedert hun invoegetrede, zo uitvoerig gecommentarieerd als de wet van 8 april 1965 ⁽¹⁾. Daarenboven beschikt de rechtspracticus over uitgebreide voorbereidende werken, waarin op nauwkeurige wijze de doelstellingen van wet uiteengezet werden ⁽²⁾. In deze studie nogmaals de historiek van de wet betreffende de jeugdbescherming, haar innovaties zowel op het strikt juridisch vlak als op het bredere sociale terrein van onze moderne maatschappij in een welvaartsstaat behandelen, ware dan ook overbodig.

Het komt meer aangewezen voor in dit preadvies, dat zich beperkt tot de hoofdstukken III en IV van Titel II van meergenoemde wet, eerst de fundamentele principes toe te lichten welke de jeugdbescherming in het algemeen beheersen en die in de praktijk niet mogen uit het oog verloren worden, om nadien over te gaan tot de bespreking van de onderscheiden artikels, inzonderheid van de problemen welke sedert 1 september 1966 bij de toepassing van deze hoofdstukken gerezen zijn.

2. — De eerste algemene beschouwing is het antwoord op de vraag: wat is jeugdbescherming?

De meeste auteurs zien de jeugdbescherming als het geheel van zorgen dat — op welk gebied ook — door een bepaalde maatschappij aan al haar jeugdigen wordt verstrekt en dat zowel opvoeding, als onderwijs, oriëntering en verzorging omvat ⁽³⁾ ⁽⁴⁾.

Daar voor bepaalde jeugdigen die maatregelen ontoereikend zijn, moet de maatschappij ten behoeve van deze onaangepaste jeugd bijzondere maatregelen voorzien, waarvan sommige door tussenkomst van een gerechtsgeslacht moeten genomen worden en aldus het karakter van justitiële jeugdbescherming krijgen.

De ervaring opgedaan sedert de wet van 15 mei 1912 heeft doen uitschijnen dat dit gerechtelijk ingrijpen dikwijls kon vermeden worden door tijdiger optreden. Bij gebreke aan een wettekst hebben de organen van de kinderscherming op pretoriaanse wijze deze leemten aangevuld door preventieve tussenkomsten, die dikwijls zeer goede resultaten opleverden.

In de wet van 8 april 1965 ligt het accent op de profilaxis, ter voorkoming van de jeugddelinquentie en

is de wetgever doelbewust meer aandacht gaan besteden aan de behandeling van de jeugdigen in hun gezin dat men zal pogen bij te staan ten einde de minderjarigen in hun natuurlijk leefmilieu te kunnen behouden ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

Het ware volstrekt niet aangewezen de onderscheiden bepalingen van de wet uit hun verband te rukken om ondermeer bij de toepassing van de gerechtelijke bescherming, met het principe van de preventie geen rekening meer te houden ⁽⁷⁾.

3. — Steunend op de Verklaring van de Rechten van het Kind, op 20 november 1959 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen, heeft de wetgever duidelijk de volgende beginselen in de wet vastgelegd: het kind wordt beschouwd als rechtssubject met een eigen bijzonder sociaal en juridisch statuut, met het oog op zijn bescherming en het bepalen van zijn verhoudingen met de andere leden van de gemeenschap. Deze bescherming moet het in de eerste plaats in zijn familie vinden. Daarom is het nodig preventief te kunnen optreden, zo mogelijk op vraag of met akkoord van de ouders of van diegenen die de minderjarige in rechte of in feite onder hun bewaring hebben. Dit is de sociale bescherming opgedragen aan het Jeugdbeschermingscomité. Deze bescherming heeft slechts een suppletief karakter en moet ophouden zodra het kind niet meer in gevaar is. De jeugdbescherming zal slechts in de uiterste gevallen haar toevlucht nemen tot dwangmaatregelen, die dan nog altijd hun opvoedend karakter zullen behouden. Deze gerechtelijke bescherming moet echter in voeling blijven met de sociale, wat een nauwe en gecoördineerde samenwerking veronderstelt tussen beide sectoren van de jeugdbescherming ⁽⁸⁾, ⁽⁹⁾, ⁽¹⁰⁾.

Alles moet in het werk gesteld worden opdat de ouders zich van hun plichten ten overstaan van hun minderjarige kinderen zouden kwijten, ook wanneer het gezin dreigt uiteen te vallen met al de nefaste gevolgen daaraan verbonden. Tegen de defaitistische houding van sommige ouders, die bij de minste opvoedingsmoeilijkheden met hun kinderen hun verantwoordelijkheid willen afwentelen op de gemeenschap, moet krachtadig opgetreden worden opdat zij zich van hun plichten ten overstaan van hun eigen kinderen zouden bewust worden ⁽¹¹⁾.

De wet van 8 april 1965 heeft niet tot doel noch wil voor gevolg hebben dat de ouders door sociale organen worden vervangen. De ouders zelf dienen raad te vragen en de hulp in te roepen van medische autoriteiten, van sociale of technische diensten of nog van psychologen, pedagogen en andere bevoegde personen ⁽¹²⁾.

Het is slechts wanneer de ouders om een of andere reden in gebreke blijven en hierdoor de opvoeding van hun kind schaden, dat er sprake kan zijn van jeugdbescherming in het kader van de wet van 8 april 1965. Zowel de sociale als de gerechtelijke jeugdbescherming hebben tot doel op te treden wanneer de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van een minderjarige gevaar loopt wegens het milieu waarin hij leeft of wegens zijn bezigheden of wanneer de omstandigheden waarin hij wordt opgevoed door het gedrag van degenen die hem onder hun bewaring hebben gevaar opleveren.

4. — « Het kind in gevaar », ziedaar het centrale begrip van de wet van 1965.

Terecht werd er op gewezen dat dit beginsel geen aanleiding mag geven tot ontijdig of inopportuun ingrijpen van de gerechtelijke overheid in de familiale toestand van een minderjarige ⁽¹³⁾.

Anderzijds mag ook niet uit het oog verloren worden

dat de bedoeling van de wet er juist in bestaat die toestand van gevaar te voorkomen ⁽¹⁴⁾. Die twee principes met elkaar verzoenen, wat de gerechtelijke bescherming betreft, is in de eerste plaats de taak van de parketmagistraat, die als eerste rechter over de onderscheiden gevallen moet oordelen, maar ze mogen ook nooit door de jeugdrechter zelf uit het oog verloren worden al de tijd dat een bepaalde beschermingsmaatregel ten aanzien van de ouders of van de minderjarige zelf bevolen en/of uitgevoerd wordt. Slechts in de uiterste gevallen zal een ontzetting van de ouderlijke macht verechtvaardigd zijn, en zelfs dan moet alles in het werk gesteld worden om het kind in familiaal verband te kunnen opvoeden ⁽¹⁵⁾.

Even uitzonderlijk mag een van de in artikel 37, 3° en 4° bedoelde maatregelen maar genomen worden, ook al zijn de feiten van die aard dat, gepleegd door een meerderjarige, zij een voorlopige hechtenis rechtvaardigen.

Deze beschouwingen laten toe met M. Veillard-Cybulski te besluiten dat het beschermingsrecht een recht moet worden dat niet het verleden wil straffen, maar wel de toekomst wil voorbereiden ⁽¹⁶⁾.

Het moet de justitiële diensten toelaten een preventieve actie te voeren om in de mate van het mogelijke de medewerking van de ouders of van diegenen, die de minderjarigen onder hun bewaring hebben, uit te lokken en te stimuleren. Het jeugdbeschermingsrecht heeft definitief het terrein van het strafrecht verlaten, ongeacht artikel 62 dat bepaalt dat, behoudens afwijking, voor de procedures waarvan in titel II, hoofdstuk III sprake is, de wetsbepalingen betreffende de vervolgingen in correctionele zaken gelden ⁽¹⁷⁾.

Het is in het licht van deze fundamentele beginselen dat hierna de maatregelen in de wet samengebracht onder titel II, hoofdstuk III, afdelingen I en II, en sommige bepalingen van hoofdstuk IV, artikelsgewijze zullen behandeld en ontleed worden.

5. — Maatregelen ter bescherming van de minderjarigen (Titel II, Hoofdstuk III, artt. 29-43).

Eerste afdeling: Maatregelen ten aanzien van de ouders.

a) Toezicht op de gezinsbijslag en andere sociale uitkeringen:

Deze maatregel, ingesteld door artikel 29, ontleent echter zijn benaming aan artikel 86, 1e lid. De wetgever heeft zich laten inspireren door de Franse wetgeving op dat stuk in voege ⁽¹⁸⁾. Bekommerd om het behoud van de minderjarige in zijn familie geeft de wetgever aan de gerechtelijke instanties de mogelijkheid op te treden telkens wanneer kinderen, die recht geven op gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen, groot gebracht worden in omstandigheden die kennelijk en doorgaans niet voldoen aan de eisen inzake voeding, huisvesting en hygiëne, en wanneer het bedrag van de uitkeringen niet wordt aangewend in het belang van de kinderen. De meest courante misbruiken die de wetgever heeft willen bestrijden zijn: het aanwenden van bedoelde uitkeringen voor drankmisbruik, voor het inlossen van op onverantwoorde wijze gemaakte schulden, en soms als enige bron van inkomsten voor ouders die nalaten zelf te werken of zich in regel te stellen met de sociale wetgeving inzake werklozensteun ⁽¹⁹⁾ ⁽²⁰⁾.

6. — *De juridische natuur van dit toezicht:*

De werkgever heeft daaromtrent niets bepaald, maar vermits deze door de wet van 8 april 1965, in het leven

geroepen instelling naar Frans model werd opgericht, kan dan ook de in Frankrijk terzake bestaande rechtsleer en rechtspraak gevolgd worden ⁽²¹⁾.

Dit toezicht wordt beschouwd als zijnde een bijzonder en onbezoldigd mandaat. De persoon belast met meerbedoeld toezicht, is een gerechtelijk mandataris die voor de jeugdrechtsbank rekening en verantwoording moet afleggen, niet alleen om aldus deze rechtbank toe te laten toezicht te houden over de uitvoering van het gegeven mandaat, maar ook om ze in de mogelijkheid te stellen de al of niet gunstige evolutie van het gezin te volgen. Het Jeugdbeschermingscomité kan ook aangewezen worden (zie nr. 9).

Daar het Openbaar Ministerie, in voorkomend geval, zelf een andere maatregel van de jeugdrechtsbank moet vorderen, dient het ook de verslagen te ontvangen van het jeugdbeschermingscomité of van de met het toezicht op de gezinsbijslag belaste persoon ⁽²²⁾.

Dit gerechtelijk mandaat valt onder dezelfde regels als het burgerrechtelijk mandaat en bovendien, onder talrijke regels (die naar gelang van het kwestieuze mandaat verschillen) wat betreft de aanstelling van de mandataris, de duur en de omvang van de lastgeving, enz. ⁽²³⁾.

Alle rechtshandelingen door de mandataris verricht, worden geacht door de rechthebbende op de bijslag gedaan te zijn voor zover deze handelingen stroken met de gegeven opdracht.

Volgens J. Hirsch zou dit mandaat ook voor gevolg hebben dat de toezichthouder de minderjarige in rechte zou kunnen vertegenwoordigen in geschillen gerez in verband met het bekomen van de in artikel 29 bedoelde uitkeringen ⁽²⁴⁾.

Buiten de strikt juridische opdracht de gelden namens de rechthebbenden te ontvangen en deze in het belang van de kinderen aan te wenden, heeft de toezichthouder tot taak de economische heropvoeding van het gezin te benaarstigen ⁽²⁵⁾.

Hiervoor kan hij verscheidene methodes gebruiken: het door hemzelf aankopen van kledingsstukken en voedingswaren ten behoeve van de minderjarige, het toevertrouwen van kleine geldsommen aan de gezinshoofden of het openen van een beperkt krediet bij de leveranciers ⁽²⁶⁾.

Al deze methoden, hetzij afzonderlijk hetzij gecombineerd, werden sedert geruime tijd in Frankrijk beproefd. De laatste van de drie hierboven opgesomde werkwijzen blijkt de meest efficiënte te zijn.

Vanzelfsprekend — en dit hoeft eigenlijk niet meer onderstreept — is de toezichthouder slechts gemandateerd voor de in artikel 29 bedoelde uitkeringen.

7. — Welke zijn deze uitkeringen ?

De uitdrukking « gezinsbijslag omvat alle verstrekkingen waarvan sprake in de wetten op de gezinsbijslag voor loontrekkenden en zelfstandigen, namelijk : de geboortetoeslag, de gewone kinderbijslagen, de kinderbijslag voor wezen, de bijslag voor kinderen van invaliden, gezinsvacantiebijslag ⁽²⁷⁾ » ⁽²⁸⁾.

Artikel 29 doelt niet op :

1. de uitkeringen die aan de minderjarigen zelf zijn verschuldigd, als daar zijn de werkloosheidsuitkeringen, de vergoedingen wegens arbeidsongeschiktheid, enz.

2. de verstrekkingen voor maatschappelijke zekerheid die geen kinderbijslag uitmaken ;

3. de vergoedingen wegens arbeidsongeschiktheid of beroepsziekten en de bijslag voor gebrekkigen en verminkten, die niet zijn verhoogd in functie van het aantal kinderen die de gerechtigde ten laste heeft ;

4. de bijslag die betaald wordt door de werkgever, zoals bv. extra-legale bijslag ⁽²⁹⁾ en ⁽³⁰⁾.

8. — Wanneer kan die maatregel uitgesproken worden ?

De vier volgende voorwaarden moeten verenigd zijn :

1. het bedrag van de uitkeringen wordt niet aangevend in het belang van de kinderen die er recht op geven ;

2. die kinderen worden grootgebracht in omstandigheden die niet voldoen aan de eisen inzake voeding, huisvesting en hygiëne ;

3. aan die eisen wordt kennelijk niet voldaan ;

4. aan die eisen wordt doorgaans niet voldaan (artikel 29).

Die maatregel is in de eerste plaats tegen de ouders gericht, maar kan ook genomen worden tegen de persoon aan wie het kind is toevertrouwd en daardoor de uitkeringen ontvangt.

9. — Keuze van de toezichthouder.

De rechtbank kan ofwel het jeugdbeschermingscomité daartoe aanwijzen ofwel zelf een persoon aanstellen.

a) Wordt het jeugdbeschermingscomité aangewezen dan is het aansprakelijk voor het beheer van de gelden en voert het zijn mandaat uit via zijn sociale dienst of langs een afgevaardigde van instellingen of organisaties die met het comité samenwerken ⁽³¹⁾ ;

b) stelt de jeugdrechtsbank zelf een persoon aan, dan zal haar keuze gaan naar een gekwalificeerd natuurlijke persoon, die samen met de ouders de onderscheiden posten van het gezinsbudget zal onderzoeken en met hen een programma voor de uitgaven opstellen.

Voor dit mandaat komen zowel de vaste als de vrijwillige afgevaardigden in aanmerking.

10. — Rechtspleging.

De vordering wordt ingeleid door het openbaar ministerie (art. 29) volgens de voorschriften van artikel 45 van de wet. De jeugdrechter doet alle navorsingen verrichten die dienstig zijn om de persoonlijkheid van de betrokken minderjarigen en het milieu waarin zij worden grootgebracht te kennen, om uit te maken wat hun belang is en welke middelen voor hun opvoeding of behandeling geschikt zijn. Daar het toezicht op de gezinsbijslag en andere sociale uitkeringen een vrij ernstige maatregel is en slechts dan kan slagen wanneer de ouders deze hulp aanvaarden, komt het aangewezen voor een maatschappelijk onderzoek te doen verrichten door bemiddeling van een afgevaardigde bij de jeugdbescherming en de opdracht te specificeren (artikelen 45 en 50).

De vordering van het openbaar ministerie wordt ingeleid en behandeld volgens de wetbepalingen betreffende vervolgingen in correctionele zaken, behoudens de mogelijkheid van vrijwillige verschijning van partijen zoals bepaald bij artikel 45,2,b.

Het vonnis van de jeugdrechtsbank is vatbaar voor beroep of verzet (artikel 58) en kan krachtens artikel 60 hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van het openbaar ministerie of ook op verzoek van de betrokken partijen herzien worden ⁽³²⁾.

Deze maatregel mag gecumuleerd worden met een maatregel van opvoedingsbijsland, bevolen krachtens artikel 30, en zelfs met een sociale actie door het jeugdbeschermingscomité gevoerd ⁽³³⁾.

Wanneer de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, betekent de griffier van de jeugdrechtsbank ze bij afschrift per ter post aangetekende brief aan de met de vereffening van de uitkeringen belaste instelling, die zich dan alleen geldig kan bevrijden door het verschuldigd bedrag te storten aan de persoon of aan het

jeugdbeschermingscomité daartoe aangewezen (artikel 29, in fine).

Artikel 86 stipuleert dat kan veroordeeld worden tot de straffen bepaald in artikel 391 bis van het SWB. Ieder die het toezicht op de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen vrijwillig belemmert:

a) door na te laten de nodige documenten te bezorgen aan de instellingen belast met de vereffening van die uitkeringen;

b) door valse of onvolledige aangiften te doen;

c) door de bestemming te wijzigen die de persoon of het jeugdbeschermingscomité, aangewezen overeenkomstig artikel 29, eraan gegeven heeft.

11. — Einde van het toezicht.

Het toezicht neemt een einde:

— bij de meerderjarigheid van de betrokken kinderen;

— bij gebrek aan voorwerp, d.i. in alle gevallen in dewelke de rechthebbenden hun recht op bedoelde uitkeringen verliezen, zoals de dood van het kind, het tewerkstellen van de minderjarige, het verlies van hoedanigheid van habituele tewerkgestelde in hoofde van de rechthebbende ⁽³⁴⁾;

— door de herziening (artikel 60).

De toezichthouder moet dan rekenschap geven over zijn beheer; hij is tenoverstaan van de rechthebbenden verantwoordelijk voor de fouten begaan tijdens de uitoefening van zijn mandaat, ondermeer wanneer hij de fondsen niet met zorg bewaard en besteed heeft of wanneer hij ze aangewend heeft voor andere dan de voorgeschreven doeleinden.

b) Opvoedingsbijstand — artikels 30 en 31.

12. — Naar Nederlands en Frans voorbeeld wordt de opvoedingsbijstand, die vroeger reeds in ruime mate pretoriaans in België bestond, thans ook wettelijk geregeld.

Deze maatregel maakt het voorwerp uit van verscheidene studiën ⁽³⁵⁾, ⁽³⁶⁾, ⁽³⁷⁾ welke voor de nadere bijzonderheden nuttig kunnen geconsulteerd worden.

Ook deze maatregel moet gezien worden in het licht van het opzet van de wetgever in de mate van het mogelijke de integriteit van de familie te bewaren, minstens de opvoeding van de minderjarige in zijn natuurlijk milieu te benaarstigen en te waarborgen. Het is een maatregel van gerechtelijke bescherming en deze mag dus in beginsel alleen gevorderd worden ten aanzien van personen die de bijstand van de in Titel I genoemde diensten voor sociale bescherming niet aanvaarden of waarvan een vruchtbare medewerking niet kan worden verwacht ⁽³⁸⁾. Evenwel blijft de opvoedingsbijstand het karakter van hulp en niet van bestraffing behouden; het is dan ook niet vereist dat er een fout bestaat in hoofde van de persoon tegen wie hij wordt bevolen ⁽³⁹⁾.

De wet definieert het juridisch karakter van deze maatregel niet.

De volgende bepaling werd geformuleerd: het is een maatregel die voor doel heeft de ouders te helpen beter hun ouderlijke macht uit te oefenen door hun te dien einde bij de uitoefening van hun ouderlijke plichten en rechten, inzonderheid wat betreft de bewaring, de opvoeding en het onderhoud van de kinderen, hulp te verlenen, hen aan controle te onderwerpen en zelfs, in zekere omstandigheden, hun bepaalde verplichtingen op te leggen ⁽⁴⁰⁾.

13. — Wanneer kan die maatregel uitgesproken worden?

De jeugdrechtsbank kan deze maatregel gelasten:

a) wanneer de gezondheid, de veiligheid, de zedelijkheid van een minderjarige gevaar lopen;

b) of wanneer de omstandigheden waarin hij wordt opgevoed gevaar opleveren.

Terecht werd de aandacht getrokken op het verschil van redactie van de tekst van artikel 30 met de bewoordingen van artikels 2 en 36,2°; in artikel 30 werden de woorden «hetzij wegens het milieu waarin ze leven, hetzij wegens hun bezigheden» weggelaten ⁽⁴¹⁾. De te voeren actie zal hoofdzakelijk in functie van het familiaal milieu van de minderjarige geschieden.

De woorden «wanneer de omstandigheden waarin hij wordt opgevoed» werden op voorstel van de Raad van State verkozen boven de term «opvoeding» uit het oorspronkelijk ontwerp, omdat het begrip «opvoeding» te subjectief is en sterk cultuurgebonden ⁽⁴²⁾, waar daarentegen de uitdrukking «omstandigheden waarin hij wordt opgevoed» meer objectief kan benaderd en gecontroleerd worden ⁽⁴³⁾.

Deze maatregel kan genomen worden niet alleen ten aanzien van de ouders maar ook ten aanzien van ieder persoon die in rechte of in feite de minderjarige onder zijn bewaring heeft ⁽⁴⁴⁾.

Cumulatie van opvoedingsbijstand met toezicht op de bij artikel 29 bedoelde uitkeringen ⁽⁴⁵⁾ en zelfs met een maatregel, genomen krachtens artikel 36,2, is toegelaten en kan aangewezen voorkomen teneinde een zo volledig mogelijk preventieve actie te kunnen voeren, niet alleen ten overstaan van de door de maatregelen geviseerde minderjarige, maar eveneens in het voordeel van de andere kinderen van het probleemgezin ⁽⁴⁶⁾ ⁽⁴⁷⁾.

14. — De wetgever heeft de bewoordingen zo algemeen mogelijk gehouden teneinde aan de gerechtelijke diensten toe te laten de opvoedingsbijstand in de meest diverse gevallen en op de meest soepele wijze toe te passen. Wel werden er tijdens de voorbereidende werkzaamheden, ten exemplatieve titel enkele gevallen aangehaald: carentie in de opvoeding, gebrek aan bewaking, nalaten van het nemen van aangepaste maatregelen voor gehandicapte of zieke minderjarigen ⁽⁴⁸⁾.

De minderjarigen, tot wier bescherming de opvoedingsbijstand bevolen wordt, mogen ouder zijn dan 18 jaar. Immers de opvoedingsbijstand heeft in hoofdorde tot doel een ontzetting uit de ouderlijke macht te voorkomen; deze ontzetting kan bevolen worden ter bescherming van minderjarigen onder de 21 jaar; het is dan ook logisch dat de opvoedingsbijstand dezelfde minderjarigen zou beveiligen ⁽⁴⁹⁾.

15. — Rechtspleging.

De vordering wordt ingesteld door het openbaar ministerie in de vormen en op de wijze voorgeschreven door de artikelen 45 en 62 van de wet, nadat de nodige navorsingen werden verricht en, in voorkomend geval, een voorlopige maatregel van bewaring werd bevolen ⁽⁵⁰⁾.

Alleen de jeugdrechtsbank en de jeugdrechter in hoger beroep zijn bevoegd een opvoedingsbijstand te bevelen ⁽⁵¹⁾.

Het vonnis mag zich beperken tot het nemen van een maatregel van opvoedingsbijstand maar kan, daarenboven, naargelang de omstandigheden, voor de personen die de minderjarige onder hun bewaring hebben, een of meer van de op limitatieve manier door artikel 31 bepaalde verplichtingen inhouden ⁽⁵²⁾, ⁽⁵³⁾, ⁽⁵⁴⁾.

Al naargelang de omstandigheden zal de opvoedingsbijstand aan de personen die de minderjarige onder hun bewaring hebben, de hulp van het jeugdbeschermingscomité of van een afgevaardigde (vaste of vrijwil-

lige) bij de jeugdbescherming verzekeren — art. 31 en 64, laatste alinea —. Hun wordt een dubbele taak toevertrouwd:

a) bijstand verlenen aan de personen die de minderjarige onder hun bewaring hebben. Daarom moet het comité of de afgevaardigde naar de meest accurate middelen zoeken om die hulp te verlenen, zoveel mogelijk die personen bij de initiatieven betrekken en de jeugdrechtbank van de evolutie van het geval op de hoogte houden, mede het openbaar ministerie de nodige inlichtingen verstrekken opdat dit, in voorkomend geval, een andere maatregel zou kunnen vorderen;

b) nagaan of de op grond van artikel 31 opgelegde verplichtingen nagekomen worden, zulks onder toezicht van de jeugdrechtbank. Het vonnis is vatbaar voor verzet, berep en herziening — art. 58 en art. 60.

De jeugdrechter mag ten allen tijde de diverse bijzonderheden van de uitvoering van de beslissing wijzigen; indien, evenwel, buiten het bestek van de genomen maatregel gegaan wordt, is een nieuw vonnis nodig, bv. indien een verplichting die niet in het oorspronkelijk vonnis voorkomt, opgelegd wordt ⁽⁵⁵⁾.

Sedert de toepassing van de wet zijn een aantal vragen gerezen die door de jurisprudentie in diverse zin werden opgelost.

Een eerste vraag is: « Moet of mag de maatregel voor opvoedingsbijstand met bepaalde daarbij behorende verplichtingen, de uitvoeringsmodaliteiten van die verplichtingen vaststellen?

Een tweede vraag: wie draagt de kosten die voortvloeien uit de opgelegde verplichtingen?

In verband met de eerste vraag werden reeds enkele beslissingen gepubliceerd en tevens door de dienst voor jeugdbescherming van het Ministerie van Justitie aanvullende richtlijnen gegeven onder nummer 31.

Een bepaalde Kamer van de jeugdrechtbank van Brussel huldigt het principe dat het de ouders behoort, samen met de afgevaardigde of met het jeugdbeschermingscomité, naar de gepaste middelen te zoeken om de uitvoeringsmodaliteiten uit te stippelen. Deze zienswijze concordeert met hogerbedoelde onderrichtingen en steunt op de in deze instructies opgenomen en hier geciteerde argumentatie:

« De tekst van artikel 31 die aan de rechtbank de bevoegdheid verleent aan de ouders een verplichting op te leggen (bv. uitzonderlijk: de minderjarige plaatsen) wijkt af van die van artikel 37,3°, die haar de bevoegdheid verleent de minderjarige te plaatsen. Tenzij men aanneemt dat de wetgever in verschillend luidende teksten, die vermeld worden in hoofdstuk III van Titel II, de ene in de afdeling betreffende de ouders, de andere in die van de minderjarigen, in juist dezelfde maatregelen heeft voorzien, wat in strijd is met de wil die tijdens de voorbereidende werkzaamheden tot uiting kwam, dient hieruit te worden besloten dat in het geval van artikel 31, de rechtbank de uitvoeringsmodaliteiten van de opgelegde verplichting niet heeft te bepalen. Indien zij dit wel deed, waarin zou dan het in artikel 31 uitdrukkelijk vermelde opvoedkundig aspect van de maatregel of de hulp van het comité of van een afgevaardigde nog bestaan?

Artikel 31, 3e lid, draagt aan het comité of aan de afgevaardigde de zorg op te waken voor de vervulling van de door de rechtbank opgelegde verplichtingen. Die rol zou zijn toegevalen aan het openbaar ministerie, dat belast is met de uitvoering van alle rechterlijke beslissingen, indien de wetgever had gesteld dat het gerecht de uitvoeringsmodaliteiten van de verplichtingen diende te bepalen. »

Deze versie, ofschoon niet unaniem aanvaard ⁽⁵⁷⁾, is goed gemotiveerd en komt overeen met de principes door de wet gehuldigd.

Wel kan een beslissing tot opvoedingsbijstand de behoeften van de minderjarige bepalen en derhalve vaststellen aan welke criteria de keuze van de ouders dient te beantwoorden, bv. bezoek van een school voor kinderen met een bepaalde stoornis, plaatsing in een medisch-pedagogische inrichting, verblijf in een kuurcentrum, enz.

De rechtbank kan aldus de keuze van de ouders beperken tot een wijze van plaatsing of tot een groep inrichtingen die in het bijzonder beantwoordt aan de preciese behoeften van de kinderen ⁽⁵⁸⁾.

Ook de tweede vraag nopens het dragen van de kosten die voortvloeien uit de opgelegde verplichtingen werd op verschillende wijze opgelost ⁽⁵⁹⁾ en ⁽⁶⁰⁾.

Refererend naar artikel 203 B.W. krachtens hetwelk de verplichting om aan een kind kost, onderhoud en opvoeding te verschaffen bij zijn vader en moeder berust, zijn het deze personen die bedoelde kosten moeten dragen.

De Belgische jurisprudentie aanvaardt dat de persoonlijke goederen van de minderjarige zelf hiertoe mogen aangewend worden ⁽⁶¹⁾. In voorkomend geval zouden ook de andere ascendenten kunnen aangesproken worden — artt. 205 en 207 B.W. —.

Indien deze personen niet over voldoende geldmiddelen beschikken of het personen betreft die de minderjarige onder hun bewaring hebben maar niet de hoedanigheden van onderhoudsplichtige bezitten, kan de tussenkomst van het Ministerie van Justitie in overweging genomen worden door tussenkomst van het jeugdbeschermingscomité ⁽⁶²⁾.

16. — Einde van de maatregel van opvoedingsbijstand.

Deze maatregel neemt een einde:

— bij de meerderjarigheid van het kind tot wiens bescherming hij bevolen werd;

— bij gebrek aan voorwerp, inzonderheid de dood van het kind;

— door gerechtelijke beslissing: bv. wanneer het beoogde doel bereikt werd en aldus de gezondheid, de veiligheid, de zedelijkheid van de minderjarige geen gevaar meer lopen of wanneer de omstandigheden waarin hij wordt opgevoed, geen gevaar meer opleveren;

B.v.: wanneer uit het door de jeugdrechtbank gehouden toezicht of uit de aan het openbaar ministerie toegezonden rapporten blijkt dat de ouders nalaten de hen opgelegde verplichtingen na te leven of de opvoedingsbijstand saboteren en er op grond van deze situatie een ontzetting van de ouderlijk macht bevolen wordt, met inachtneming van de bij artikel 60 voorgeschreven procedure ⁽⁶³⁾.

c) Ontzetting van de ouderlijke macht.

17. — Ofschoon in grote lijnen de bestaande wetgeving van 15 mei 1912 is behouden, werden toch een aantal belangrijke innovaties ingevoerd.

Vooraleer deze wijzigingen te bespreken moet onderstreept worden dat de ontzetting een maatregel is die principieel afwijkt van de geest van de wet van 8 april 1965 en dus slechts ten uitzonderlijke titel zou mogen bevolen worden. In voorkomend geval kan het meer aangewezen zijn, op grond van artikel 36, 2°, de rechtstreekse bescherming van de minderjarige te beaardigen teneinde in de mate van het mogelijke het natuurlijk gezinsverband en de daarmee gepaard gaande rechten van de ouders te bewaren ⁽⁶⁴⁾.

Welke zijn de innovaties?

1) op procedureel gebied :

- thans gelden de wetsbepalingen betreffende vervolgelingen in correctieel zaken — art. 62 —;
- alleen de jeugdrechtbank en de jeugdrechter in hoger beroep zijn bevoegd deze maatregel te bevelen ⁽⁶⁵⁾;
- afschaffing van het door de vrederechter te geven advies;
- de pro-voogd wordt aangesteld door de jeugdrechtbank of aangewezen door het jeugdbeschermingsmité, welke aanduiding door de jeugdrechtbank moet gehomologeerd worden — art. 34 —;
- het toezicht wordt door de jeugdrechtbank uitgeoefend — art. 34 —;
- de herziening wordt versoepeld — art. 60 —;
- alleen de jeugdrechtbank kan gedurende een rechtspleging strekkend tot ontzetting van de ouderlijke macht, voorlopig ten aanzien van de minderjarige, de nodige maatregelen van bewaring nemen — art. 52 —.

2) Wat de maatregel zelf betreft :

- deze is steeds facultatief — art. 32 —;
- kon steeds geheel of gedeeltelijk bevolen worden;
- de ontzetting wordt uitgebreid tot de uitsluiting van het recht levensonderhoud te vorderen en van het recht om de nalatenschap van de beschermde kinderen geheel of ten dele te verkrijgen, overeenkomstig artikel 746 B.W. — art. 33 —;
- ook ten aanzien van de vader die huwt met een persoon die van de ouderlijke macht is ontzet, kan deze maatregel genomen worden;
- de jeugdrechtbank heeft de keuze ofwel zelf de pro-voogd aan te wijzen ofwel de minderjarige aan het jeugdbeschermingscomité toe te vertrouwen — art. 34 —.

18. — Welke oorzaken kunnen aanleiding geven tot ontzetting van de ouderlijke macht ten aanzien van welke personen en ter bescherming van welke kinderen wordt die maatregel genomen?

a) Welke oorzaken?

Terecht wordt er op gewezen dat er in de tekst van artikel 32, 2°, geen sprake is van de «omstandigheden waarin hij wordt opgevoed» en dus de toestanden die een maatregel van opvoedingsbijstand verrechtvaardigen nooit een rechtstreekse aanleiding kunnen zijn tot de ontzetting.

Wanneer door onwetendheid, nalatigheid of egoïsme van de ouders de kinderen verstoken blijven van de opvoedingsvoorwaarden die hun, gelet op hun lichamelijke of geestelijke gesteldheid geboden worden, zou geen maatregel van ontzetting kunnen bevolen worden. Om die maatregel te verrechtvaardigen moeten de vader of de moeder door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengen ⁽⁶⁶⁾, of veroordeeld zijn tot een criminele of correctieel straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen — art. 32 — ⁽⁶⁷⁾.

b) Ten aanzien van welke personen?

In tegenstelling met de maatregelen van toezicht op gezinsbijslag en van opvoedingsbijstand, die ten aanzien van elke persoon die de minderjarige in feite of in rechte onder zijn bewaring heeft, kan uitgesproken worden, treft de ontzetting van ouderlijke macht enkel de wettige of natuurlijke ouders ⁽⁶⁸⁾; ook de adoptieve ouders vallen, krachtens artikel 348 B.W., gewijzigd door arti-

kel 91 van de wet van 8 april 1965, onder de toepassing van deze maatregel.

c) Ter bescherming van welke kinderen?

Alleen ter bescherming van de wettige, natuurlijke erkende of geadopteerde kinderen die de ouderdom van 21 jaar niet hebben bereikt, mede hun respectieve afstammelingen. De ontkende kinderen, wier afstamming op onrechtstreekse wijze is komen vast te staan, zouden niet kunnen beschermd worden door een ontzetting van de ouderlijke macht, omdat ze ten aanzien van de afstamming als niet-erkende natuurlijke kinderen worden beschouwd ⁽⁶⁹⁾.

De wet maakt geen onderscheid tussen ontvoogde en niet-ontvoogde minderjarigen.

19. — Rechtspleging ⁽⁷⁰⁾.

De procedure wordt ingeleid door het openbaar ministerie, dat de jeugdrechtbank aanzoekt de opzoekingen, bedoeld in artikel 50, te verrichten en in voorkomend geval de in artikel 52 bepaalde voorlopige maatregelen van bewaring te bevelen (art. 45, 2 a).

Meestal werden bedoelde gezinnen eerst signaleerd aan het jeugdbeschermingscomité dat over hen een dossier samenstelde. Dit dossier wordt op vraag van het openbaar ministerie via zijn ambt aan de jeugdrechtbank medegedeeld. Deze zal slechts dan een maatschappelijk onderzoek doen verrichten indien zij het haar medegedeeld dossier, dat inlichtingen bevat over de persoonlijkheid van de minderjarige en het milieu waarin hij wordt opgevoed, niet voldoende acht.

De ouders moeten in persoon verschijnen — art. 54 —. Ook de minderjarige mag gehoord worden, niet als partij, maar om de gewenste inlichtingen te verstrekken. Hij zal echter de zittingszaal moeten verlaten nadat hij gehoord is — art. 56 —.

De meeste auteurs zijn het er over eens dat zowel de aanwijzing van een pro-voogd door de jeugdrechtbank, als de formaliteit van homologatie van de aanwijzing door het jeugdbeschermingscomité van een persoon tot pro-voogd over de betrokken kinderen, moeten verricht worden terzelfdertijd als het vonnis dat de ontzetting uitspreekt ⁽⁷¹⁾, ⁽⁷²⁾ en ⁽⁷³⁾.

De vader en de moeder worden omtrent de aanwijzing van de pro-voogd door de jeugdrechtbank of nopens de homologatie van de aanduiding door het jeugdbeschermingscomité, gehoord of opgeroepen. Deze pleegvorm is substantieel en het niet-naleven ervan brengt de absolute nietigheid van de aanwijzing of de homologatie mede ⁽⁷⁴⁾, ⁽⁷⁵⁾.

In verband met de aanwijzing van een pro-voogd rees in de praktijk de vraag te weten tot wanneer de voorlopige maatregelen van bewaring van kracht bleven. Het kan immers gebeuren dat, om een of andere reden, de aanwijzing van een pro-voogd of de formaliteit van homologatie niet kan geschieden terzelfdertijd als het vonnis dat de ontzetting uitspreekt. Vervalt de voorlopige maatregel bij de uitspraak over de ontzetting of slechts bij de aanwijzing van een pro-voogd of bij de homologatie? Het is de laatste oplossing die de juiste schijnt te zijn ⁽⁷⁶⁾.

Er wordt aangenomen dat de procedure tot ontzetting van ouderlijke macht slechts dan is uitgeput wanneer de pro-voogd aangesteld is die de in artikel 33, 1° en 2° vermelde rechten zal uitoefenen — artikel 34 —.

20. — Gevolgen van de maatregel van ontzetting van ouderlijke macht ⁽⁷⁷⁾.

Volledigheidshalve wordt nogmaals aangestipt dat het

openbaar ministerie en de jeugdrechtbank de mogelijkheid gelaten wordt om de ontzettingen te beperken ten aanzien van die kinderen voor wie de breuk van de band met de ouders een noodzakelijke vrijwaring is — art. 32, eerste lid — en de maatregel te beperken tot de rechten die strikt noodzakelijk moeten ontnomen worden — art. 33, laatste lid —.

De volledige ontzetting slaat niet alleen op de in artikel 33 opgesomde rechten, maar heeft ondermeer voor gevolg dat de ontzette ouder volledig onbekwaam wordt te fungeren als voogd, toeziende voogd of pleegvoogd, deel uit te maken van een familieraad, curator te zijn, op de kiezerslijsten voor te komen en zelf een kind te adopteren⁽⁷⁸⁾,⁽⁷⁹⁾. Evenwel blijven de ontzette ouders gehouden voor het onderhoud van hun kinderen in te staan, ook al verliezen zij zelf het recht op levensonderhoud en hun rechten in de nalatenschap van het kind. Deze twee uitsluitingen werden ingevoerd teneinde de grove misbruiken welke tijdens het regime van de wet van 15 mei 1912 op dat stuk vastgesteld werden, in de toekomst te beteugelen⁽⁸⁰⁾.

21. — Het recht van bewaring en opvoeding, van de minderjarige te vertegenwoordigen, tot zijn handelingen toestemming te verlenen en zijn goederen te beheren, wordt aan de pro-voogd toevertrouwd — art. 34 —.

Bij de keuze van de pro-voogd moet de jeugdrechtbank zich laten leiden door het belang van de minderjarige. Alleen de personen, die zich werkelijk om het lot van de kinderen zullen bekommeren en de taak van pro-voogd naar behoren willen vervullen, komen in aanmerking. Vanzelfsprekend dient de voorkeur gegeven te worden aan de niet-ontzette ouder, vervolgens aan de naaste bloedverwanten in de opgaande en de zijlinie, aan de derde die het kind bij zich laat inwonen.

Geen enkele tekst sluit op uitdrukkelijke wijze de aanwijzing uit van een rechtspersoon, maar een zodanige aanwijzing lijkt niet te beantwoorden aan de geest van de wet. De minderjarige blijft immers daardoor verstoken van een rechtstreekse affectieve band⁽⁸¹⁾.

Een der commentatoren pleitte voor de aanwijzing van twee pro-voogden: een om de vader en een om de moeder te vervangen, teneinde aldus in geval van volledige ontzetting van beide ouders, de natuurlijke toestand zo dicht mogelijk te benaderen⁽⁸²⁾.

22. — Krachtens artikel 34 heeft de jeugdrechtbank de keuze ofwel zelf een pro-voogd aan te stellen ofwel het kind toe te vertrouwen aan het jeugdbeschermingscomité dat de pro-voogd aanwijst, nadat zijn aanwijzing door de jeugdrechtbank is gehomologeerd.

Bij deze keuze laat de jeugdrechtbank zich uitsluitend leiden door de belangen van het kind. Zo zal zij beroep doen op het jeugdbeschermingscomité wanneer zij niemand bereid vindt om daadwerkelijk de rechten en de plichten van de ouders, vermeld onder artikel 1° en 2° van artikel 33, uit te oefenen, of wanneer zij oordeelt dat het comité de ouders nog kan helpen door een accurate sociale actie in het betrokken gezin te voeren. Doch ook in dit geval blijft de jeugdrechtbank toezicht uitoefenen op de pro-voogd⁽⁸³⁾.

Het toezicht op de pro-voogd dient er zich toe te beperken slechts tussen te komen wanneer de juridische problemen moeten opgelost worden, zoniet zou de kans bestaan dat niet de pro-voogd, maar de jeugdrechtbank de rechten vermeld onder artikel 33, 1° en 2° zou gaan uitoefenen, met het gevolg dat men opnieuw in dezelfde spijtige toestand van vóór het in werking treden van de wet zou komen te staan: een in de meeste gevallen totaal ingebreke blijven vanwege de pro-voogden welke

in de mate van het mogelijke opgevangen werd door het openbaar ministerie⁽⁸⁴⁾.

Vanzelfsprekend zal de jeugdrechtbank tevens tot taak hebben een controle uit te oefenen over de manier waarop de pro-voogd zijn opdracht vervult en zal ze, in voorkomend geval, tot vervanging van deze persoon door een andere overgaan, hetzij ambtshalve hetzij op verzoek van het openbaar ministerie.

23. — Artikel 35 bepaalt tamelijk summier de taak van de pro-voogd:

— onverminderd de regels bepaald in het Burgerlijk Wetboek inzake toestemming tot het huwelijk, oefent deze persoon de rechten uit die hem werden verleend, eventueel met inachtneming van de bepalingen van de artikelen 373 en 374 van het Burgerlijk Wetboek;

— hij waakt er voor dat de inkomsten van de minderjarige aan diens onderhoud en opvoeding worden besteed;

— hij moet voor het beheer van de goederen van de minderjarige de bepalingen betreffende het bestuur van de voogd en de voogdijrekening nakomen;

— hij heeft slechts recht op het wettelijk genot van de goederen van de minderjarige indien hij tevens ouder is van dit kind.

24. — Wanneer beide ouders zijn ontzet, heeft de niet ontvoogde minderjarige zijn woonplaats bij zijn pro-voogd, die zijn wettelijke beheerder is (art. 108 B.W.).

Wanneer alleen de vader is ontzet en de moeder niet werd aangeduid om hem te vervangen, heeft de niet-ontvoogde minderjarige zijn woonplaats bij zijn pro-voogd. Werd echter de niet-ontzette moeder als pro-voogdes aangewezen, dan heeft de minderjarige zijn woonplaats bij zijn moeder, die de wettelijke beheerder is.

Wanneer alleen de moeder is ontzet, de vader niet aangewezen is en de ouders geen gemeenschappelijke woonplaats hebben, heeft de minderjarige zijn woonplaats bij zijn vader en niet bij zijn pro-voogd, overeenkomstig de artikelen 108 en 389 B.W.⁽⁸⁵⁾ en ⁽⁸⁶⁾.

25. — Uit de tekst van artikel 35 blijkt stellig dat de pro-voogd niet het recht heeft toe te stemmen in het huwelijk van de minderjarige. De ontzette ouders hebben evenmin dat recht; zij worden immers geacht in de wettelijke onmogelijkheid te zijn hun wil te kennen te geven. Deze toestemming zal, in voorkomend geval, door de grootouders of door de familieraad moeten gegeven worden — artt. 150 en 160 B.W. —.

De pro-voogd kan in de plaats van de beide ontzette ouders ook niet toestemmen in de adoptie van het minderjarig kind. Daar ook de ontzette ouders die toestemming niet kunnen verlenen, zal er moeten beroep gedaan worden op de familieraad — art. 346 B.W. — ⁽⁸⁷⁾.

Tenslotte werd ook de vraag onderzocht of de pro-voogd het recht heeft een verzoekschrift tot ontvoogding in te dienen. Deze vraag werd ontkennend beantwoord: het is de vader en/of de moeder die om de ontvoogding kan/kunnen verzoeken, maar niettemin, als een der ouders is ontzet, moet de pro-voogd vooraf door de jeugdrechtbank gehoord of opgeroepen worden⁽⁸⁸⁾.

26. — De pro-voogd beheert de goederen van de minderjarige onder het toezicht van de jeugdrechtbank.

Is slechts een ouder ontzet dan oefent hij dit beheer samen met de niet-ontzette ouder uit. De conflicten worden opgelost zoals bepaald bij de artikelen 373, 374 en 389 van het Burgerlijk Wetboek.

Is alleen de moeder ontzet dan is de wil van de vader doorslaggevend maar de pro-voogd kan zich tot de jeugdrechtbank wenden. Is daarentegen de vader ontzet dan

is de wil van de pro-voogd doorslaggevend maar de niet-ontzette moeder kan zich tot de jeugdrechtsbank wenden.

27. — De pro-voogd oefent het recht van bewaring en opvoeding van de minderjarige uit.

Ideaal ware natuurlijk dat de pro-voogd de minderjarige in zijn gezin zou opnemen. De ervaring echter heeft uitgewezen dat deze optimale formule eerder een uitzondering is en dat de meeste pro-voogden niet bereid zijn daadwerkelijk het recht van bewaring uit te oefenen.

Teneinde de pro-voogd in zijn taak van bewaring en/of opvoeding te helpen, moet deze persoon zich tot bevoegde overheden en diensten kunnen wenden:

— werd de pro-voogd rechtstreeks door de jeugdrechtsbank aangewezen, dan kan hij beroep doen op de jeugdrechter en de sociale dienst van de jeugdbescherming (afdeling ter beschikking van de rechterlijke overheden gesteld);

— werd hij aangewezen door het comité, dan zorgt dit organisme voor de nodige technische bijstand. Het kan, zoals de rechtsbank beroep doen op zijn sociale diensten (afdeling ter beschikking van het comité gesteld).

De administratie heeft breedvoerig de procedure uitgestippeld voor een financiële bijdrage van de Staat in de kosten van bewaring, opvoeding en behandeling van de kinderen onder pro-voogdij⁽⁸⁹⁾.

Niettegenstaande deze bijstand zal het wellicht ook in de toekomst dikwijls onmogelijk zijn pro-voogden bereid te vinden om zelf én het recht van bewaring én het recht van opvoeding uit te oefenen. Daarom werd in de rechtspraak volgende oplossing in overweging genomen: de opvoeding toe te vertrouwen aan de pro-voogd (la garde juridique) en de bewaring (la garde matérielle) aan het jeugdbeschermingscomité⁽⁹⁰⁾.

27. — De pro-voogdij eindigt bij de ontvoogding van de minderjarige⁽⁹¹⁾ of bij de meerderjarigheid van het kind.

De pro-voogd kan zelf zijn ontslag indienen of vervangen worden door de jeugdrechtsbank die ofwel ambtshalve optreedt ofwel op vordering van het openbaar ministerie.

De pro-voogdij verdwijnt eveneens bij het herstel van de ouders in hun ouderlijke macht of wanneer het kind, dat door de maatregel van ontzetting beschermd werd, sterft.

De vervanging van de pro-voogd moet geschieden op dezelfde manier als de initiale aanwijzing: de ouders moeten vooraf gehoord of opgeroepen worden, mede de kandidaat-pro-voogd, tenware deze laatste reeds vooraf zijn akkoord had betuigd. Het dossier moet aan het openbaar ministerie medegedeeld worden, teneinde het in de mogelijkheid te stellen zijn adviezen over de opportuniteit van de vervanging en de aanwijzing van een andere persoon tot pro-voogd uit te brengen, na in voorkomend geval, aanvullende inlichtingen te hebben ingewonnen⁽⁹²⁾,⁽⁹³⁾.

Einde van de maatregel van ontzetting uit ouderlijke macht.

Deze maatregel is voor herziening vatbaar — artikel 60 —. Hij eindigt niet volledig bij de meerderjarigheid of de dood van het beschermde kind, inzonderheid wat betreft het recht om levensonderhoud te vorderen van het betrokken kind of zijn afstammelingen en het recht om zijn nalatenschap te verkrijgen overeenkomstig artikel 746 van het B.W.

Ook de algehele onbekwaamheden blijven bestaan. Om deze redenen is de herziening, gevraagd na de meerder-

jarigheid of de dood van het betrokken kind, dan ook ontvankelijk⁽⁹⁴⁾.

Afdeling II: Maatregelen ten aanzien van de minderjarigen — artikels 36 tot en met 43.

28. — Terecht werd er herhaaldelijk op gewezen dat ook deze afdeling moet gezien worden in het teken van de profylaxe en ze dus samen met de sociale jeugdbescherming en de maatregelen ten aanzien van de ouders een geheel uitmaakt.

Het begrip « kind in gevaar » is ook in deze afdeling centraal geplaatst, met dien verstande dat, met uitzondering van de bepalingen van artikel 36, 2°, het gevaar eerder te wijten is aan de persoonlijke gedragingen van het kind zelf. Zeer uitzonderlijk ligt de oorzaak van het gevaar, waarin het kind verkeert, uitsluitend bij de minderjarige zelf en dienen de mede-oorzaken ook gezocht in zijn milieu (familie, buurt, werkmiddelen, vrienden, massamedia, enz.) Vandaar dat een maatregel ten aanzien van de minderjarige meestal genomen niet kan losgemaakt worden van een breder te voeren sociale actie en, in voorkomend geval, met een maatregel van opvoedingsbijstand kan gecombineerd worden.

Ook in deze afdeling moet de rechtspracticus erom bekommerd zijn de integriteit van de familie en het behoud van de minderjarige in zijn natuurlijk milieu te benaastigen. Slechts ten uitzonderlijke titel zou tot plaatsing van de minderjarige mogen overgegaan worden. Het is echter niet steeds gemakkelijk het belang van de minderjarige met dat van de maatschappij te verzoenen...

29. — De volstrekte bevoegdheid van de jeugdrechtsbank rationae personae en ratione materiae wordt door artikel 36 bepaald.

Dit artikel wijzigt slechts in geringe mate de bevoegdheid van de kinderrechtter onder het regime van de wet van 15 mei 1912⁽⁹⁵⁾.

Het geven van een volledig overzicht van deze bevoegdheid ligt buiten het bestek van deze studie, die er zich toe beperkt de innovaties aan de hand van reeds gepubliceerde commentaren en rechtspraak toe te lichten.

a) Bevoegdheid ratione personae (aetatis).

Deze bevoegdheid strekt zich in beginsel uit tot de minderjarigen van minder dan 18 jaar⁽⁹⁶⁾ op het ogenblik der feiten — art. 36 laatste alinea —. Deze leeftijd wordt opgevoerd tot 21 jaar voor het kind in gevaar — art. 36, 2° —, omdat het optreden dan een louter beschermend karakter heeft. De minimumleeftijd werd niet vastgelegd. Mocht het kind te jong zijn om te beseffen wat het misdreven heeft, dan kan het openbaar ministerie zich steunen op het artikel 36, 2°, om een beschermingsmaatregel uit te lokken⁽⁹⁷⁾.

b) Bevoegdheid ratione materiae.

30. — Krachtens artikel 36, 1° is de jeugdrechtsbank bevoegd kennis te nemen van de klachten ingediend door de personen die de ouderlijke macht uitoefenen, of in rechte of in feite een minderjarige beneden de 18 jaar onder hun bewaring hebben, die door zijn wan gedrag of onbuigzaamheid ernstige redenen tot ontevredenheid geeft.

De vordering moet ingeleid worden op verzoek van het openbaar ministerie⁽⁹⁸⁾.

Wie zijn de personen die in rechte of in feite de minderjarige onder hun bewaring hebben?

Het zijn de personen die tot taak hebben de ouders gedurende hun afwezigheid te vervangen⁽⁹⁹⁾⁽¹⁰⁰⁾⁽¹⁰¹⁾.

De jeugdrechtsbank mag de maatregel beperken tot een berisping — art. 37.1° —. Vermits de ouderdom tot 18 jaar werd opgevoerd en artikel 36, 2° het openbaar ministerie de mogelijkheid biedt in het belang van de minderjarige een maatregel van bescherming te vorderen, zal de toepassing van artikel 36, 1° waarschijnlijk fel teruglopen. Sommigen vinden het behoud van deze klacht door de wetgever overbodig en opteren voor de eenvoudige afschaffing ervan ⁽¹⁰²⁾.

31. — Artikel 36, 2° beschermt, zoals eerder werd aangestipt, het al of niet ontvoogde kind in gevaar en zulks tot de ouderdom van 21 jaar.

De toepassing ervan berust op de volgende veronderstellingen:

1) dat de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van de minderjarige gevaar loopt:

— door de omgeving waarin hij leeft (krotwoning, promiscuïteit, ondervoeding, alcoholisme, prostitutie, criminaliteit);

— wegens hun bezigheden (ontucht, drankmisbruik, deel uitmaken van een gang, prostitutie, enz.);

— er moet een causaal verband bestaan tussen het milieu en/of de bezigheden enerzijds en de toestand van gevaar anderzijds, of

2) dat de omstandigheden waarin ze worden opgevoed, gevaar opleveren door het gedrag van degenen die hen onder hun bewaring hebben. Het gaat hier om toestanden die een opvoedingsbijstand zouden verrechtvaardigen: de ouders verzuimen de nodige maatregelen te nemen ten aanzien van zieke of gehandicapte kinderen, kinderen met gedragsstoornissen of die kinderen op onverantwoorde wijze uit een geschikte inrichting terugnemen teneinde ze voor hen te laten werken of de sociale uitkeringen op te strijken.

De bedoeling van de wetgever was zeker niet artikel 36, 2° als « passe-partout » te zien toepassen. De hantering van artikel 36, 2° is slechts nodig wanneer de ouders de verplichtingen niet nakomen die door de jeugdrechtsbanken worden gesteld of wanneer de feiten niet onder de toepassing van een der andere alinea's van artikel 36 vallen ⁽¹⁰³⁾, ⁽¹⁰⁴⁾.

Artikel 36, 2° zal dan ook vaak gecumuleerd worden met een opvoedingsbijstand of toegepast wanneer misdrijven door zeer jonge kinderen werden bedreven.

32. — De overige bepalingen van artikel 36 (3°, 4° en 5°) werden uit de wet van 15 mei 1912 overgenomen met dien verstande dat de ouderdom uniform op 18 jaar werd gebracht. Deze materie werd uitvoerig behandeld in de commentaren over de wet van 1912 ⁽¹⁰⁵⁾ en volledigheidshalve in sommige bijdragen over de wet van 8 april 1965 uiteengezet ⁽¹⁰⁶⁾.

Artikel 36, laatste alinea, bepaalt dat 1°, 2°, 3°, 4° en 5° niet toepasselijk zijn op minderjarigen die op het tijdstip van de feiten de hoedanigheid van militair bezitten. Deze vallen onder de « vaderlijke jurisdictie » van de kolonel ⁽¹⁰⁷⁾. Ook de maatregelen genomen krachtens nrs 2 tot 4 van artikel 37 worden geschorst wanneer die minderjarige onder de wapens is ⁽¹⁰⁸⁾.

33. — *Keuze van de maatregelen — artt. 37 tot en met 43.*

Alhoewel in grote trekken de maatregelen welke de kinderrechtbank kon bevelen behouden bleven, komen deze toch in een ander daglicht te staan. Tijdens de voorbereidende werken werd er uitdrukkelijk op gewezen dat de verplichtingen welke een opvoedingsmaatregel voor

de ouders inhouden, parallel zijn met de maatregelen welke de jeugdrechtsbank krachtens artikel 37 rechtstreeks ten aanzien van de minderjarige mag bevelen ⁽¹⁰⁹⁾.

Vermits de wet uitdrukkelijk bepaalt dat de verplichting de minderjarige te plaatsen slechts ten uitzonderlijke titel mag opgelegd worden, moet het besluit getrokken worden dat de maatregel van plaatsing genomen ten aanzien van de minderjarige krachtens artikel 37, 3° en 4° ook als exceptioneel moet aangezien worden. Het kan niet genoeg onderstreept worden dat alles in het werk moet gesteld worden opdat de kinderen in hun natuurlijk milieu zouden opgevoed worden. Te dien einde kan de jeugdrechtsbank tussen verscheidene maatregelen kiezen, niet omdat de ene zwaarder is dan de andere, maar wel meer aangepast aan de persoonlijkheid van de minderjarige ⁽¹¹⁰⁾. Oordeelt de jeugdrechtsbank dat er voor de bewaring, behoeving en opvoeding van de minderjarige, geen enkele maatregel moet genomen worden, dan kan ze er zich toe beperken het kind officieus te berispen. Deze praktijk, welke onder het regime van de wet van 1912 pretoriaans was ontstaan, mag ook in het kader van de nieuwe wet in de mate van het mogelijke toegepast worden ⁽¹¹¹⁾. Er moet evenwel rekening gehouden worden met de burgerlijke belangen van de schadelijde partij, m.a.w. alleen de zaken waarvan de burgerrechtelijke kant geregeld werd komen in aanmerking voor een ambtelijke berisping.

Slechts in twee gevallen is de jeugdrechtsbank in haar keuze beperkt:

a) als de minderjarige voor haar werd gebracht op grond van artikel 7 van de wet van 15 juli 1960, kan de jeugdrechtsbank hem niet toevertrouwen aan de groep van de Rijksgestichten — artikel 91, par. 11.

b) de terbeschikkingstelling van de Regering is niet mogelijk dan in twee welbepaalde gevallen, die beiden de herziening van een oorspronkelijke maatregel inhouden — artikel 39 en 40.

Is de opsomming van de maatregelen in artikel 37 al dan niet limitatief?

Volgens J. Constant zou dit niet het geval zijn. Deze auteur verwijst hiervoor naar de voorbereidende werken ⁽¹¹²⁾.

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen de gewone maatregelen van bewaring, behoeving en opvoeding, bepaald bij artikel 37, en de buitengewone maatregelen, bepaald bij de artikelen 39, 40 en 53, waartoe de rechtbank slechts dan haar toevlucht kan nemen wanneer ze vaststelt dat uitzonderlijke omstandigheden haar in de onmogelijkheid plaatsen haar gewone opdracht te vervullen ⁽¹¹³⁾.

34. — Gewone maatregelen:

a) De berisping — art. 37, 1°:

De ministriële Circulaire van 29-8-1966, geeft de volgende bepaling: « De berisping is een gerechtelijke maatregel die onder de vorm van een vonnis wordt uitgesproken nadat de aan de minderjarige verweten feiten werden vastgesteld » ⁽¹¹³⁾.

De rechtbank kan in voorkomend geval de ouders aanmanen in het vervolg beter toezicht op hen te houden. Heeft het niet uitspreken van deze vermaning voor gevolg dat het erga omnes vast is komen te staan dat de ouders wel de nodige bewaring over en opvoeding aan hun kind hebben gegeven in de zin van artikel 1384 B.W., en zij dienvolgens op grond van dit artikel niet meer hoofdelijk kunnen veroordeeld worden tot betaling van de kosten, tot teruggave en tot schadevergoeding — artikel 61, laatste alinea?

b) De ondertoezichtstelling — art. 37, 2° :

De jeugdrechtbank kan de minderjarige onder het toezicht stellen van het jeugdbeschermingscomité of van een afgevaardigde bij de jeugdbescherming, die moet waken op de naleving van de door de rechtbank gestelde voorwaarden, waarvan er enkele ten titel van voorbeeld worden genoemd.

De ondertoezichtstelling is een opvoedingsmaatregel in vrije kuur. Daar deze maatregel reeds onder het regime van de wet van 1912 in ruime mate toegepast werd, komt het als overbodig voor er nog meer uitleg over te verstrekken.

De bedoeling van de wetgever is de jeugdrechtbank, op grond van artikel 37, 2°, een aan de persoonlijkheid van de minderjarige aangepast programma te zien uitstippelen, in overleg met de ouders, de opvoeders en, in voorkomend geval, de geneesheer ⁽¹¹⁵⁾.

c) De plaatsing van een minderjarige bij een particulier of in een geschikte inrichting — art. 37, 3° :

Door uitdrukkelijk te bepalen dat de uitbesteding geschiedt met het oog op de huisvesting, behandeling, opvoeding, onderrichting of beroepsopleiding van de minderjarigen, heeft de wetgever nogmaals willen benadrukken dat de plaatsing van een minderjarige, hetzij ten voorlopige titel hetzij bij vonnis ten gronde, volledig moet afgescheiden worden van het begrip « straf ».

In hoofde van de minderjarige en van sommige ouders is dit onderscheid louter theoretisch: elke vrijheidsberoving en plaatsing van de minderjarige, buiten zijn gezin, wordt door hen als een straf aanvoeld. Met deze werkelijkheid moet natuurlijk rekening gehouden worden wil men de minderjarige en zijn ouders betrekken in het wederopvoedingswerk.

d) Het toevertrouwen van een minderjarige aan de groep Rijksgestichten voor observatie en opvoeding onder toezicht — artikel 37, 4° :

Uit de voorbereidende werken blijkt dat deze plaatsing niet als een strengere maatregel moet aangezien worden, maar enkel voor doel heeft sommige minderjarigen, wier persoonlijkheid de plaatsing in gespecialiseerde instellingen voor observatie en opvoeding noodzakelijk maakt, op te vangen in een sluitend geheel van dergelijke instellingen binnen het raam derwelke de minderjarige bij eenvoudige beslissing van het Bestuur naar de voor hem meest geschikte inrichting kan overgeplaatst worden ⁽¹¹⁶⁾ ⁽¹¹⁷⁾.

Artikel 42 bepaalt dat, buiten de in artikel 41 bedoelde gevallen, de minderjarige, die op grond van artikel 37/3° uitbesteed werd bij een betrouwbaar persoon of in een geschikte instelling of op basis van artikel 37/4° toevertrouwd aan de groep Rijksgestichten voor observatie en opvoeding, in beginsel tot zijn meerderjarigheid onder toezicht van de Jeugdrechtbank staat. Dit toezicht houdt op bij de meerderjarigheid, tenware er voordien een einde aan gesteld werd. Het mag niet verward worden met de controle welke, krachtens artikel 37/2° uitgeoefend wordt, dit toezicht is tijdelijk en zal beperkt zijn tot het nakomen van de door de Jeugdrechtbank gestelde voorwaarden of vervallen zo het overbodig zal blijken ⁽¹¹⁸⁾.

Krachtens artikel 74 is de Jeugdrechter verplicht ten minste tweemaal per jaar iedere minderjarige die door hem geplaatst is, te bezoeken. Hij kan daartoe een afgevaardigde bij de jeugdbescherming opdracht geven. Naar aanleiding van die bezoeken moet dan een rapport over de toestand van de betrokken minderjarige aan de Minister van Justitie gezonden worden.

35. — Buitengewone maatregelen.

a) Onthouding van kennisneming — art. 38. :

Dit artikel moet samengebracht worden met artikel 50 en uit de vergelijking van die twee artikelen blijkt dat de jeugdrechtbank de zaak slechts uit handen kan geven als de volgende voorwaarden vervuld zijn :

- 1) de minderjarige moet een als misdrijf omschreven feit begaan hebben ;
- 2) op het ogenblik van het feit meer dan 16 en minder dan 18 jaar oud zijn ;
- 3) de jeugdrechtbank oordeelt dat voor die minderjarige een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding niet geschikt is ;
- 4) de jeugdrechter heeft een maatschappelijk onderzoek en het medisch-psychologisch onderzoek overeenkomstig artikel 50, tweede lid, gelast ; deze onderzoeken zijn echter niet vereist in geval van een als overtreding omschreven feit ;
- 5) de rechtbank moet op duidelijke manier de redenen opgeven waarom zij het niet geraden acht een van de maatregelen waarover zij beschikt toe te passen ⁽¹¹⁸⁾, ⁽¹¹⁹⁾ ⁽¹²⁰⁾.

De onthouding van kennisneming heeft de verwijzing van de zaak naar het openbaar ministerie ten gevolge, dat volledig wordt hersteld in zijn bevoegdheid om over het te geven gevolg te oordelen ⁽¹²¹⁾.

De mogelijkheid voor de rechtbank op grond van artikel 38 de zaak uit handen te geven, werd hoofdzakelijk in de wet opgenomen om toegepast te worden bij verkeers-overtredingen. De meeste van deze overtredingen worden echter met correctionele straffen beteugeld, zodat de jeugdrechtbank eerst een medisch-psychologisch en een maatschappelijk onderzoek moet bevelen wil zij zich van kennisneming kunnen onthouden. Deze lacune zou door de lege ferenda moeten aangevuld worden teneinde de rechtsonderhorigen en/of de staat nutteloze kosten te besparen. Zolang dit niet is geschied, ware het wenselijk deze onderzoeken tot een minimum te herleiden.

Vooraleer de bespreking van dit artikel te beëindigen, moet er op gewezen worden dat alleen de persoonlijkheid van de minderjarige — en niet de aard van het bedreven feit — in acht moet genomen worden om tot een uit handen geven over te gaan ⁽¹²²⁾.

b) De terbeschikkingstelling van de Regering — artt. 39, 40 en 41 :

Deze buitengewone en zeer uitzonderlijke maatregel kan slechts in twee gevallen bevolen worden :

1) indien de krachtens artikel 37 genomen maatregel zijn uitwerking mist wegens het voortdurend wangedrag of de gevaarlijke gedragingen van de minderjarige — artikel 39 ;

2) indien de minderjarige een als misdaad omschreven feit heeft gepleegd, kan de jeugdrechtbank, als zij een van de in artikel 37 bepaalde maatregelen neemt, beschikken dat de zaak haar opnieuw wordt voorgelegd voordat de minderjarige meerderjarig is geworden om hem, indien daartoe grond bestaat, ter beschikking van de Regering te stellen, doch voor niet langer dan tot de dag waarop de betrokkene vijftientwintig jaar wordt — artikel 40.

Uit de twee hierboven bedoelde artikelen blijkt dat deze maatregel nooit als eerste maatregel kan genomen worden.

Van zodra een minderjarige ter beschikking van de Regering is gesteld, is het de Minister van Justitie die bevoegd wordt om ten aanzien van de minderjarige een

van de bij artikel 41 voorziene maatregelen te nemen en houdt de bevoegdheid van de jeugdrechtsbank op. Deze kan op grond van artikel 60 de genomen beslissing niet meer herzien en kan ook geen toezicht meer uitoefenen ⁽¹²³⁾.

Ten aanzien van minderjarigen die de ouderdom van 16 jaar nog niet hebben bereikt, kan de Minister van Justitie geen andere maatregel nemen dan deze welke de jeugdrechtsbank voorheen had genomen en inefficiënt is gebleven — artikel 41. Daarom zal deze maatregel meestal toegepast worden op minderjarigen die ouder dan 16 jaar zijn geworden.

De jeugdrechtsbank mag die beslissing ambtshalve nemen of op vordering van het openbaar ministerie — artikel 60.

c) De inbewaringstelling — art. 43 :

Wanneer een minderjarige ziek is of geestelijk onevenwichtig, kan het gebeuren dat hij in een psychiatrische inrichting moet opgenomen worden. De voorkeur moet gegeven worden aan een plaatsing in een open afdeling van die inrichtingen, waar de zieken zonder opsluitingsbevel kunnen opgenomen worden.

Moet er overgegaan worden tot inbewaringstelling, dan zullen de volgende drie voorwaarden dienen verenigd te zijn :

1) de jeugdrechtsbank moet ratione materiae en aetatis bevoegd zijn ;

2) vooraf moet een psychiatrische expertise zijn gedaan. De wetgever bedoelde hiermede een werkelijk deskundig onderzoek ; zelfs een omstandig medisch verslag zou onvoldoende zijn. Artikel 7 van de wet van 18 juni 1850 is in dat opzicht soepeler, daar het aan de bestuurlijke overheid de mogelijkheid geeft de inbewaringstelling te verkrijgen op grond van een eenvoudig getuigschrift waarin de geestestoestand van de te plaatsen persoon wordt vastgesteld en de bijzonderheden van de ziekte worden opgegeven.

3) De jeugdrechtsbank moet de inbewaringstelling gelasten bij een met redenen omklede beslissing, op grond van de conclusies van de deskundige, waarin ondermeer moet vastgesteld worden dat het verblijf van de minderjarige in een psychiatrische inrichting wegens zijn geestestoestand noodzakelijk is ⁽¹²⁴⁾, ⁽¹²⁵⁾. Dit artikel is slechts een aanvullende regeling en laat de rechten die zijn toegekend aan de in artikel 7 van de wet van 18 juni 1850 genoemde personen om een minderjarige in een psychiatrische instelling te plaatsen, onaangeroerd ⁽¹²⁶⁾.

Wanneer een minderjarige opgesloten is geweest in een krankzinnigengesticht, geeft zijn ontslag aanleiding tot een van de twee volgende toestanden :

a) Heeft de jeugdrechtsbank bevolen een minderjarige in een krankzinnigengesticht te plaatsen, dan moet zij van de vrijlating worden verwittigd via het openbaar ministerie — artikel 43 ; is de plaatsing gebeurd op initiatief van de directie van de instelling, moet het bericht van de op handen zijnde vrijlating worden medegedeeld aan die directie, welke dan zelf het advies van de jeugdrechter, op wiens bevel de minderjarige in de instelling geplaatst werd, inwint teneinde, in voorkomend geval, de minderjarige na zijn vrijlating te kunnen opvangen ⁽¹²⁷⁾.

b) Werd een minderjarige op proef vrijgelaten dan blijft hij onder het toezicht van de sociale dienst van de psychiatrische instelling, die dan om de twee maanden een rapport aan de jeugdrechter zal dienen te zenden. Ingeval de proeftijd verkeerd uitvalt, zal de minderjarige weder zonder nieuwe formaliteiten in het krankzinnigengesticht opgenomen worden ⁽¹²⁸⁾.

Artikel 43 doet geen afbreuk aan de rechten van de jeugdrechter om zelf, als « betrokken persoon » op grond

van artikel 7, 5° van de wet van 18 juni 1850, de opneming van de aan een geestesziekte lijdende minderjarige aan te vragen, mits hij hiertoe de nodige formaliteiten vervult — art. 7 en 8 van de wet van 18 juni 1850. Artikel 43 heeft geen ander doel dan aan de jeugdrechtsbank de mogelijkheid te geven eventueel de inbewaringstelling te gelasten zonder deze maatregel aan het gezag van de burgemeester te moeten onderwerpen.

Vermits het artikel 43 de wet van 18 juni 1850 onaangetroefd laat, zou het de minderjarige of ieder ander betrokkene mogelijk zijn zich te beroepen op artikel 17 van meergenoemde wet van 1850. Deze betrokken persoon zou ook de jeugdrechtsbank kunnen zijn, ofschoon krachtens artikel 43, laatste lid, gedurende de plaatsing, de toepassing van de wet van 8 april 1965 te zijnen opzichte opgeschort wordt ⁽¹²⁹⁾.

38. — Territoriale bevoegdheid en rechtspleging

Doorgaans maakt deze materie het onderwerp uit van een afzonderlijke studie ⁽¹³⁰⁾ en zou eigenlijk buiten het kader van dit preadvies vallen, ware het niet dat de toepassing van sommige artikelen, inzonderheid deze welke handelen over de territoriale bevoegdheid, de saisine, de rechtsmiddelen en de herziening, tal van problemen heeft doen rijzen die met de hierboven gecommentarierde wetteksten zodanig verband houden dat het gepast voorkomt deze twistpunten en de vooropgestelde oplossingen, zij het dan ook bondig te behandelen.

a) Territoriale bevoegdheid — art. 44 :

Ofschoon de wetgever de moeilijkheden, welke onder de vorige regeling in dit verband waren ontstaan ⁽¹³¹⁾, heeft willen ondervangen door te bepalen dat, behoudens de bij de wet vastgestelde uitzonderingen, de territoriale bevoegdheid van de jeugdrechtsbank bepaald wordt door de verblijfplaats van de ouders, voogden of degenen die de minderjarigen onder hun bewaring hebben, rezen tal van moeilijkheden op, vooral in verband met het toezicht of de herziening van de ontzettingen van de ouderlijke macht, uitgesproken bij toepassing van de wet van 15 mei 1912.

Zo kan de volgende vraag nopens de territoriale bevoegdheid gesteld worden : beide ouders zijn in 1950 ontzet van de ouderlijke macht door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel : de pro-voogd plaatste de kinderen in verschillende instellingen, waarvan sommige in het arrondissement Antwerpen, andere in het arrondissement Hasselt gelegen zijn ; de kinderen hadden noch met de vader noch met de moeder contact ; de ontzette ouders hadden inmiddels het arrondissement Brussel verlaten, de ene om zich aan de kust te gaan vestigen, de andere in Wallonië ; ook de pro-voogd bekommerde zich niet om het lot van de kinderen ; deze gingen af en toe op verlof in het arrondissement Leuven bij een ver familielid ; thans komt het er op aan de pro-voogd, die overleden is, te vervangen ; welke jeugdrechtsbank is bevoegd ?

Elke jeugdrechtsbank staat voor gelijkaardige gevallen ; want deze bevoegdheid is van openbare orde — niet zozeer omdat de strafprocedure van toepassing is ⁽¹³⁴⁾ dan wel omdat alles wat de bescherming van de minderjarige aangaat van openbare orde is — en dienvolgens moet ze ambtshalve onderzocht worden. Deze kwestie kwam reeds meerdere malen ter sprake en werd breedvoerig behandeld tijdens enkele vergaderingen van de Unie der Jeugdrechters van België ; ze maakte het voorwerp uit van verscheidene preadviezen ⁽¹³²⁾, ⁽¹³³⁾.

39. — Er werd, ondermeer, de volgende stelling verdedigd : De wet kent de bevoegdheid toe aan de rechter, in in wiens gebied het gezin, waartoe de minderejarige behoort

is gelegen. Ze huldigt aldus de zienswijze van het Hof van Cassatie dat onder het regime van de wet van 15 mei 1912 herhaaldelijk besliste dat bevoegd is, de kinderrechter van de plaats waar de minderjarige een « gezinsverblijf » heeft omdat bedoelde rechter het best geplaatst is om de belangen van de minderjarige te behartigen ⁽¹³⁵⁾.

Dit heeft voor gevolg dat, zo de vader of de moeder een afzonderlijke verblijfplaats heeft, de bevoegde rechtbank die is van het gebied waarin de ouder verblijft waar bij de minderjarige zijn werkelijk gezinsverblijf heeft ⁽¹³⁶⁾. Het principe van het gezinsverblijf van de minderjarige, waarvan hoger sprake, is niet gesteund op een rechtsnotie maar op een feitelijk begrip.

Men moet dus voor ieder geval nagaan of de minderjarige inderdaad zijn gezinsverblijf heeft bij zijn ouder(s) of voogden of bij de personen die hem in feite onder hun bewaring hebben, d.w.z. de personen die in afwezigheid van de ouders het ouderlijk gezag « sensu strictu » uitoefenen ⁽¹³⁷⁾ en dit ongeacht welke de verblijfplaats weze van de persoon die juridisch het recht van bewaring en van opvoeding uitoefent.

Zo is, ingeval van ontzetting van de ouders, de jeugdrechtbank van de verblijfplaats van de pro-voogd niet bevoegd indien de minderjarige bij hem niet zijn werkelijk gezinsverblijf heeft en dit ongeacht de kwestie van woonplaats. Het tegenovergestelde beweren zou neerkomen op het miskennen van de beginselen van de wet van 8 april 1965.

Verblijft de minderjarige in een instelling, moet er aangenomen worden dat de bevoegde rechtbank deze is van de personen, ouder(s) — ontzet of niet — voogden of anderen, bij dewelke de minderjarige zijn gezinsverblijf, zijn thuis bewaart of gekregen heeft door er regelmatig zijn verlof door te brengen.

Pas wanneer die geplaatste minderjarige met niemand nog enige familiebetrekkingen onderhoudt, moet worden aangenomen dat hij zijn werkelijk gezinsverblijf heeft in de inrichting of bij de persoon aan wie hij werd toevertrouwd — zulks in afwijking van de regel dat de plaatsing van een minderjarige in een instelling, geen invloed heeft op de bevoegdheid van de jeugdrechtbank ⁽¹³⁸⁾ — en dat de jeugdrechtbank van het gerechtelijk arrondissement waarin deze inrichting of deze persoon verblijft, territoriaal bevoegd is.

40. — Een andere stelling houdt het volgende voor: de plaats waar het familiaal of gezinsverblijf gevestigd is bepaalt de territoriale bevoegdheid van de jeugdrechtbank. Waar de toestand onduidelijk is en aanleiding kan geven tot verscheidene interpretaties, moet er gezocht worden naar die oplossing

- 1) welke het best de belangen van de minderjarige zal dienen, d.w.z. dat in geval van twijfel de jeugdrechtbank bevoegd is die het best geplaatst is om de toestand van de minderjarige te beoordelen met de middelen haar daartoe door de wet ter beschikking gesteld (navorsingen, toezicht, enz.);
- 2) welke voor partijen de meest eenvoudige is.

Ofschoon het familiaal verblijf het criterium is voor het bepalen van territoriale bevoegdheid, is het toch niet de verblijfplaats van de minderjarige die determinerend is, maar wel de verblijfplaats van de ouders, voogden of van hen die de minderjarige onder hun bewaring hebben.

Dit, door de wetgever bewust en doordacht aangebrachte correctief aan de oorspronkelijke tekst die gewag maakte van de verblijfplaats van de minderjarige, legt de nadruk op het feit dat de vooropgestelde voorrang van het gezinsverblijf toch de wettelijke bepalingen betreffende de woonplaats (gevestigd in hoofde van de ouders en niet van de kinderen) niet kan uitschakelen.

Dit heeft voor gevolg dat bij het bepalen van het gezinsmilieu (en van de territoriale bevoegdheid) de wettelijke woonplaats als criterium moet aanvaard worden:

— wanneer de minderjarige deze woonplaats zonder wettige of gewettigde reden, zelfs sedert lange tijd, heeft verlaten;

— wanneer de minderjarige tegen de wil van de vader bij zijn in feite gescheiden moeder verblijft; m.a.w. de bepaling « degenen die de minderjarige onder hun bewaring hebben » kan enkel slaan op de personen welke de bewaring bekomen hebben hetzij uit hoofde van de wet, hetzij ingevolge een gerechtelijke beslissing, hetzij krachtens een niet betwiste uitdrukkelijke of stilzwijgende machtiging van de wettelijke beheerders(s) — dit kunnen de ouders, de voogd of de pro-voogd zijn, al naargelang de omstandigheden. — Deze versie leidt dan ondermeer tot volgende besluiten:

— zijn beide ouders ontzet, dan is het gezinsverblijf van de (niet-ontvoogde) minderjarige bij de pro-voogd;

— is alleen de vader ontzet maar de moeder niet als pro-voogdes aangesteld, dan is het gezinsverblijf bij de pro-voogd, tenware deze ermede akkoord ging de kinderen bij de moeder te laten;

— is alleen de vader ontzet en de moeder tevens als pro-voogdes aangewezen dan heeft de minderjarige zijn gezinsverblijf bij de moeder.

Tot zover deze stelling. Er zou dan in dezelfde lijn kunnen aan toegevoegd worden dat, voor het geval de minderjarige regelmatig bij een pleeggezin op verlof gaat, het daar zijn gezinsverblijf heeft van zodra het vaststaat dat de pro-voogd met dit verblijf akkoord gaat.

De juridische waarde der respectieve argumenten van elk van de twee stellingen buiten beschouwing latend, mag er besloten worden dat ze praktisch toelaten tot dezelfde gevolgen te komen:

— beide ouders leven feitelijk gescheiden en de kinderen verblijven bij de moeder. In de eerste stelling is er geen probleem: de kinderen hebben hun verblijfplaats bij de moeder, dus is de verblijfplaats van de moeder determinerend voor de territoriale bevoegdheid.

In de tweede stelling zou dan de volgende redenering kunnen gehouden worden: vermits de kinderen reeds geruime tijd feitelijk bij de moeder verblijven, mag hieruit afgeleid worden dat de vader met deze toestand instemt;

— beide ouders leven samen, maar de kinderen worden b.v. bij de grootmoeder langs moederszijde grootgebracht: in de eerste stelling opnieuw geen moeilijkheid: het kind heeft zijn gezinsverblijf bij de grootmoeder, die er in feite de bewaring over uitoefent. In de tweede stelling kan de jeugdrechtbank uit die feitelijke toestand afleiden dat de beide ouders met dit verblijf akkoord gingen;

— beide ouders zijn ontzet; de pro-voogd laat de kinderen bij de ouders. Opnieuw geen probleem. Beide stellingen leiden tot het gezinsverblijf bij de ontzette ouders;

— tenslotte in de veronderstelling dat niemand zich om de in een instelling of bij een persoon geplaatste minderjarige bekommert, kan de jeugdrechtbank besluiten dat in dit geval de pro-voogd ermede ingestemd heeft dat de minderjarige in de instelling zijn gezinsverblijf zou gevonden hebben.

Om in de toekomst deze moeilijkheden in de mate van het mogelijke uit te schakelen, zouden de jeugdrechtbanken er moeten over waken, ingeval de ontzette ouders in gebreke blijven hun kinderen een gezinsverblijf te verschaffen, alleen die persoon tot pro-voogd aan te wijzen welke er zich toe verbindt de minderjarige met verlof bij zich op te nemen. Dit strookt trouwens met de bedoeling van de wetgever kinderen van ontzette ouders een persoonlijk contact met de pro-voogd te verzekeren.

Sedert 1912 heeft onze maatschappij een evolutie naar

meer solidariteit doorgemaakt, derwijze dat thans mede dank zij de invloed van de massamedia en de vlottere verkeersmogelijkheden, er meer en meer personen zullen gevonden worden die hun gezin voor bedoelde kinderen zullen opens'ellen, minstens zich daadwerkelijk om het welzijn van die kinderen zullen bekommeren.

41. — De verandering van verblijfplaats van de personen bij wie de minderjarige zijn gezinsverblijf heeft, brengt mede dat de zaak onttrokken wordt aan de jeugdrechtsbank onder wier bescherming de minderjarige is gesteld en verwezen naar de jeugdrechtsbank van het arrondissement waar de nieuwe verblijfplaats gelegen is.

De tekst van artikel 44, 3e lid, zou toelaten te besluiten dat deze procedure slechts van toepassing is ingeval tegen de minderjarige zelf een maatregel genomen wordt. In werkelijkheid is deze rechtspleging ook voorzien voor de minderjarige tot wiens bescherming een maatregel ten aanzien van de ouders bevolen werd ⁽¹³⁰⁾.

Verandering van verblijf hangende het geding heeft geen onthouding van kennisgeving tot gevolg en de rechtsbank, waarbij de zaak aanhangig is, blijft bevoegd — artikel 44, laatste lid — om het geding te beëindigen, waarna de zaak aan de bevoegde rechtsbank over te maken is.

b) *Stelt zich nu de vraag nopens de saisine* — art. 45.

42. — Wanneer wordt de zaak aangezien als zijnde aanhangig gemaakt voor de jeugdrechtsbank?

Als het een beschermingsmaatregel betreft, kan de zaak op grond van artikel 45, 2, aanhangig gemaakt worden op verschillende wijzen, naargelang het gaat om het voorbereidend stadium — artikel 45, 2 a — of het stadium van berechting ten principale — artikel 45 2 b.

Dit probleem werd in de schoot van de Unie van de Jeugdrechters van België onderzocht. Er werden twee stellingen vooropgezet:

1) Sommige jeugdrechters waren van oordeel dat de zaak aanhangig is van zodra de jeugdrechtsbank gevat wordt op grond van artikel 45/2, a en zij bevoegd blijft een eindvonnis uit te spreken ook al veranderen de personen waar het kind zijn gezinsverblijf heeft, van woonst nadat het dossier, na voorbereidend stadium, aan het O.M. werd overgemaakt, doch vooraleer er ten gronde gedagvaard werd. Zij steunen zich op de tekst van art. 45: « de zaak wordt bij de jeugdrechter aanhangig gemaakt » en ook op het belang van het kind dat eist dat de jeugdrechtsbank, die de navorsingen verrichtte en dus de toestand kent, ook het eindvonnis zou uitspreken.

2) Andere leden van de Unie dachten dat de woorden van art. 44, laatste alinea, « de rechtsbank waarbij de zaak aanhangig is gemaakt » slechts kunnen slaan op het stadium van berechting.

Tegen de eerste stelling voeren zij de volgende argumenten aan:

— de vordering van het O.M. of de in art. 49, derde lid, bedoelde beschikking van verwijzing vat de Jeugdrechter — *niet de Jeugdrechtsbank*; deze laatste wordt slechts gevat door de vrijwillige verschijning van partijen of dagvaarding.

Het is slechts in het stadium van berechting dat het de Jeugdrechtsbank mogelijk is uitspraak te doen — art. 44, laatste lid.

Het zou daarenboven ondenkbaar zijn dat een *rechtsbank*, voor dewelke een zaak hangend is, deze saisine zelf zou kunnen opheffen door de zaak terug aan de Procureur des Konings over te maken, die alsdan opnieuw zou mogen oordelen over de opportuniteit van het al dan niet voortzetten van het geding.

Een andere vraag in verband met de saisine: moet het

openbaar ministerie de twee stadia eerbiedigen of mag het, oordelend dat het over voldoende inlichtingen beschikt omtrent het milieu en de persoonlijkheid van de minderjarige, onmiddellijk ten principale dagvaarden of de partijen bij gemotiveerd schrijven uitnodigen vrijwillig te verschijnen?

Deze vraag werd ontkennend beantwoord in de ministeriële circulaire van 29 augustus 1966 ⁽¹⁴⁰⁾, doch dit standpunt wordt aangevochten ⁽¹⁴¹⁾. Waar enerzijds de voorbereidende werkzaamheden eerder doen opteren voor de noodzakelijkheid van twee stadia ⁽¹⁴²⁾, moet toch anderzijds aangenomen worden dat de tekst zelf van de wet op dat stuk geen enkele aanduiding inhoudt.

Oordeelt de jeugdrechtsbank dat de door het openbaar ministerie ingewonnen inlichtingen omtrent het milieu en de persoonlijkheid van de minderjarige onvoldoende zijn, kan zij in het stadium van berechting ten principale ook nog navorsingen bevelen — art. 50 en 51.

c) *De rechtsmiddelen* — art. 58:

43. — In verband met dit artikel zijn er in de praktijk een paar moeilijkheden gerezen die hun oorsprong vinden in de verwarring die er ontstaan was omtrent het begrip « beslissingen van de jeugdrechtsbank gewezen in de aangelegenheden bedoeld in titel II, hoofdstukken III en IV ».

Terecht werd de aandacht erop gevestigd dat de jeugdrechtsbank een driedubbele taak heeft:

1) navorsingen verrichten door partijen in cabinet te ontvangen, inlichtingen inwinnen omtrent de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarige en, eventueel, voorlopige maatregelen van bewaring nemen;

2) de zaak, die ten gronde voor haar werd gebracht, berechten door een van de bij artikel 37 opgesomde maatregelen te bevelen, behoudens het geval in hetwelk zij oordeelt dat, ofschoon de feiten bewezen zijn, er geen maatregel van opvoeding, bewaring en behoeding moet genomen worden;

3) de uitvoering van haar beslissingen na te gaan en deze aan te passen aan de evolutie van de minderjarige. Indien die aanpassing, waartoe de rechter eventueel ambtshalve overgaat, een wijziging insluit van de aard van de maatregel — artikel 60 — staat men in feite voor een herziening en de beslissing is dan vatbaar voor hoger beroep. Indien het echter alleen gaat om een aspect van de tenuitvoerlegging, zoals de vervanging van de afgevaardigde die met het geval belast is, het toekennen van verlof, het overplaatsen van een minderjarige van de ene home naar een andere of naar een private instelling, enz., kan er geen sprake zijn van hoger beroep. Het betreffen slechts uitvoeringsmodaliteiten binnen de perken van de aanvankelijke beslissing ⁽¹⁴³⁾.

De beslissingen vatbaar voor een hoger beroep omvatten dus de beschikkingen tot voorlopige bewaring, de beschikking tot wijziging van vonnissen ten principale, beslissingen tot herziening, om het even of deze het verzoek afwijzen of de aanvankelijk opgelegde maatregel wijzigen, in een woord elke maatregel die een ander vervangt, zowel wanneer die vervanging geschiedt bij bevelschrift dat, wegens hoogdringendheid, ten voorlopige titel de oorspronkelijke beslissing wijzigt, als door een wijzigend vonnis waardoor de bij het vorige vonnis bevolen maatregel door een andere vervangen wordt ⁽¹⁴⁴⁾.

Volledigheidshalve weze hier aangestipt dat er geen beroep mogelijk is tegen de onderzoeksmaatregelen welke de jeugdrechter krachtens artikel 50 voorschrijft ⁽¹⁴⁵⁾, evenmin als tegen de beschikkingen die door de onderzoeksrechter op grond van artikel 49, tweede en derde lid, worden gegeven ⁽¹⁴⁶⁾. In dit laatste geval komt het wen-

selijk voor dat de jeugdrechter aan wie de onderzoeks-rechter bericht dat hij op grond van artikel 49, tweede lid, een beschikking heeft genomen, in elk geval een nieuwe beschikking neemt, die dan vatbaar zal zijn voor hoger beroep ⁽¹⁴⁷⁾.

d) *Herziening* — art. 60 :

44. — De herziening biedt de jeugdgerechten de mogelijkheid de beschermingsmaatregelen aan te passen aan de gezinsomgeving van de minderjarige en aan de evolutie in zijn opvoeding.

Terecht werd de herziening omschreven als zijnde de belichaming van de bevoegdheden van de jeugdrechtbank bij de uitvoering van de beschermingsmaatregelen ⁽¹⁴⁸⁾.

Artikel 60 is van toepassing op :

— de maatregelen zowel ten aanzien van de ouders als ten aanzien van de minderjarige zelf ;

— wat de maatregelen ten aanzien van de minderjarige betreft, zowel deze in hoofdzaak genomen als de maatregelen van voorlopige aard.

Twee buitengewone maatregelen kunnen niet herzien worden :

1) de terbeschikkingstelling van de Regering ;

2) de inbewaringstelling — artikel 43, tweede lid — bepaalt dat gedurende de collocatie van een minderjarige te zijnen opzichte, de toepassing van de wet van 8 april 1965 opgeschort wordt.

Niet iedere beschikking met het oog op de uitvoering van een maatregel is een herziening. Zolang de jeugdrechter binnen de grenzen van de aanvankelijke beslissing blijft, kan hij de uitvoeringsmodaliteiten van de genomen maatregel wijzigen, zonder tot een nieuw vonnis te mogen overgaan ⁽¹⁴⁹⁾. Indien hij echter een nieuwe verplichting voegt bij die welke de ouders op grond van artikel 31 werden opgelegd, of een nieuwe voorwaarde bij die waarvan hij het behoud van de minderjarige afhankelijk heeft gesteld bij toepassing van artikel 37, 2°, moet hij de weg van de herziening volgen.

45. — *Welke is die weg ?*

Dezelfde rechtspleging moet gevolgd worden als deze welke tot de aanvankelijke maatregel leidde ⁽¹⁵⁰⁾ ; dit is eveneens het geval voor de territoriale bevoegdheid : zo de ouders, de voogden of de personen die de minderjarige onder hun bewaring hebben, sedert de aanvankelijke maatregel van verblijf zijn veranderd, is de jeugdrechtbank van het nieuwe verblijf bevoegd ⁽¹⁵¹⁾.

Deze herziening heeft plaats :

— ambtshalve en ten allen tijde ;

— op vordering van het openbaar ministerie, eveneens ten allen tijde ;

— op verzoek van een van beide ouders, de voogden of de personen die de minderjarige onder hun bewaring hebben, op voorwaarde dat er een jaar verstreken is te rekenen van de dag waarop de beslissing die de maatregel gelast definitief is geworden of dat er een jaar verstreken is te rekenen vanaf de dag waarop de beslissing tot afwijzing van het verzoekschrift definitief is geworden.

Het verzoekschrift is aan geen enkele vorm onderworpen : toch is vereist dat het verzoek geschreven, gedagtekend en ondertekend is en dat het onderwerp ervan duidelijk is aangegeven ⁽¹⁵²⁾.

46. — *Besluit*.

De Wet van 8 april 1965 is sedert 1 september 1966 in werking.

Dat ze leemten vertoont en nog aanleiding zal geven

tot verschillende interpretaties, werd reeds van bij de aanvang duidelijk.

Zo bleek ondermeer ook artikel 61 onvolledig te zijn waar het slechts de veroordeling van de minderjarige tot de kosten voorziet, ingeval deze op grond van artikel 36, 4°, dient te verschijnen... ⁽¹⁵³⁾. Ook de territoriale bevoegdheid en de civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarige, gaven reeds aanleiding tot levendige debatten in de schoot van de Unie van de Jeugdrechters van België.

Dit alles neemt echter niet weg dat de wet van 1965 de bevoegde organen ruime en moderne mogelijkheden biedt om de jeugdigen een aangepaste bescherming te verstrekken : het ware spijtig dat om allerlei redenen, waarvan de bespreking buiten het kader van dit preadvies vallen, het beoogde doel niet zou worden bereikt.

(1) Zie de bibliografie gepubliceerd in de verzameling « Documentatie inzake Jeugdbescherming », uitgegeven door de dienst voor Jeugdbescherming ;

(2) Pasin. 1965, blz. 479 ;

(3) G. De Bock, R.W. 1965-66, kol. 226 ;

(4) J. Matthys, T.P.R. 1965, blz. 315 ;

(5) G. De Bock « De wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming van uit sociaal oogpunt beschouwd », gepubliceerd in de brochure « Informatiedag ingericht door de vaste afgevaardigde bij de jeugdbescherming », blz. 13 (Voortaan « Brochure Informatiedag »).

(6) J. Constant, R.D.P. 1965-66, blz. 383.

(7) J. Matthys, o.c. blz. 314.

(8) J. Matthys, o.c. blz. 314 tot 328.

(9) J. Constant, R.D.P., blz. 398.

(10) Annales de Droit XXVI/1966, blz. 62, voetnoot 54.

(11) J. Constant, o.c. blz. 378, nr. 6.

(12) Handleiding ten gebruike van de leden van de jeugdbeschermingscomités, Algemeenheden, blz. 1 (Voortaan aangehaald onder het woord « Handleiding »).

(13) G. De Bock, Brochure Informatiedag, blz. 16 en 17.

(14) S. Huynen, J.T. 1964, blz. 380, nrs 19 en 21.

(15) S. Huynen, o.c. blz. 377 : « Les recherches scientifiques ont démontré l'irremplaçable valeur du milieu familial pour le développement intellectuel, affectif et parfois même physique de l'enfant ».

(16) F. Lox, Brochure « Het Kind » nr. 2 van 1967, blz. 7.

(17) Annales de Droit, XXVI/1966, 1, c.

(18) J. Constant, o.c. blz. 414, nr. 71.

(19) J. Hirsch, J.T. 1965, blz. 398, nr. 91.

(20) J. Constant, o.c., 1, c.

(21) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 128.

(22) Parlem., doc. Kamer, zitt. 1962-63, nr. 637, 1, blz. 16 en zitt. 1963-64, nr. 637/7, blz. 14.

(23) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 129.

(24) J. Hirsch, J.T. 1965, blz. 90. Het valt te betwijfelen of deze stelling juist is daar niet de kinderen maar de rechthebbenden door de mandataris vertegenwoordigd worden.

(25) Ministeriële Circulaire van 29 augustus 1966 met betrekking tot de gerechtelijke bescherming, nr. 22 (voortaan aangehaald onder « Min. circ. 29-8-66 »).

(26) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 134.

(27) Handleiding, deel 7, nr. 7121, blz. 2.

(28) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 131.

(29) Min. circ. 29-8-66, nr. 21.

(30) Min. circ. 29-8-66 1. c., contra J. Constant, o.c. blz. 414, nr. 71 : « ils visent non seulement les allocations pour handicapés, les indemnités pour incapacité de travail ou accident du travail, mais aussi les capitaux alloués en réparation d'une invalidité causée aux mineurs ou d'un dommage moral concomitant ». Deze auteur verwijst naar het verslag namens de commissie van Justitie uitgebracht voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Parl. Besch., zitt. 1962-63, nr. 637/7, blz. 31, 32 en 33. Er schijnt een verwarring te zijn ontstaan tussen enerzijds de maatregelen welke kunnen bevolen worden op grond van artikel 29 en de beslissingen gesteund op artikel 20. Artikel 29 beoogt alleen die uitkeringen waarop de kinderen recht geven ; dit zijn de aan een andere rechthebbende dan de minderjarige zelf toegekende uitkeringen, die naar mate van het aantal kinderen ten laste verhogen (Min. circ. 29-8-1966, nr. 21) ; daarentegen doet artikel 20 op de geldsommen die aan de minderjarige zelf toekomen.

(31) Min. circ. 29-8-66, nr. 22.

(32) cfr. infra nrs. 44 en 45.

(33) Min. circ. 29-8-66, nr. 20.

- (34) In dit verband zou de vraag kunnen gesteld worden of het opzettelijk uitlokken van het verlies van deze hoedanigheid door artikel 86 kan beteugeld worden. Wellicht moet hierop ontkennend geantwoord worden: de bepalingen van artikel 86 zijn limitatief. Deze feiten kunnen echter aanleiding geven tot strafvolgelingen op grond van het gemeen recht en, in voorkomend geval, tot ontzetting van de ouderlijke macht.
- (35) J.M. Piret, R.D.P. 1965-66, blz. 459.
- (36) A.R. Lubbers, «De Opvoedingsbijstand en de gezinsvoogdij in Nederland», Document 3 van de Informatiedag dd. 5-11-1966 te Brussel.
- (37) M. Fauconnet, «De opvoedingsbijstand en de voogdij over gezinsbijslag in Frankrijk» document 2 van de Informatiedag dd. 5 november 1966 te Brussel.
- (38) Min. circ. 29-8-66, nr. 23, c.
- (39) S. Huynen J.T. 1965, blz. 323.
- (40) S. Huynen, o.c., 1. c.
- (41) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 145.
- (42) Cultuur, in de zin van een aantal menselijke verworvenheden (waaronder waarden, normen, gebruiken en instituties) die door een bepaalde gemeenschap worden gedragen en aan anderen overdraagbaar zijn.
- (43) Min. circ. 29-8-66, nr. 23, a.
- (44) Parl. Doc. Kamer, zitt. 1963-64, nr. 637/7, blz. 34.
- (45) Jrb. Kortrijk, 8 maart 1967, Documentatie inzake Jeugdbescherming, II, 2.
- (46) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 147 en 149.
- (47) S. Huynen, J.T. 1965, blz. 323.
- (48) Parl. doc. Kamer, zitting 1963-64, nr. 637/7, blz. 33.
- (49) S. Huynen, o.c., 1. c.
- (50) Zie hierboven nummer (10).
- (51) contra Hof van beroep, Gent, 27 juni 1967, Documentatie IV, 39.
- De tekst van artikel 30 vermeldt enkel de jeugdrechtbank als bevoegde rechtsmacht om een opvoedingsbijstand te bevelen.
- (52) Min. circ. 29-8-66, nr. 24.
- (53) Handleiding, nr. 7122.
- (54) Jrb. Beroep Brussel, 23 maart 1967, Documentatie, II, 3 en J.T. 1967, blz. 296. Contra Annales de Droit XXVI/1966, blz. 150.
- (55) Min. circ. 29-8-1966, nr. 24.
- (56) Jrb. Brussel, 2e Kamer, 16 januari 1967, J.T. 1967, blz. 152 en 3 juli 1967, Documentatie, II, 5.
- (57) Jrb. Beroep 23 maart 1967, J.T. 1967, blz. 296 en in dezelfde zin Jrb. Kortrijk, 2de Kamer, 8 maart 1967, Documentatie II, 2.
- (58) Aanvullende richtlijnen gegeven onder nummer 31, blz. 4.
- (59) Jrb. Kortrijk, 8 maart 1967, Documentatie II, 2.
- (60) Jrb. Brussel, 16 januari 1967, J.T. 1967, blz. 152.
- (61) De Page, Deel I, 3e uitgave, nr. 766.
- (62) De taken van het Comité zullen verschillen naar gelang de Jeugdrechtbank een afgevaardigde bij de jeugdrechtbank dan wel het Comité zelf met de opvoedingsbijstand heeft belast. Voor meer details raadplege men de Aanvullende richtlijnen, nr. 31, blz. 7 tot 10.
- (63) cfr. nr. 44 en 45 (herziening)
- (64) Min. circ. nr. 26.
- (65) Min. circ. 1. c.
- (66) Min. circ. 1. c.
- (67) Zie in dit verband R.P.D.B. v° Tribunaux pour Enfants, nr. 47-61.
- (68) R.P.D.B., 1. c., nr. 11 en volgende.
- (69) R.P.D.B., 1. c. nr. 29.
- (70) De procedure zal later afzonderlijk behandeld worden en hoeven thans slechts de grote lijnen aangeduid te worden.
- (71) J. Constant, R.D.P. 1965-66, nr. 85.
- (72) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 159.
- (73) Min. circ. 29-8-1966, nr. 27.
- (74) J. Matthys, T.P.R. 1965, blz. 377.
- (75) Jrb. beroep Brussel, 29 juni 1967, Documentatie, II, 9.
- (76) L. Slachmuylder, J.T. 1967, blz. 273.
- (77) Deze materie werd uitvoerig en grondig behandeld door L. Slachmuylder onder de titel «La protection des enfants de parents déchus de la puissance paternelle», J.T. 1967, blz. 269-275.
- (78) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 157.
- (79) R.P.D.B., 1. c. nrs. 98-100.
- (80) J.L. Hirsch, J.T. 1965, blz. 398, nr. 96 in fine.
- (81) Aanvullende onderrichtingen nopens vraagstukken betreffende ontzetting van de ouderlijke macht, nr. 34, blz. 3.
- (82) L. Slachmuylder, J.T. 1967, blz. 272. Aan de juistheid van deze stelling kan getwijfeld worden:
- 1) de wetgever maakt in artikel 34 slechts gewag van één persoon («wijst de jeugdrechtbank de persoon aan»), die de rechten waarvan de ouders ontzet zijn, zal uitoefenen;
 - 2) in het regime van de voogdij benoemt men voor ouderloze kinderen geen twee voogden (art. 405 B.W.).
- (83) Aanvullende onderrichtingen, nr. 34, blz. 6.
- (84) Parl. doc. Kamer, zitt. 1962-63, nr. 637/1, blz. 7.
- (85) Min. circ. 29-8-1966, nr. 29.
- (86) J. Matthys, o.c. blz. 332-333.
- (87) Handleiding, nr. 7123, blz. 4.
- (88) Min. circ. 29-8-1966, nr. 32.
- (89) Aanvullende onderrichtingen, nr. 34, blz. 9-12. In beginsel zijn het de ouders (art. 203 B.W.), het kind zelf indien het over eigen inkomsten beschikt en, in voorkomend geval, de andere onderhoudsplichtigen (artikelen 205 en volgende van het B.W.) die voor bedoelde uitgaven moeten instaan.
- Het behoort de jeugdrechtbank het kwantum voor elk van die onderhoudsplichten en/of van het kind zelf vast te stellen. (Jr. Beroep Brussel, 29 juni 1967, Documentatie, II, 11).
- Zijn deze bijdragen onvoldoende of onbestaand, dan mag de pro-voogd onder bepaalde voorwaarden en modaliteiten om een tegemoetkoming van het Departement verzoeken. Deze voorwaarden verschillen naar gelang de minderjarige in zijn gezin wordt gehandhaafd of bij particulieren (met inbegrip van de pro-voogd) of in een inrichting wordt geplaatst. Voor nadere bijzonderheden, zie de aanvullende onderrichtingen, nr. 34.
- (90) Jrb. Brussel, 12 december 1966, J.T. 1967, blz. 262, doch ook het informatief arrest van Jr. Beroep Brussel, dd. 9 februari 1967, J.T. 1967, blz. 260.
- (91) L. Slachmuylder, J.T. 1967, blz. 269.
- (92) L. Slachmuylder, J.T. 1967, blz. 275.
- (93) Jr. Beroep Brussel 29 juni 1967, Documentatie, II, 9.
- (94) Jrb. Kortrijk 7 maart 1967, R.W. 1967-68, Kol. 454.
- (95) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 168.
- (96) De ouderdom wordt van uur tot uur berekend; De Page, deel II, 3de uitg., nr. 14.
- (97) J. Constant, R.D.P. blz. 410, nr. 64 en voetnoot 115.
- (98) Annales de droit XXVI/1966, blz. 170.
- (99) J. Constant, o.c., blz. 169.
- (100) Annales de Droit XXVI/1966, blz. 169.
- (101) R.P.D.B., o.c., nr. 184.
- (102) Annales de Droit XXVI/1966, blz. 171.
- (103) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 35, blz. 33.
- (104) S. Huynen, J.T. 1965, blz. 323. Anderen daarentegen pleiten voor een zeer ruime toepassing van dit artikel (Annales de Droit, gecit. blz. 174) omdat dit artikel louter beschermend is voor het kind, dat in de meeste gevallen het slachtoffer is van zijn omgeving, geen enkele pejoratief gevolg inhoudt of meebrengt (inzonderheid inzake strafregister).
- (105) R.P.D.B., v° Tribunaux pour Enfants, nrs. 151 en volg.
- (106) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 175-180.
- (107) O.c., blz. 167-163.
- (108) Id.
- (109) Pasin. 1965, blz. 553.
- (110) Annales de Droit XXVI/1966, blz. 182.
- (111) J. Constant, R.D.P., blz. 424.
- (112) R.D.P. blz. 424. Het verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht (nr. 637/nr. 7, blz. 38) luidt hieromtrent als volgt: «Uit de Memorie van Toelichting blijkt duidelijk dat het hier geen beperkende opsomming betreft doch dat men integendeel een ruime bepaling heeft willen geven om de rechtbank in s'aat te stellen eventueel de nieuwe psychisch-pedagogische methoden toe te passen». Zou deze tekst niet eerder slaan op artikel 37, 2e lid en niet op de volgens ons wel limitatief opgesomde 4 mogelijkheden van artikel 37, Vergelijk Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 183.
- (113) Min. circ. 29-8-1966, nr. 38.
- (114) O.c., nr. 39.
- (115) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 186.
- (116) Min. circ. 29-8-1966, nr. 42.
- (117) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 190 en 191.
- (118) Idem, blz. 193.
- (119) Jrb. Luik, 19 oktober 1966, Documentatie, III, 1; in dezelfde zin, maar dan om de reden dat de minderjarige in het buitenland verblijft: Jrb. Tongeren, 26 januari 1967, Documentatie, III, 2.
- (120) Jr. Beroep 31 januari 1967, J.T. 1967, blz. 205. De bewoordingen van dit arrest laten vermoeden dat het openbaar ministerie de minderjarige in het stadium van berechting ten gronde — art. 45, 2, b — voor de jeugdrechtbank bracht teneinde op grond van artikel 38, een uithandengeven van de zaak te bekomen — «le mineur fut déferé au tribunal de la jeunesse en vertu de l'article 38 de la loi du 8 avril 1965» — Zou de te volgen procedure er niet eerder moeten in bestaan dat het openbaar ministerie de zaak ten principale inleidt, er in de dagvaarding of de gemotiveerde waarschuwing aan toevoegend dat in voorkomend geval het de toepassing van artikel 38 zal vorderen en dan hiertoe overgaan hetzij bij mondelinge, hetzij bij schriftelijke besluiten ter terechtzitting? — cfr. Min. Circ. 29-8-1966, nr. 37.

- (121) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 37.
 (122) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 179.
 (123) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 43.
 (124) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 196.
 (125) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 44.
 (126) Idem.
 (127) Annales de Droit, XXVI/1966: voor meer detail zie de wet van 18 juni 1850, gewijzigd bij de wet van 28 december 1873.
 (128) Min. circ. van 1-9-1966 betreffende bestuurlijke aanlegenheden met betrekking tot de gerechtelijke bescherming, deel III, nr. 33, C.D. 335.
 (129) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 197.
 (130) Zie in dit verband J. Van Compernelle, «L'organisation et le fonctionnement des tribunaux de la jeunesse», Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 43-84.
 (131) R.P.D.B. v° Tribunaux pour Enfants, nr. 209.
 (132) K. De Wulf, pre-advies: «Artikel 44 van de Wet van 8 april 1965, betreffende de jeugdbescherming».
 (133) Thilmant, pre-advies: «Nota over de praktische toepassing van artikel 44 van de wet van 8 april 1965 in het kader van de maatregelen ten overstaan van de ouders».
 (134) Jrb. Luik, 22 december 1966, Documentatie, II, 13.
 (135) Cass. 4-8-1913, Pas. I, 394; 19-5-1914, Pas. I, 245; 20-2-1933, Pas. I, 135, en 13-7-1953, Pas. I, 927.
 (136) Jrb. Charleroi, 13 februari 1967, Documentatie, III, 3.
 (137) zie hierboven nummer (30).

- (138) Pasin. 1965, blz. 512.
 (139) Annales de Droit XXVI/1966, blz. 57.
 (140) Min. circ. 29-8-1966, nr. 50.
 (141) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 54.
 (142) Pasin, blz. 574.
 (143) F. Lox et L. Slachmuylder, J.T. 1967, blz. 457.
 (144) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 65 b.
 (145) Idem.
 (146) Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 81.
 (147) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 59.
 (148) Idem, nr. 66.
 (149) Zie hierboven.
 (150) T.J. 1967, blz. 457.
 (151) op de vraag op welke wijze de jeugdrechtsbank van het nieuw verblijf gevat wordt, werd geantwoord dat deze saisine automatisch geschiedt door het enkele feit van de verandering van verblijfplaats — Annales de Droit, XXVI/1966, blz. 53 en 59. Dit zou dan voor gevolg hebben dat de beslissingen van de jeugdrechtsbank, die de aanvankelijke maatregel nam, maar die onwetend was van de verandering van verblijfplaats, alle ongeldig zouden zijn als zijnde door een territoriaal onbevoegd rechter uitgesproken. Een andere oplossing is dat de saisine zou plaats hebben door de afstand van kennisgeving die ambtshalve geschiedt. — Min. Circ. 29-8-1966, nr. 67.
 (152) Min. Circ. 29-8-1966, nr. 67.
 (153) Dinant 2 juni 1967, Documentatie III, 12; impliciet: Jr. Beroep Brussel 5 oktober 1967, Documentatie III, 11.

Ouderlijke macht en notariële praktijk sedert de wet van 8 april 1965

door Mr. E. Van Hove

1. — *Problematiek.* — Een minderjarige wenst door een notaris zijn huwelijks- of een ander contract te laten akteren; een vader doet beroep op een notaris om authenticiteit te verlenen aan een rechtshandeling in naam of voor rekening van zijn minderjarig kind; een moeder spreekt haar notaris aan om ook namens haar kind te handelen of zich tegen een daad van de vader te verzetten. Dit zijn concrete gevallen die de notaris vaak tegenkomt en die hij moet oplossen. Indien hij beslist akte te verlijden dan moet hij ervoor zorgen dat die akte niet alléén naar vorm maar ook naar inhoud volledig rechtsgeldig weze. Een dubbele sanctie treft de onwetende, nalatige of... ongelukkige notaris die de regelen van de kunst niet geëerbiedigd heeft: a) een geldelijke straf onder vorm van vergoeding aan de partij die geschaad werd door de nietigheid van de akte wegens onbekwaamheid van de minderjarige of onbevoegdheid van zijn wettelijke vertegenwoordiger(s) (Harmel en Bourseau: Les Sources et la Nature de la Responsabilité civile des Notaires en droit belge, p. 227-224); b) een tuchtstraf op verzoek van het Parket, vooral op grond van het besluit van Koning Willem van 12 september 1822 dat tot doel had de misbruiken te beteugelen die sommige notarissen in de uitoefening van hun ambt kunnen plegen.

In welke mate de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming wijzigingen gebracht heeft aan de bestaande notariële praktijk, welke problemen in zake bekwaamheid en vertegenwoordiging van minderjarigen zij opgelost heeft, welke leemten zij vertoont en hoe zij aangevuld zou kunnen worden, dit is het onderwerp van dit pre-advies, gezien door de bril van een notaris.

2. — *Fundamentele principes.* — Voor de notariële praktijk, volstaat het volgende fundamentele principes van de wet van 8 april 1965 te kennen:

a) De rechterlijke jeugdbescherming wordt door de wet aan gespecialiseerde magistraten toevertrouwd: rechters in de jeugdrechtsbanken en raadsheren in de jeugdkamers van de hoven van beroep; het zijn die rechters die conflicten tussen kind en ouders of tussen vader en moeder moeten oplossen of — zelfs zonder conflict — belangrijke

beslissingen i.v.m. de rechtstoestand van de minderjarige (zoals aanneming of ontvoogding) moeten nemen.

b) Het rechterlijk toezicht over de ouderlijke macht dat reeds bestond onder de vroegere wetgeving (Dabin J.: Le contrôle de la puissance paternelle en droit belge, Journ. Trib. 1947, 17-23 en 33-39) wordt door de nieuwe wet verscherpt.

c) In overeenstemming met de strekking uitgedrukt in de wet van 30 april 1958, kan de moeder — die in feite reeds de ouderlijke macht deelde — deze deelneming nu in rechte laten gelden.

Niettemin moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen drie wel bepaalde toestanden:

1° vader en moeder zijn gehuwd;

2° vader en moeder zijn uit de echt of van tafel en bed gescheiden of hebben een procedure met dit doel ingezet;

3° vader en moeder werden van de ouderlijke macht ontzet.

3. — *Gehuwde ouders.* — Gedurende het huwelijk treden de ouders *gezamenlijk* op om het gezag over de persoon van hun minderjarige kinderen uit te oefenen, hun goederen te beheren en ervan te genieten. Voor alle akten van beheer en genot van goederen van minderjarige kinderen, moet de notaris — in principe — beroep doen op beide ouders en niet meer op de vader alléén zoals vroeger.

Het ouderlijk gezag — zelfs gezamenlijk uitgeoefend — wordt door de nieuwe wet in volgende gevallen beëindigd: toestemming tot het huwelijk en het huwelijkscontract van een minderjarig kind, belegging van geldsommen die aan een minderjarige toekomen, ontvoogding van een minderjarig kind; de jeugdrechter kan het huwelijk toelaten ondanks het verzet van beide ouders; hij kan de voorwaarden voor de aanwending van geldsommen die aan minderjarige toekomen aan de ouders opleggen; hij beslist alléén over de ontvoogding van het kind.

Indien de ouders het niet eens zijn stelt de nieuwe wet volgende oplossing voorop: de wil van de vader is door-

slaggevend, maar de moeder heeft het recht zich tot de jeugdrechtsbank te wenden.

Voor daden van gezag over de persoon van de minderjarige (verlaten van het ouderlijk huis, keuze van een school) brengt deze wettelijke oplossing geen moeilijkheden mede; op verzet van de moeder, kan de jeugdechter andere voorwaarden voor het verlaten van het ouderlijk huis toelaten of een andere school aanduiden.

Maar wanneer het daden van beheer betreft geeft de nieuwe wet geen voldoening. Kan het verzet van de moeder tot gevolg hebben dat een overeenkomst door de vader alléén gesloten, vernietigd wordt en dat die vernietiging tegenstelbaar is aan de medecontractant, die in het geding voor de jeugdrechter niet mag tussenkomen? Moet de derde die met een minderjarige wil contracteren zich vergewissen dat de moeder over het ontworpen contract werd geraadpleegd en dat ze geen verhaal uitgeoefend heeft? Indien, behoorlijk geraadpleegd, de moeder niet instemt maar ook geen verzet voor de rechter aantekent, te rekenen van welke datum kan de derde oordelen dat de wil van de vader doorslaggevend is? (Rec. Gén. 1967, P. 47, n° 21001). Dit zijn belangrijke vragen waarop geen antwoord in de Voorbereidende Werken van de wet kan gevonden worden.

Overeenkomsten tussen vader en moeder over de uitoefening van de ouderlijke macht (buiten de gevallen sub 4 hierna) zijn nietig, omdat de ouderlijke macht een instelling is die de openbare orde raakt; het oorspronkelijk wetsontwerp Vermeylen vertrouwde het ouderlijk gezag aan de vader toe, maar liet aan de echtgenoten de mogelijkheid om onderling overeen te komen het aan de moeder op te dragen; dit voorstel stuitte op verzet en werd ingetrokken (Mattijs J.: De civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen in de nieuwe wet jeugdbescherming, TPR, 1965, blz. 369, n° 67).

4. — *Gescheiden ouders.* — Wanneer vader en/of moeder beslissen uit de echt of van tafel en bed te scheiden, vallen de verschillende attributen van de ouderlijke macht uiteen: het genot over de goederen van de minderjarige kinderen houdt op vanaf de echtscheiding of de scheiding tafel en bed (B.W. art. 386). Voor het hoederecht en het beheer, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de scheiding op grond van bepaalde feiten en deze bij onderlinge toestemming:

a) Wanneer de procedure op grond van bepaalde feiten ingezet wordt, kunnen vader en moeder een overeenkomst sluiten « over de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de personen, op het levensonderhoud en op de goederen van de niet ontvoogde minderjarige kinderen die aan de echtgenoten gemeenschappelijk zijn of door hen werden aangenomen »; om rechtsgeldig te worden, moet deze overeenkomst door de Voorzitter van de rechtbank bekrachtigd worden (B.W. art. 239); indien geen overeenkomst gesloten werd mag de Voorzitter zelf voorlopige maatregelen treffen; hij mag zelfs een bestaande overeenkomst wijzigen (art. 268). Buiten de gevallen van overeenkomst en van bedlissing van de Voorzitter, blijft het voorlopig bestuur over de persoon en de goederen van de kinderen bij beide ouders (B.W. art. 267).

Na de uitspraak van de echtscheiding of scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten, blijft het bestuur over de persoon en de goederen van de minderjarige kinderen bij diegene aan wie het voorlopig werd toevertrouwd, hetzij bij bekrachtigde overeenkomst, hetzij bij presidentiële beschikking; bij gebrek aan overeenkomst of presidentiële beschikking, komt het bestuur toe aan de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft; in het belang van de kinderen zelf, kan de jeugdrechtsbank steeds het bestuur over de persoon en over de goederen van de minderjarige aan een andere persoon toevertrouwen (B.W., art. 302).

Wat een lijdensweg voor de notaris die de juiste persoon, gelast met het beheer van de goederen van het minderjarige kind vancheidende of gescheiden ouders, moet opzoeken: de titel van wettelijke beheerder kan gevonden worden in een bekrachtigde overeenkomst, in een beschikking van de Voorzitter van de rechtbank, in het vonnis van de rechtbank die de scheiding uitspreekt of in een vonnis van de jeugdrechtsbank.

b) Wanneer echtgenoten bij onderlinge toestemming uit de echt of van tafel en bed willen scheiden, moeten zij vóór de eerste verschijning voor de Voorzitter van de rechtbank overeenkomen over de aanduiding van de persoon aan wie hun kinderen zullen worden toevertrouwd, hetzij gedurende de proeftijd, hetzij na de uitspraak van de scheiding (B.W. art. 280, 1°).

Blijven beide ouders wettelijke beheerders ofwel één van hen aan wie het kind in der minne werd toevertrouwd?

Het oud artikel 302 B.W. duidde de persoon aan, aan wie de kinderen werden toevertrouwd; het nieuw artikel 302 zegt het volgende: « Na de ontbinding van het huwelijk blijft het bestuur over de persoon en over de goederen van de kinderen bij diegene aan wie het voorlopig werd toevertrouwd... »; bewaring van het kind gaat dus mee met het bestuur over persoon en goederen. Uit de tekst zelf — verwijzing naar art. 239 en 268 B.W. — blijkt duidelijk dat dit artikel een procedure van scheiding op grond van bepaalde feiten bedoelt.

De vraag is dus: mag het nieuw artikel 302 bij analogie toegepast worden op scheidingen bij onderlinge toestemming ofwel moet artikel 280, 1° verstaan worden zoals het oud artikel 302, volgens de interpretatie die vóór de wet van 8 april 1965 in rechtsleer en rechtspraak bestond?

De analogie is de lege ferenda wenselijk, de lege lata ondenkbaar; de wetgever heeft blijkbaar vergeten in artikel 302, artikel 280 1° naast art. 239 en 268 en op gelijke voet te plaatsen.

Blijft de vroegere interpretatie van art. 302; de vraag is de volgende: impliceert het recht van bewaring een recht van beheer of bedoelt de wetgever enkel de materiële bewaring of hoederecht?

Rechtsleer en rechtspraak zijn verdeeld:

1) *Eerste opinie.* — De ratio legis en de noodwendigheden van de praktijk leiden tot het besluit dat het « toevertrouwen » van de kinderen de ouderlijke macht aan de bewaker verleent (De Page, deel I, n° 988); een bewaking aan een van de echtgenoten toevertrouwd, overeenkomstig de wet en op grond van een overeenkomst die de wet niet alleen toelaat maar zelfs oplegt, verleent een titel en een verantwoordelijkheid: zij kan niets anders dan een wettelijke bewaring zijn (Dekkers, Ann. Not. 1957, blz. 470-471); na ontbinding van het huwelijk, komt het beheer over de goederen van het kind aan zijn bewaker toe, tenware de rechter in het belang van het kind in tegenovergestelde zin zou beslissen, (Beroep Brussel, 1 mei 1931, Pas. II, 145 en 16 nov. 1932, Pas. 1933 II, 37); het wettelijk beheer komt aan de echtgenoot toe die het genot en de bewaking heeft (Rechth. Luik, 14 okt. 1932, Pas. 1933 III, 208; Verbreking 15 juni 1936, Pas. I, 294).

2) *Tweede opinie.* — Art. 302 B.W. laat aan de ouders « onverschillig aan wie de kinderen worden toevertrouwd » het toezicht op hun onderhoud en opvoeding; het woord « behoud » impliceert de voortzetting van de ouderlijke macht (Laurent, deel III, n° 294); nergens spreekt het B.W. van « bewaringsrecht »; alleen wordt het woord « toevertrouwen » gebruikt, hetgeen materiële zorgen en de daaraan verbonden verantwoordelijkheid veronderstelt; beide ouders behouden de ouderlijke macht (Renard, Rev. crit. jurispr. belge, 1960, blz. 193 en volg.); het « toevertrouwen » van kinderen is een louter materiële bewaring.

toegerekend aan een van de echtgenoten of aan een derde, die niet tot gevolg kan hebben dat beide echtgenoten of een van hen ontlast worden van alle rechten en plichten van de ouderlijke macht, voorals *sensu lato* bedoeld (Rechtb. Verviers, 28 jan. 1957, Jur. Liège, 1956-57, b.z. 203); na ontbinding van het huwelijk wordt de ouderlijke macht door beide ouders uitgeoefend (Rechtb. Brussel, 22 dec. 1923 en 23 juni 1930, Pas. 1930 III, 43 en 155).

Het nadeel van de tweede opinie bestaat hierin dat, sedert de tekstwijziging van art. 302 B.W., de gevolgen van de echtscheiding of scheiding van tafel en bed op de uitoefening van de ouderlijke macht verschillend zijn volgens de procedure die gevolgd werd (bepaalde feiten - onderlinge toestemming), wat vroeger niet het geval was (Laurinet, deel III, n° 297).

5. — *Ontzette ouders.* — Slechte ouders kunnen door de jeugdrechtsbank van de ouderlijke macht ten opzichte van alle kinderen of van één of meer onder hen, geheel of ten dele, ontzet worden: ouders veroordeeld tot een criminele of correctionele straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen, ofwel ouders die door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of ernstige nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengen. Kan ook ontzet worden de vader of moeder die huwt met een persoon die van de ouderlijke macht is ontzet (art. 32 van de wet van 8 april 1965).

Wanneer de ontzetting volledig is, verliezen de ouders o.m. alle hoede-, beheers- en genotsrechten over de kinderen of hun goederen. De gedeeltelijke ontzetting slaat op de rechten die de jeugdrechtsbank bepaalt (art. 33).

In het vonnis dat de ontzetting uitspreekt, wijst de jeugdrechtsbank de persoon aan, gelast met het hoede- en beheersrecht of met een dezer welke de ouders verloren hebben, ofwel vertrouwt zij de minderjarige toe aan het jeugdbeschermingscomité dat iemand aanwijst om de rechten uit te oefenen nadat deze aanwijzing door de jeugdrechtsbank is gehomologeerd op vordering van het openbaar ministerie (art. 34).

Deze wettelijke beheerder wordt pro-voogd genoemd.

Indien de pro-voogd de vader vervangt, behoudt de moeder ouder aangeduid worden wanneer deze aanwijzing niet tegen het belang van de minderjarige indruist; wordt hij niet aangesteld, dan verliest de niet-ontzette ouder zijn wettelijk genot van de goederen van de minderjarige (art. 34-35).

Welke machten bezit die wettelijke vertegenwoordiger? Zij gaan niet zover als die van de ouders:

a) zijn hoede- en beheersrechten oefent hij uit onder toezicht van de jeugdrechtsbank (art. 34);

b) hij moet niet toestemmen in het huwelijk van de minderjarige;

c) hij heeft geen genotsrechten (ten minste wanneer hij de andere ouder niet is) en moet ervoor waken dat de inkomsten van de minderjarige aan diens onderhoud en opvoeding worden besteed;

d) zijn verplichtingen zijn die van de voogd (art. 35).

In geval van conflict met de niet-ontzette ouder, die niet werd aangewezen om de ontzette echtgenoot te vervangen, zijn artikels 373 en 374 toepasselijk: doorslaggevende wil van de vader, mogelijk verhaal van de moeder bij de jeugdrechtsbank (Matthijs, TPR, 1965, blz. 378, n° 81).

Indien de pro-voogd de vader vervangt, behoudt de moeder haar verhaalrecht bij de jeugdrechtsbank; wordt de moeder door een pro-voogd vervangen, dan kan deze laatste, ingeval van conflict met de vader, zich tot de jeugdrechtsbank wenden (J. Vanimpe, Rev. not. 1965, blz. 233-

284, die het probleem zeer goed uiteenzet maar een aarzelande oplossing geeft).

Eindelijk kan de jeugdrechtsbank ontzette ouders in hun ouderlijke macht herstellen (art. 60).

Hoe kan nu een notaris vernemen welke ouders hun ouderlijke macht verloren hebben? Onwetend over de rechtstoestand van de ouders, zou hij hun medewerking kunnen vragen om in een akte als wettelijke beheerder van hun kind op te treden; de miskenning van de rechten van de pro-voogd zou voor de notaris schadelijke gevolgen kunnen hebben.

In principe mag de ontzetting nooit aan particulieren ter kennis worden gebracht; uitzonderlijk mogen de notarissen kennis nemen voor de ontzettingsovereenkomsten indien ze inlichtingen daarover voor de toepassing van een wets- of verordeningbepaling, volstrekt nodig hebben (art. 63 van de wet van 8 april 1965). Bij toepassing van het K.B. van 25 juli 1966 (Staatsblad van 28 juli 1966), moeten de notarissen hun vraag om inlichtingen tot de Minister van Justitie richten, met aanduiding van de wets- of verordeningbepaling voor de toepassing waarvan zij deze inlichtingen volstrekt nodig hebben; de gevraagde inlichtingen worden aan de notarissen verschaft door bemiddeling en onder toezicht van de procureur-generaal van het rechtsgebied waarin de jeugdrechtsbank of -kamer die de laatste ontzetting heeft uitgesproken, is gevestigd.

6. — *Bewaring en opvoeding.* — De rechten die uit de ouderlijke macht voortvloeien zijn, volgens artikel 33 van de wet van 8 april 1965:

- a) het recht van bewaring;
- b) het recht van opvoeding;
- c) het recht om de kinderen te vertegenwoordigen;
- d) het recht om tot hun handelingen toestemming te verlenen;
- e) het recht om hun goederen te beheren;
- f) het recht van genot over hun goederen.

De rechten van bewaring en van opvoeding blijven buiten het toepassingsgebied van de notariële praktijk. Op één uitzondering na: de notaris wordt dikwijls gelast met het opmaken of minstens het passeren van de akte van overeenkomst, welke door de echtgenoten, die wettelijk bij onderlinge toestemming uit de echt of van tafel en bed te scheiden vóór hun eerste verschijning voor de Voorzitter van de Rechtsbank, moet gesloten worden.

Welnu in die overeenkomst moeten de echtgenoten bepalen «aan wie hun gemeenschappelijke alsmede de door hen aangenomen kinderen toevertrouwd zullen worden, hetzij gedurende de proeftijd, hetzij na de echtscheiding» (B.W. art. 280, 1°).

Hoger — sub 4b — werd reeds aangetoond welke twispunten over het beheerrecht dit artikel reeds uitlokt heeft; daarop wordt niet teruggekomen. Wel worden drie vragen gesteld in verband met artikel 280, 1°: a) wat mag de overeenkomst inhouden met betrekking tot de kinderen; b) welk toezicht houdt de rechter over die overeenkomst; en c) is die overeenkomst vatbaar voor wijzigingen?

a) *Inhoud.* — De aanduiding van de bewaker van het kind is wettelijk verplichtend; de echtgenoten voegen soms andere bedingen bij die de kinderen aanbelangen, bv.: hun respectievelijke bijdrage tot het onderhoud van de kinderen of de bijdrage van de echtgenoot aan wie het kind niet werd toevertrouwd. De onderhoudsplicht van de ouders ten overstaan van hun kinderen is van openbare orde; moet het blijken dat een beding over het onderhoud van de kinderen als een van de voorwaarden van de echtscheiding aangezien werd, dan zou de rechtsbank verplicht zijn de echtscheiding te weigeren, hetgeen niet voor de kinderen maar wel voor de notaris schadelijke gevolgen zou kunnen hebben.

b) *Toezicht*. — Tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 8 april 1965, werd door de Subcommissie van de Kamer voorgesteld de overeenkomst betreffende de uitoefening van het hoederecht over de minderjarige kinderen vooraf ter homologatie aan de Voorzitter van de rechtbank voor te leggen en, bij gebrek aan homologatie of verzet van de Procureur des Konings, de zaak naar de jeugdrechtbank te verwijzen (Matthys, TPR, 1965, blz. 348-349, n° 41 d); dit voorstel werd verworpen en uiteindelijk vervangen door de verplichting voor de oud. te notaris, houder van de minute van de proces-verbaal van verschijning van de echtgenoten, binnen de vijftien dagen, een eensluidend verklaard afschrift van het proces-verbaal en van de er aan toegevoegde stukken aan de Procureur des Konings te overhandigen (B.W. art. 284, laatste lid); door deze formaliteit, waarvan het verzuim de rechtbank zou verplichten de echtscheiding te weigeren (B.W. art. 290), kan de procureur nagaan of de door de echtgenoten, aangaande hun minderjarige kinderen getroffen schikkingen, wel degelijk met hun belangen stroken en metterdaad werden uitgevoerd (Matthijs, TPR, 1965, blz. 361-362, n° 55).

De mededeling aan de procureur heeft aanleiding gegeven tot twee twistpunten:

1° De letterlijke toepassing van art. 284, laatste lid — dat de bescherming van minderjarige kinderen tot doel heeft — verplicht de notaris een afschrift van zijn proces-verbaal en van de aangehechte stukken aan de procureur te overhandigen, zelfs indien de echtgenoten geen kinderen hebben; deze verplichting voor de notaris werd door de drie Procureurs-generaal bij de Hoven van beroep bevestigd (circulaire van de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent van 11 oktober 1966); nutteloos en nochtans gevaarlijk werk voor de notaris, hogere kosten voor de partijen, tijdrovende ontvangst en klassering van de stukken door het Parket dat ze nooit zal gebruiken, dit zijn de gevolgen van een tekst waarvan de toepassing tegen de ratio legis indruist.

2° Volgens art. 285, eerste lid B.W., wordt de verklaring van de echtgenoten dat ze wensen uit de echt te scheiden « met inachtneming van dezelfde formaliteiten, in de loop van de vierde, de zevende en de tiende daaropvolgende maand hernieuwd »; volgens een letterlijke toepassing van deze tekst, zou de notaris ook verplicht zijn afschrift van het proces-verbaal van de drie daaropvolgende verschijningen aan de procureur des Konings te overhandigen. De circulaire van de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent van 11 oktober 1966 verwerpt deze letterlijke opvatting van de tekst van art. 285, eerste lid om volgende redenen: a) de navolgende formaliteiten zijn vreemd aan de kinderen, waarvan de nieuwe wet de bescherming gezocht heeft; b) het verslag van de Kamercommissie spreekt enkel van de overhandiging van het eerste proces-verbaal en nooit van de volgende; een laatste argument dat de Procureur-generaal gebruikt bestaat hierin dat de overhandiging van de drie volgende processen-verbaal beslist niet het opzet van de wetgever geweest is; maar heeft de wetgever die de minderjarige kinderen wil beschermen, een daad van toezicht gewenst wanneer de echtgenoten geen kinderen hebben? Een Procureur afhangende van een ander Beroepshof heeft een voorzichtigere houding aangenomen: het zal de rechtbanken behoren art. 285, eerste lid, te interpreteren, maar het openbaar ministerie zal het verzuim van overhandiging van de drie volgende processen-verbaal niet van ambtswege opwerpen, daar de wetgever slechts de mededeling van het eerste proces-verbaal bedoeld heeft.

Een wettelijke interpretatie van artikels 284, laatste lid en 285 eerste lid, is dus onontbeerlijk.

Hoe kan de Procureur, die de medegedeelde overeen-

komst schadelijk vindt, voor de kinderen in hun belang optreden?

Hij kan de jeugdrechtbank vorderen een maatregel voor opvoedingsbijstand te bevelen ten aanzien van degenen die de kinderen onder hun bewaring hebben (art. 30 van de wet van 8 april 1965). Maar kan hij de overeenkomst zelf in rechte laten wijzigen?

c) *Wijziging*. — Volgens een gevestigde rechtspraak, mag de rechtbank de tussen de ouders contractueel vastgelegde regeling wijzigen, indien de belangen van het kind het eisen (Gent 14 juli 1951, R.W. 1951-1952, 12.7; Luik, 19 nov. 1952, Pas. 1953 II.53 - Brussel 1 juli 1957, Rev. Dr. Fam. 253; Brussel 21 mei 1958, J.T. 622). De overeenkomst mag in rechte gewijzigd worden op verzoek van de echtgenoot aan wie het kind werd toevertrouwd, wanneer de belangen van dit kind deze wijziging gebiedend eisen (Mechelen, 3 mei 1965, Pas. 1966, II.15). Waarom zou de Procureur des Konings, die mededeling krijgt van het proces-verbaal van eerste verschijning met de aangehechte stukken (inventaris, overeenkomst, enz...), een wijziging aan de overeenkomst niet ambtshalve en onmiddellijk aan de rechtbank kunnen voorleggen (Matthys, TPR, 1965, blz. 363, n° 55, in fine)?

7. — *Vertegenwoordiging van de kinderen*. — De niet-ontvoogde minderjarige is principieel handelingsonbekwaam: hij moet vertegenwoordigd worden. Uitzonderlijk kan hij zekere rechtshandelingen stellen, mits toestemming of behoudens verzet.

De wettelijke beheerder vertegenwoordigt het kind. Sub 3, 4 en 5 werd gepreciseerd wie wettelijke beheerder is. Thans moet nagegaan worden waarin deze vertegenwoordiging bestaat. In de gevallen waarin de niet-ontvoogde minderjarige volledig handelingsonbekwaam is, kan hij niet als partij in een notariële akte optreden. De notaris moet dus weten wie hem zal vervangen om die akte te ondertekenen, en, indien rechterlijke formaliteiten nodig zijn, welke personen in rechte namens het kind moeten aangesproken worden.

In de meeste gevallen zullen vader en moeder voor notaris moeten verschijnen om het kind te verbinden, b.v. voor verhuur of verpachting van onroerende goederen, voor beleggingen in hypothecaire leningen, voor kwijtingen en handlichtingen na terugbetaling van de uitgeleende sommen, voor aankoop van onroerende goederen, enz... Indien de toelating van de rechtbank nodig is om namens het kind te ontfangen, te verkopen, te ruilen of uit onverdeeldheid te treden, zullen principieel vader en moeder zich tot de rechtbank moeten wenden door neerlegging van een verzoekschrift of door dagvaarding.

Omgekeerd, indien derden tegen de minderjarige willen procederen, bv. voor een vereffening of voor een onroerend beslag, moeten principieel vader en moeder gedagvaard worden: van openbare orde is het dat een minderjarige niet geldig kan gedagvaard worden dan in de persoon van zijn wettelijke vertegenwoordigers, omdat de rechter alléén kan nagaan of de rechten van de verdediging van de minderjarigen geëerbiedigd werden, wanneer hij zeker is dat de wettelijke vertegenwoordigers overeenkomstig de wet ter zake geroepen werden; de rechter mag zelfs ambtshalve een opschortende exceptie opwerpen wanneer de minderjarige door zijn moeder niet werd vertegenwoordigd, omdat haar het recht moet voorbehouden worden enerzijds, om stelling te nemen in de verdediging van de minderjarige, en anderzijds, om dit recht gezamenlijk met de vader uit te oefenen (keuze van een raadsman, verschijnen of verstek laten gaan, een wedereis stellen, verzet doen of beroep aantekenen); de moeder is immers met de vader verantwoordelijk (Vredr. Nivelles, 20 oktober 1966, Rev. not. 1967, blz. 21).

Wanneer tegenstrijdige belangen bestaan tussen de min-

derjarige en zijn wettelijke vertegenwoordigers, benoemt de rechtbank — op verzoek van de wettelijke vertegenwoordigers of van belanghebbende derden — een wettelijke vertegenwoordiger of beheerder « ad hoc » (De Page, deel I, n° 802).

Tot hiertoe werd verondersteld dat vader en moeder het eens waren. Quid wanneer de ene echtgenoot het kind wil verbinden en de andere niet? Wij veronderstellen dat vader en moeder — gehuwd of gescheiden — beiden wettelijke vertegenwoordigers gebleven zijn en laten dus ter zijde het geval waarin een gescheiden echtgenoot alléén het beheerrecht uitoefent (supra n° 4).

De vader verschijnt voor notaris namens het kind, de moeder komt niet of verschijnt wel maar weigert te tekenen. Mag of zelfs moet de notaris zijn ambt verlenen? Volgens de nieuwe tekst van artikel 373 B.W. is — in geval van onenigheid onder de ouders — de wil van de vader doorslaggevend, maar de moeder heeft het recht zich tot de rechtbank te wenden.

De wetgever is aarzeland tot dit besluit gekomen: in het oorspronkelijk ontwerp Vermeylen werd het ouderlijk gezag aan de vader alléén toevertrouwd mits mogelijk verhaal van de moeder bij de jeugdrechtsbank; een ministerieel amendement op dit ontwerp vertrouwde dit gezag aan beide ouders toe; ten opzichte van derden was, behoudens verzet, de beslissing van één der ouders voldoende en, in geval van verzet of verschil van mening, stond beroep bij de jeugdrechtsbank open; dit amendement werd ingetrokken omdat een verplicht voorafgaand beroep op de jeugdrechtsbank als anti-sociaal beschouwd werd en ook niet praktisch geacht voor beslissingen van het dagelijkse leven die onverwijld moeten genomen worden. De huidige tekst werd als volgt door Minister Vermeylen verdedigd: geen van beide echtgenoten geniet de primauteit, maar, wegens evidente praktische redenen, moet worden vermoed dat één gezagvoerder zijn wil heeft uitgedrukt ten einde rechtszekerheid te verstrekken o.m. aan de derden. Eindelijk werd een amendement De Stexhe verworpen waarin voorgesteld werd te bepalen dat de jeugdrechtsbank slechts om ernstige en uitzonderlijke redenen kon afwijken van de wil van de vader (Matthijs, TPR, 1965, blz. 369-370, nrs 67-70 en voetnoten 2 en 4).

Dit volstaat om aan te tonen dat de definitieve oplossing geen voldoening kan geven aan het notariaat. Indien ze nuttig is voor beslissingen in zake bewaring en opvoeding van het kind die vlug moeten genomen worden, voor erfrechtelijke en contractuele beslissingen ontstaat daarvoor grote rechtsonzekerheid die partijen en de notarissen verafschuwen.

Indien de notaris zijn ambt verleent voor een akte waarin de vader alléén, namens het kind, optreedt, dan is die geakteerde verbintenis geldig, maar steeds onder ontbindende voorwaarde van een door de jeugdrechtsbank goedgekeurd verzet van de moeder. Voor akten van de notariële praktijk had het amendement Vermeylen — bij onenigheid, beroep op de jeugdrechtsbank — meer rechtszekerheid gegeven; de echtgenoot aan wie de jeugdrechtsbank had gelijk gegeven, had het kind kunnen vertegenwoordigen bij het verlijden van de akte, bij dewelke een afschrift van het vonnis had kunnen gevoegd worden.

De toepassing van de huidige tekst moet de derden afschrikken, die alleen met de vader gecontracteerd hebben; want wanneer verjaart het recht op verzet van de moeder? Dat de wetgever geen termijn voorzien heeft, moet wel als een gevaarlijke leemte beschouwd worden.

Quid wanneer de moeder alléén voor notaris verschijnt en de vader niet wil komen of wel verschijnt maar weigert te tekenen? De oplossing is hier veel eenvoudiger: daar de wil van de vader doorslaggevend is, mag de akte door de notaris niet ontvangen worden; de moeder richt

zich tot de jeugdrechtsbank en indien deze laatste haar beslissing goedkeurt, verschijnt ze opnieuw voor de notaris die een afschrift van het vonnis aan zijn akte aanhecht.

8. — *Toestemming tot rechtshandelingen van de kinderen.* — De minderjarige kan zekere rechtshandelingen stellen mits toestemming of behoudens verzet.

A. Huwelijkscontract.

De voornaamste ervan zijn het huwelijk en het huwelijkscontract. Voor de notariële praktijk is de tweede wel de voornaamste, maar de problemen betreffende het huwelijk van minderjarigen zijn even belangrijk voor de notaris, daar artikel 1398 als volgt luidt: « De minderjarige die bekwaam is om een huwelijk aan te gaan, is bekwaam om toe te stemmen in alle overeenkomsten die het huwelijkscontract bevatten; en de daarin door hem gemaakte overeenkomsten en schenkingen zijn geldig, mits hij in het contract is bijgestaan door de personen wier toestemming voor de geldigheid van het huwelijk vereist is ».

De nieuwigheid — door de wet van 8 april 1965 meegebracht — is ongetwijfeld het artikel 160 bis dat bepaalt dat wanneer de toestemming tot het huwelijk van een minderjarig kind wordt geweigerd, de jeugdrechtsbank, op vordering van de procureur des Konings, het kind toestemming kan verlenen om een huwelijk aan te gaan « als zij de weigering een misbruik acht te zijn ».

De vraag is dus hoe het kind een huwelijkscontract kan maken wanneer vader en/of moeder zich tegen het huwelijk verzetten?

Indien een van de ouders zijn toestemming weigert, kan de rechtbank beslissen dat het huwelijkscontract mag verleden worden zonder dat de minderjarige de bijstand behoeft van de ouder die zich tegen het huwelijk verzet (Rechtsb. Brussel, 24 maart 1961, Ann. not. 1962, blz. 52); in dit geval wordt het kind, bij het passeren van zijn huwelijkscontract, bijgestaan door de andere ouder die zijn toestemming gegeven heeft.

Indien de langstlevende ouder zich tegen het huwelijk verzet, impliceert de rechterlijke machtiging tot huwen het recht om een contractuele huwelijksregeling te treffen: de bekwaamheid tot het aangaan van een huwelijk bij vonnis verleend, includeert logischerwijze de bekwaamheid « om alle overeenkomsten en reglementen te treffen, alle formaliteiten te vervullen en akten op te maken of te laten opmaken, welke rechtstreeks met het toegelaten huwelijk in verband staan » (Jeugdrechtsb. Gent 16 februari 1967, Tijds. Not., blz. 92).

Logischerwijze moet dezelfde oplossing gelden wanneer vader en moeder weigeren.

Welk is nu het karakter van deze rechterlijke machtiging? Sommigen beweren dat voor huwelijksstoestemmingen de ouderlijke macht aan de rechtbank overgedragen wordt, zodat deze laatste dezelfde macht heeft om de minderjarige bij te staan tot het ondertekenen van het huwelijkscontract; een ontwerp van contract moet dus in alle gevallen voorgelegd worden aan de jeugdrechtsbank die het moet goedkeuren (noot Thuysbaert in Tijds. not. 1967, blz. 93-94);

Ik meen dat een onderscheid moet gemaakt worden.

In de meeste gevallen zal de jeugdrechtsbank alléén het huwelijk toelaten; de minderjarige gaat daarna naar zijn notaris om een huwelijkscontract te laten opmaken. Moet hij het ontwerp aan de rechtbank voorleggen en moet de notaris wachten tot hij een goedkeuringsvonnis bekommt om de akte te verlijden en een afschrift van het vonnis eraan te hechten? Ik betwijfel dit ten eerste, omdat de rechtbank niet moet toestemmen in het huwelijk en in het huwelijkscontract maar enkel en alléén

moet beslissen dat de weigering van de ouders ongegrond is. M.a.w. de rechtbank mag *niet* gerekend worden onder «de personen wier toestemming voor de geldigheid van het huwelijk vereist is» (B.W. art. 1398). Het is waar dat artikel 160 bis de woorden «toestemming van de jeugdrechtsbank» gebruikt; uitgaande van een publiekrechtelijk lichaam, is die toestemming van de jeugdrechtsbank eigenlijk een machtiging aan het kind om te huwen zonder de bijstand van zijn ouders (of andere familieleden). Moest de rechtbank werkelijk een toestemmende persoon zijn, dan zou de jeugdrechter in persoon het kind bij zijn huwelijkscontract moeten bijstaan, hetgeen de wetgever zeker niet gewild heeft.

Uitzonderlijk kan de jeugdrechtsbank ertoe gebracht worden een beslissing over een ontworpen huwelijkscontract te nemen. Immers, indien de ouders, of één van hen, zijn verzet steunt op aangevochten bepalingen van het ontworpen contract, zal de rechtbank stelling moeten nemen en het huwelijk kunnen toelaten mits ondertekening van een huwelijkscontract waarvan zij de inhoud zal bepalen. De partijen en de notaris zullen, bij het opmaken van het huwelijkscontract, met de eisen van de rechtbank moeten rekening houden.

Wat er ook van zij, het is wenselijk dat de wetgever de gevolgen van art. 160 bis op het huwelijkscontract binnenkort zou verduidelijken, b.v. onder vorm van een bijvoegsel aan artikel 1398 B.W.

B. Ontvoogding

Door de ontvoogding wordt aan het kind een beperkte handelingsbekwaamheid toegekend. De ontvoogding is het gevolg van de wet (huwelijk brengt ontvoogding mede), ofwel van een vrijwillige daad die vroeger bestond in een verklaring van de vader of van de moeder, afgelegd ten overstaan van de vrederechter, bijgestaan door zijn griffier (vroeger art. 477 B.W.). Het nieuw art. 477 — zoals het door de wet van 8 april 1965 gewijzigd werd — laat nog het initiatief tot de ontvoogding aan de ouders of een hunner over, maar de wil van de ouders heeft niet meer automatisch de ontvoogding tot gevolg: zij moet toegestaan worden door de jeugdrechtsbank die aldus kan nagaan of die maatregel werkelijk in het belang van het kind en niet in dit van de ouders genomen werd (Matthys, TPR, 1965, blz. 388, n° 96). Principieel kan de ontvoogding toegestaan worden aan een kind dat de leeftijd van 15 jaar bereikt heeft.

Door de ontvoogding wordt het kind niet meer vertegenwoordigd: het mag zelfstandig optreden maar met bijstand van een curator. De meerderjarige echtgenoot van de ontvoogde minderjarige is van rechtswege curator (B.W. art. 476); in de andere gevallen (minderjarige echtgenoot of rechterlijke ontvoogding) wordt de curator door een familieraad benoemd (B.W. art. 480).

De ontvoogding kan, op verzoek van de ouders of een van hen, door de jeugdrechtsbank ingetrokken worden wanneer de minderjarige er niet toe in staat blijkt zich zelf te leiden of in geval van rechterlijke vermindering van zijn verbintenissen. (B.W. art. 485); een toezicht van de ouders blijft dus enigszins bestaan.

C. Machtiging om handel te drijven

Aan de ontvoogde minderjarige die wenst handel te drijven, kan — binnen de sfeer van zijn commerciële bedrijvigheid — een ruimere handelsbekwaamheid toegekend worden die hem voor de daden die zijn handel betreffen met een meerderjarige gelijkstelt (B.W. art. 487).

De ontvoogde minderjarige die achttien jaar oud is, moet gemachtigd worden om handel te drijven hetzij door zijn ouders hetzij door een van hen in geval de andere

onbekwaam verklaard, overleden of afwezig is, hetzij door de jeugdrechtsbank indien vader of moeder het niet eens zijn. De akte van machtiging door de ouders of een van hen, kan voor notaris verleden worden (een verklaring afgelegd vóór de vrederechter of voor de griffier van de koophandelsrechtbank volstaat ook); een uitgifte van de akte van machtiging (door notaris of vrederechter ontvangen) of van het vonnis dient, binnen de maand, toegezonden te worden aan de griffie van de rechtbank van koophandel van de plaats waar de minderjarige zijn woonplaats wil vestigen; voor de notaris of vrederechter wordt verzuim of laattijdigheid gesanctionneerd door een geldboete en zelfs — indien het verzuim het gevolg is van bedriegelijk overleg — door afzetting, onafgezien van de aansprakelijkheid tegenover de schuldeisers (art. 4 van het Wetboek van koophandel).

Op verzoek van de vader of moeder die deze machtiging heeft verleend, kan de machtiging door de jeugdrechtsbank ingetrokken worden (art. 5). De ouderlijke macht behoudt dus een zeker toezicht over de uitvoering van de machtiging die door de ouders of een van hen verleend werd.

De ontvoogde minderjarige die gemachtigd werd om handel te drijven wordt dus niet vertegenwoordigd, en — voor handelsdaden — moet hij niet meer door een curator bijgestaan worden.

D. Aanneming

De minderjarige die zestien jaar oud is, kan, mits toestemming, persoonlijk zijn akkoord geven om door een derde als kind te worden aangenomen. Is het aan te nemen kind jonger dan zestien jaar, dan treedt zijn wettelijke vertegenwoordiger op in zijn plaats (B.W. art. 354).

Principieel moeten beide ouders tot de aanneming toestemmen; zijn ze het niet eens, dan is de aanneming niet mogelijk.

Indien een van beiden overleden is of in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven of afwezig is, dan is de toestemming van de andere voldoende.

In geval van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed, kan worden volstaan met de toestemming van diegene der ouders die het recht van bewaring over het kind uitoefent (B.W. art. 346).

Er is twist ontstaan over de toestemming van gescheiden ouders. In de voorbereidende werken van de wet van 22 maart 1940 — met name het verslag van de Kamercommissie voor Justitie (Pasinomie, 1940, blz. 142, kol. 1) — wordt door recht van bewaring een wettelijke en niet een feitelijk recht van bewaring bedoeld. Sedert de wet van 8 april 1965 — waardoor artikel 302 B.W. gewijzigd werd — staat nu vast dat, na echtscheiding of scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten, de echtgenoot aan wie de minderjarige kinderen toevertrouwd ingevolge een bekrachtigde overeenkomst, een bevelschrift van de Voorzitter van de rechtbank, het scheidingsvonnis of een beslissing van de jeugdrechtsbank, de juridische bewaring over de kinderen bezit en dus alléén tot de adoptie kan toestemmen. Maar wanneer de ouders bij onderlinge toestemming gescheiden zijn, wordt door sommigen beweerd dat het toevertrouwen van de kinderen bij overeenkomst bedoeld in art. 280, 1° B.W. een wettelijke bewaring is (Dekkers: Ann. not. 1957, blz. 469) terwijl anderen staande houden dat er hier enkel sprake is van feitelijke bewaring (Renard, Rev. crit. jur. belge, 1960, blz. 193), zodat beide echtgenoten tot de aanneming moeten toestemmen (Verviers, 28 jan. 1957, Rev. crit. jur. belge, 1960, blz. 191). Ter gelegenheid van de hervorming van de aanneming zal de wetgever duidelijk in de ene of andere zin moeten beslissen (J. Canivet, Ann. not. 1963, blz. 86 n° 10).

De enige wijziging aan de aanneming die door de wet van 8 april 1965 uitdrukkelijk werd ingevoerd, betreft de bevoegde rechtbank: indien de aan te nemen of aangenomen kinderen minderjarig zijn, is de jeugdrechtbank — en in beroep de jeugdkamer van het Hof van beroep — bevoegd om de aanneming toe te staan of in te trekken (art. 355, 356 en 360 B.W.).

9. — *Het Beheerrecht.* — Het oud artikel 389 B.W. bepaalde als volgt het beheer over de goederen van de minderjarige kinderen «onder voogdij van de vader en de moeder»:

- a) alléénbeheer van de vader;
- b) verantwoordelijkheid van de vader tegenover zijn kinderen voor het behoud van de eigendom van hun goederen en zelfs verantwoording van de inkomsten van de goederen waarover hij geen genot heeft.

De rechtspraak heeft daarop een systeem uitgewerkt dat op het volgende neerkomt:

- a) de vader mag alléén alle rechtshandelingen stellen die aan de voogd met of zonder goedkeuring van de familieraad toegelaten zijn;
- b) voor akten voor dewelke de voogd de homologatie van de rechtbank nodig heeft (verkoop van onroerende en roerende goederen, hypotheekvestigingen, ontleeningen, dadingen) moet de vader de toelating van de rechtbank bekomen;
- c) de akten die aan de voogd verboden zijn — compromis en zuivere aanvaarding van een nalatenschap — mag de vader ook niet verrichten (De Page, deel I, n° 800).

Het nieuw artikel 398 — zoals het door de wet van 8 april 1965 gewijzigd werd — brengt belangrijke innovaties mede:

A. Vader en moeder beheren voortaan gezamenlijk de goederen van hun niet-ontvoogde minderjarige kinderen;

B. Beiden zijn verantwoording schuldig van de eigendom, en eventueel, van de inkomsten;

C. Hun beheerrecht wordt beperkt in die zin dat de rechtbanken voorwaarden kunnen bepalen voor de aanwending van geldsommen die aan hun minderjarige kinderen toekomen.

A. Gezamenlijk beheer van de ouders

Voorafgaandelijk moet gezegd worden dat het gezamenlijk beheer van de ouders niet toepasselijk is:

1° op ouders die uit de echt of van tafel en bed gescheiden zijn op grond van bepaalde feiten; de ouder aan wie het kind werd toevertrouwd heeft het alléénbeheer (supra, n° 4 a);

2° op ouders die van het beheerrecht ontzet werden; de pro-voogd die hen vervangt heeft het gewoon beheerrecht van een voogd (supra n° 5).

Maar zolang niet vaststaat dat, in geval van echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, het toevertrouwen van het kind aan een van de ouders aan deze laatste het beheerrecht verleent, is het wenselijk voor de notarissen, beide — gescheiden — ouders in hun akten te laten tussenkomen, behoudens een beslissing van de jeugdrechtbank indien ze het niet eens zijn.

De oorsprong van een eigen bezit van minderjarige kinderen die vader en moeder nog hebben, is hoofdzakelijk te vinden in een schenking of legaat, in een aankoop of bij toepassing van art. 305 B.W. (toekenning van de helft van de goederen van de echtgenoten die door onderlinge toestemming uit de echt scheiden).

1. *Schenking.* — Volgens art. 935 B.W. — dat door de wet van 8 april 1965 niet gewijzigd werd — «kunnen de vader en de moeder van de ontvoogde of niet-ontvoogde minderjarige, of zelfs gedurende het leven van de vader

en de moeder, de andere bloedverwanten in de opgaande lijn, ook al zijn zij noch voogd noch curator over de minderjarige, de schenking voor hem aannemen».

Bij toepassing van dit artikel kan de vader alléén de schenking aan zijn kind aanvaarden, maar ook de moeder alléén, een grootvader of een grootmoeder, zelfs indien vader en moeder de aanvaarding geweigerd hebben. De aanvaarding van een schenking namens de minderjarige is dus een persoonlijk recht van ieder ascendent, dat samen of afzonderlijk mag uitgeoefend worden (De Page, deel VIII, n° 141).

2. — *Legaat.* — Vader en moeder zullen de inbezitstelling of legaataflevering moeten aanvragen, de akte van aflevering, de inventaris en de aangifte van nalatenschap moeten ondertekenen.

3. — *Aankoop.* — De akte van aankoop zal door vader en moeder moeten ondertekend worden; de oorsprong van de gelden is te vinden in een herbelegging of een schenking door de ouders of een van hen.

4. — *Echtscheiding bij onderlinge toestemming van de ouders.* — De ouders behouden slechts de helft van hun goederen, terwijl de andere helft op hun kinderen overgaat; meestal blijft een onverdeeldheid bestaan tussen de kinderen en de ouder aan wie bepaalde goederen aanbe-deeld werden; voor zover de belangen van ouders en kinderen gelijklopen, kunnen de ouders in eigen naam en voor rekening van hun kinderen beheersdaden stellen; is er tegenstrijdigheid van belangen, dan treedt een beheerder ad hoc op, door de rechtbank aangewezen, om de kinderen te verbinden en alle nodige akten te ondertekenen.

Dit bezit van de minderjarigen moet nu beheerd worden. In de notariële praktijk, komen volgende verrichtingen het meest voor: verhuringen of verpachtingen, uitlenen op hypotheek, kwijtingen met handlichting, ontleeningen met hypotheek, verkopen, ruilingen en verdelingen.

1. — *Huurcontracten.* — Vader en moeder zullen de akte van verhuring namens hun kinderen ondertekenen. De huurders moeten weten dat de verbintenissen van de wettelijke beheerders niet zover gaan als degene van een meerderjarige verhuurder:

a) indien de goederen van de minderjarige verhuurd werden voor meer dan negen jaar, heeft de huurder enkel recht op het genot gedurende de gehele periode van negen jaren, waarin hij zich bevindt op het ogenblik dat de minderjarige bekwaam wordt (B.W. art. 1718, verwijzend naar art. 1429);

b) de minderjarige kan zich verzetten tegen de hernieuwing van de handelshuur die zonder zijn tussenkomst werd toegestaan, indien hij het vrije beheer over zijn goederen herkregeen heeft (art. 16, III van de wet van 30 april 1951).

2. — *Hypothecaire beleggingen.* — Daar de schuldeiser niet moet aanwezig zijn bij de ondertekening van een akte van lening met hypothecaire waarborg, kan een derde persoon zich sterk maken over de ouders om de utigeleende sommen te overhandigen en de waarborg te aanvaarden; deze derde moet zich echter laten dekken door een opdracht door beide ouders gegeven. Deze laatste kunnen natuurlijk zelf de akte ondertekenen.

3. — *Kwijtingen met handlichting.* — Wanneer de schuldenaar de ontleende som wenst terug te betalen aan de minderjarige, wordt gewoonlijk een akte van kwijting opgemaakt met handlichting van de inschrijving die tot zekerheid van hoofdsom en aanhorigheden genomen werd; beide ouders zullen die akte moeten ondertekenen.

4. — *Ontleningen met hypotheek.* — Het kan gebeuren dat de minderjarige geld nodig heeft b.v. om een onroerend goed te verbeteren of zelfs zware en dringende herstellingen te laten doen; vader en moeder zullen de nodige toelating vragen aan de rechtbank om een leenakte te ondertekenen volgens een ontwerp dat door die rechtbank goedgekeurd wordt.

5. — *Verkopingen.* — Soms zal een ontlening niet v.l. staan om een schuld (b.v. successierechten) te betalen ofwel blijkt het nodig een vervallen eigendom te verlopen ten einde een beter, zelfs kleiner maar meer rendend goed aan te kopen; dezelfde toelating zal door beide ouders aan de rechtbank moeten gevraagd worden, die een notaris zal aanstellen om tot de verkoping over te gaan; dit proces-verbaal van toewijzing — gehouden in aanwezigheid van de Vrederechter — moet door vader en moeder ondertekend worden.

6. — *Ruilingen.* — Voor de ruilingen, moet dezelfde procedure gevolgd worden als voor de hypothecaire ontleningen; hier ook treden vader en moeder op in naam van hun kind.

7. — *Verdelingen.* — Wanneer meerderjarigen en minderjarigen in overdeeldheid zijn, bestaan er drie mogelijkheden: a) alle medeigenaars zijn het eens; b) de meerderjarigen wensen de vereffing en de vertegenwoordigers van de minderjarigen niet. c) omgekeerd: deze laatsten willen tegen de zin van de meerderjarigen vereffenen. In de drie gevallen moet de rechtbank tussenkomen: beide ouders moeten optreden hetzij als verzoekers (1° geval), hetzij als verweerders (2° geval), hetzij als eisers (3° geval).

Die beheersdaden lato sensu van de notariële praktijk hebben ons enigszins verwijderd van de bepalingen van de wet van 8 april 1965, waarvan de grote nieuwigheid bestaat in de verplichte tussenkomst van vader en moeder als gezamenlijke beheerders van de goederen van hun kinderen.

Die praktijk veronderstelt — en in de meeste gevallen zal het gelukkig zo zijn — de eensgezindheid onder de ouders.

Maar de wet van 8 april 1965 heeft ook een oplossing gezocht wanneer vader en moeder het niet eens waren en is tot het gekend besluit gekomen dat, in geval voornoemd, de wil van de vader doorslaggevend is terwijl de moeder zich tot de rechtbank mag wenden (supra n° 7).

Op die wettelijke beschikking werd reeds kritiek uitgebracht. Voorbeelden zullen die kritiek nog beter verantwoorden.

1) De vader tekent alléén een akte van kwijting met handlichting: de moeder komt niet; zal de hypotheekbevrager de inschrijving doorhalen?

2) De vader verschijnt alléén voor notaris om een aankoop op naam van zijn minderjarig kind te laten akteren; zal de notaris de verkoper inlichten over het mogelijke verhaal van de moeder en, in bevestigend geval, zal de verkoper niet aarzelen?

3) Bij weigering van de moeder om een verhuuringsakte te ondertekenen, contracteren alléén de huurders en de vader; de rechten van de huurders blijven wankelbaar.

De wetgever heeft zelfs niet voorzien dat de vader de goedkeuring of de bekrachtiging van de rechtbank kan aanvragen en bekomen, wat een einde zou stellen aan de onzekere rechtstoestand van de derden, medecontractanten van de minderjarige. De lege ferenda, moet de vader ook het recht hebben zich tot de jeugdrechtsbank te wenden.

B. Verantwoordelijkheid van vader en moeder

De ouders « zijn verantwoording schuldig van de eigendom en de inkomsten, ten aanzien van de goederen waarvan zij het genot niet hebben, en van de eigendom alléén, ten aanzien van de goederen waarvan de wet hun het vruchtgebruik toekent » (B.W. art. 389, 2° l'd). Dit artikel werd gewijzigd door de wet van 8 april 1965: het oud artikel gaf aan de vader alléén het beheerrecht over de persoonlijke goederen van zijn minderjarige kinderen, zodat hij alléén — ter uitsluiting van de moeder — verantwoording schuldig was. Door de wet van 8 april 1965, verkrijgt de moeder meer rechten, maar nieuwe plichten worden haar opgelegd.

Twee vragen kunnen gesteld worden: 1° is de moeder nog verantwoordelijk wanneer de vader alléén gehandeld heeft; 2° is de moeder hoofdelijk verantwoordelijk met de vader?

1° Dat de moeder die samen met de vader verbintenissen voor hun kinderen neemt hun ook verantwoording verschuldigd is zoals de vader spreekt van zelf; het is een algemeen verschijnsel voor de emancipatie van de gehuwde vrouw dat niet alleen haar rechten maar ook haar verplichtingen groter worden. Quid, wanneer de vader — wiens wil doorslaggevend is — alléén namens de kinderen handelt, terwijl de moeder afzijdig blijft. Zal ze een Pilatusgebaar mogen doen en iedere verantwoordelijkheid afschudden omdat ze vreemd gebleven is aan de betwiste beheersdaad? Dat kan niet: om te ontslaan aan iedere verantwoordelijkheid, moet de moeder positief reageren op de daden van de vader die zij nadelig vindt voor de kinderen; alléén een beroep op de rechter kan haar ontslaan van alle verantwoordelijkheid. De notaris voor wie de vader alléén wil verschijnen, mag als een plicht beschouwen dat de uitnodiging aan de moeder tevens de verwittiging inhoudt dat haar negatieve houding geenszins haar verantwoordelijkheid jegens haar kinderen doet wegvallen.

2° Zijn vader en moeder die samen voor hun kinderen optreden, hoofdelijk verantwoording verschuldigd? Het onvermogen van één van hen kan het belang van de vraag concretiseren: kan het kind zijn vordering volledig verhalen op zijn vermogende ouder of moet deze laats'e alléén tussenkomen voor de helft? Hoofdelijkheid wordt niet vermoed (B.W. art. 1202, 1° lid); art. 389 B.W. voorz. et geen hoofdelijkheid zodat ze ook niet uitzonderlijk kan bestaan (zelfde artikel, 2° lid). Naar gemeen recht is ieder ouder verantwoordelijk voor de fouten die hij in het beheer van de goederen van zijn kind begaan heeft: schadevergoeding geldt als sanctie (De Page, deel I, n° 804).

C. Aanwending van geldsommen.

De hypothecaire wet van 16 december 1851 had enkele bepalingen ingelast over de aanwending van geldsommen toebehorende aan minderjarigen onder voogdij (art. 55-61); de regels van het voogdijbeheer zijn echter niet toepasselijk op het beheer van vader en moeder (De Page, deel I, n° 796).

De wetgever had dus een onbeperkt vertrouwen in de hoedanigheden van de huisvader, wanneer hij en zijn echtgenote in leven waren.

De wetgever van 8 april 1965 nuanceert dit vertrouwen door de mogelijkheid die hij aan de rechtbank geeft om in sommige gevallen de aanwending van geldsommen van minderjarigen aan bepaalde voorwaarden te onderwerpen (B.W. art. 389, 3°, 4° en 5° lid, bijgevoegd door art. 20, 1 van de wet van 8 april 1965).

Praktisch komt het voor de notarissen op het volgende neer dat iedere aanwending van geldsommen voor reke-

ning van minderjarigen met zorg zal moeten bestudeerd worden en dat ze zullen moeten nazien of die aanwending conform is aan de mogelijke beschikking van een rechtbank. Hun taak van raadsman van partijen zal de rechtspraak wel aanzetten om een nieuwe verantwoordelijkheid op hun schouders te leggen.

Ons onderzoek zal zich beperken tot de middelen waarover de notaris kan beschikken om de wil van de rechtbank te helpen uitvoeren. Volgende punten zijn van belang:

1) Alhoewel het toezicht op de aanwending van geldsommen in artikel 389 B.W. ingelast werd, bedoelt de wettekst alle minderjarigen, zelfs diegenen die onder voogdij staan (M. Van Balberghe: Toezicht op de aanwending van geldsommen die aan minderjarigen toekomen, R.W. 1966-1967, kol. 331).

2) De jeugdrechtbank kan de aanwending bepalen van alle geldsommen, zonder onderscheid van oorsprong: terugbetaling van geleende gelden, verkoop van persoonlijke goederen, onteigening, vereffening-verdeling, vruchten en opbrengsten (behalve, in dit laatste geval, wanneer de ouders het genot van de goederen van hun kinderen hebben). Andere rechtbanken dan de jeugdrechtbank kunnen alleen de aanwending bepalen van de geldsommen die verschuldigd zijn tot vergoeding van een stoffelijke of zedelijke schade aan een minderjarige veroorzaakt (id. kol. 332-334).

3) Bevoegd is de jeugdrechtbank van de verblijfplaats van de ouders, voogden of degenen die de minderjarige onder hun bewaring hebben, m.a.w. de jeugdrechtbank van de verblijfplaats van de wettelijke beheerder; wanneer het een vergoeding betreft van een stoffelijke of zedelijke schade, is bevoegd iedere rechtbank die uitspraak doet over die vergoeding; hoger beroep is mogelijk, zodat ook rekening moet gehouden worden met een beslissing in beroep. Een andere herziening van de beslissing van een gewone rechtbank is niet mogelijk. Er is twist over de vraag of de jeugdrechtbank een vroeger genomen beslissing mag herzien (id. kol. 336-338): een beslissing tot herziening kan dus verwacht worden vanwege een jeugdrechter die positief op de vraag reageert.

4) Wanneer de beslissing van de rechtbank in kracht van gewijsde is gegaan, betekent de griffier een afschrift ervan bij ter post aangetekende brief aan de schuldenaars, die zich dan alleen mits nakoming van de voorwaarden gesteld door de rechtbank geldig kunnen bevrijden (B.W. art. 389, 5° lid).

Waarin bestaat de taak van de notaris? Hij kan partijen ondervragen over het bestaan van een vonnis: de schuldenaar wiens bevrijding aan bepaalde voorwaarden verbonden is, heeft er alle belang bij dit vonnis bekend te maken. Het zal dan volstaan dat de notaris de richtlijnen van de rechtbank volgt.

Maar quid, wanneer de notaris vermoedt dat een rechterlijke beslissing ter zake bestaat, terwijl partijen daarover zwijgen? Het belang van de schuldenaar volstaat niet altijd om een bekentenis uit te lokken en — daarboven — zal er altijd een belanghebbende schuldenaar bestaan of aan de rechtbank bekend zijn?

B.v. Een jeugdrechtbank beveelt dat een hypothecaire vordering, in voordeel van een minderjarige, niet zal mogen terugbetaald worden, tenware een gelijksoortige belegging van het kapitaal gedaan wordt: de schuldenaar is echter overleden en zijn erfgenamen zijn onbekend; ook kan een aangetekende brief terugkomen bij gebrek aan juist adres.

De voorzichtige notaris zal navraag doen bij de bevoegde jeugdrechtbank, met name die van de verblijfplaats van de wettelijke beheerder. Meer kan hij niet doen.

Veiligheidshalve, zal hij het bewijs bewaren dat hij par-

tijen en jeugdrechtbank, over het bestaan van een beheersbeperkend vonnis ondervraagd heeft.

Voor de notariële praktijk zijn de laatste leden van het nieuwe art. 389 onvoldoende:

1° omdat ze de schuldenaar van een vordering in voordeel van een minderjarige, betrekken in de soms ingewikkelde herbeleggingsmodaliteiten die de rechtbank bevoelen heeft; terecht werd daarom voorgesteld dat de schuldenaar zich steeds zou mogen bevrijden door storting van de geldsommen aan een door de Staat gecontroleerde instelling zoals b.v. de Spaar- en Lijfrentekas, met beding dat er, gedurende de minderjarigheid, niet over die sommen zou kunnen beschikt worden zonder de machtiging van de jeugdrechtbank (Van Balberghe, R.W. 1966-67, kol. 3388).

2° Omdat zelfs een beperkte publiciteit over een zo belangrijke beslissing ontbreekt; m. i. zou als minimummaatregel moeten bestaan een verplichte mededeling aan de Kamer der notarissen van het arrondissement.

10. — *Het vruchtgenot van de ouders.*

A. Titularissen van dit recht van genot.

Het begrip « vruchtgenot van de ouders » werd nog onlangs benaderd en uitgelegd als een historisch mengsel van romeins-rechtelijke begrippen gesteund op de ouderlijke macht en van herinneringen uit het gewoonterecht waarin het accent op het beheer over de goederen van de minderjarige gelegd werd. (Fr. Vanistendael: Enkele beschouwingen over het wettelijk vruchtgenot, T.P.R. 1967, blz. 599-627).

Dit vruchtgenot — geregeld bij artikels 384 tot en met 387 van het B.W. — werd grondig gewijzigd door de wet van 8 april negentienhonderd vijf en zestig en dit tengevolge van een nieuw historisch verschijnsel: de juridische emancipatie van de gehuwde vrouw.

Het nieuw artikel 384 B.W. kent dit genot toe aan « de ouders of, in geval één van hen overlijdt, de langstlevende » en niet meer aan de vader of aan de langstlevende van vader en moeder; aldus werden rechtsleer en rechtspraak bevestigd die reeds onder het oud artikel 384 beslist hadden dat de moeder het vruchtgenot kreeg wanneer de vader afwezig was, onbekwaam verklaard was of in de onmogelijkheid verkeerde om zijn wil te doen blijken (De Page, deel I, n° 776, 3° en de in voetnoot geciteerde rechtspraak).

Quid, wanneer de ouders het oneens zijn m.a.w. wanneer ieder van de ouders aanspraak maakt op de inkomsten van een goed b.v. de huurgelden van een huis dat aan hun kind toebehoort.

De romeins-rechtelijke opvatting die het wettelijk vruchtgenot van de ouders laat afhangen van de ouderlijke macht, blijft aktueel; zoals blijkt uit artikel 373 B.W. zal de jeugdrechtbank beslissen aan wie van de ouders de huurgelden moeten betaald worden.

B. Verlies van het vruchtgenot.

1) Ontzetting uit de ouderlijke macht.

Volledige ontzetting uit de ouderlijke macht van beide ouders heeft tot gevolg dat ze beiden hun wettelijk recht van genot over de goederen van hun minderjarige kinderen verliezen; gedeeltelijke ontzetting zou zich tot het verlies van het vruchtgenot kunnen beperken (art. 33 van de wet van 8 april 1965).

Quid, wanneer slechts één van de ouders ontzet is? Vóór de wet van 8 april 1965 werd een onderscheid tussen vader en moeder gemaakt: ontzetting van de moeder had geen gevolg, daar de vader gedurende het huwelijk alléén het genot had; wanneer de vader ontzet was, ging

het genot over naar de moeder: indien een derde als pro-voogd benoemd werd, had ze nog recht op het overschot d.w.z. de inkomsten van de goederen van de kinderen onder aftrek van de uitgaven voor hun onderhoud en opvoeding (De Page, deel I, nrs. 837, 838).

De wet van 8 april 1965 stelt vader en moeder op gelijke voet en ontnemt het wettelijk genot aan de ouder (vader of moeder) die geen pro-voogd wordt.

2) Echtscheiding en scheiding van tafel en bed.

Onder het oud artikel 386 B.W. verloor alléén de schuldlige echtgenoot zijn vruchtgenotsrecht. Volgens het nieuw artikel 386, verliezen beide ouders die uit de echt of van tafel en bed scheiden het wettelijk genot van de goederen van hun kinderen, wat tot gevolg heeft: a) dat er geen onderscheid meer moet gemaakt worden tussen schuldige en onschuldige echtgenoot, en b) dat dit genot ook verloren wordt door de echtgenoten die bij onderlinge toestemming scheiden.

Immers zegt het nieuw artikel 386 in algemene termen en zonder beperking: «Dit genot houdt op in geval van echtscheiding en van scheiding van tafel en bed».

Hoe kan dit artikel in overeenstemming gebracht worden met art. 305 B.W.: «In geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, gaat de eigendom van de helft der goederen van ieder van beide echtgenoten op de dag dat zij hun eerste verklaring doen, van rechtswege over op de kinderen uit hun huwelijk geboren; de ouders behouden niettemin het genot van die helft tot aan de meerderjarigheid van hun kinderen, onder verplichting...» Het nieuw gerechtelijk Wetboek (art. 3, subartikel 92) verandert wel de eerste zin, maar niet de tweede: «de ouders behouden evenwel het genot van die helft tot aan de meerderjarigheid van hun kinderen, onder verplichting...».

Heeft artikel 386 B.W. het genot van art. 305 niet afgeschaffd? Het antwoord moet ontkennend zijn en de schijnbare tegenstelling als volgt uitgelegd worden:

1) totdat hun kinderen 21 jaar worden, behouden de

ouders het genot van de goederen die de kinderen bij toepassing van art. 305 B.W. verkrijgen;

2) zij verliezen het genot van de goederen waarvan de kinderen op een andere wijze eigenaars worden.

Het nieuw artikel 305 is dus nog vatbaar voor verbetering in die zin dat het duidelijker zou moeten aantonen dat dit genotsrecht van de ouders niets te zien heeft met het vruchtgenot van artikel 386 B.W.

3) Tweede huwelijk van de moeder.

De moeder — niet de vader — die een tweede huwelijk aanging verloor het wettelijk genot bij toepassing van het oud art. 386 B.W.; het nieuw artikel 386 B.W. — zoals het door de wet van 8 april 1965 gewijzigd werd — zwijgt daarover zodat noch de weduwnaar noch de weduwe die hertrouwt het genotsrecht verbeurt.

11. — Besluit.

Voor een betere rechtszekerheid zouden — in de hierboven aangeduide zin — volgende artikelen van het Burgerlijk Wetboek moeten gewijzigd worden:

a) art. 284 (overhandiging aan de Procureur des Konings van een afschrift van de eerste verschijning bij echtscheiding bij onderlinge toestemming);

b) art. 285 (hernieuwing van de formaliteiten na verdere verschijningen);

c) art. 302 (bestuur over persoon en goederen van de kinderen na echtscheiding bij onderlinge toestemming);

d) art. 305 (genotsrecht over de helft toegekend aan de kinderen ingevolge echtscheiding bij onderlinge toestemming);

e) art. 346 (toestemming tot aanneming door gescheiden ouders);

f) art. 373 (ouderlijk gezag);

g) art. 389 (beheerrecht van de ouders);

h) art. 1398 (huwelijkscontract van minderjarigen).

BAL'ELEVEN

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel

Dr. A. Bezelius, Riksdagensjustitieombudsman uit Stockholm, zal op 24 april 1968, te 20 uur een voordracht houden in de zaal van de plechtige zittingen van het Hof van Beroep te Brussel. Hij zal in het Engels spreken over zijn dagelijkse ervaring als ombudsman.

Verbond der Belgische Advocaten en Unie van de Jonge Balies en Advocaten

Verklaring.

De Bureaux van het Verbond van Belgische Advocaten en van de Unie van de Jonge Balies en Advocaten vergaderd in het Gerechtshof te Brussel op 13 januari 1968 hebben overwogen:

— dat,

spijs het in leven roepen van een Nationale Orde van Advocaten door de wet houdende het Gerechtelijk Wetboek,

spijs de naderende inrichting van de Algemene Raad, orgaan van de Nationale Orde,

de verdediging van de beroepsbelangen van de advocaten in de breedste zin van het woord, in de toekomst de inspanningen en werkzaamheden moeten opeisen waaraan de twee verenigingen tot hiertoe hun beste krachten hebben gewijd;

— dat, de beste verdediging van de beroepsbelangen van de advocaten niet kon rechtvaardigen dat inspanningen in verspreide orde door 2 verschillende verenigingen zouden ten beste gegeven worden, maar dat integendeel beiden zouden dienen samen te werken;

— dat alle inspanningen moesten gedaan worden om van de Balies de breedst mogelijke steun te verkrijgen teneinde aan de 2 verenigde associaties toe te laten op de best mogelijke wijze hun sociaal doel te verwezenlijken.

Dientengevolge hebben de bureaux van het Verbond van Belgische Advocaten en van de Unie van de Jonge Balies en Advocaten beslist:

1. Binnen de kortst mogelijke tijd de samensmelting van de 2 verenigingen door te drijven om over te gaan tot de stichting van één Nationaal Verbond van Belgische Advocaten;

2. Hun inspanningen samen te bundelen teneinde te bekomen dat alle Balies, én de Nationale Orde, hun de breedst mogelijke steun zouden verlenen teneinde de daadwerkelijke verdediging van de beroepsbelangen te verwezenlijken;

3. In de onmiddellijke toekomst dit werkprogramma te aanvaarden en te wedijveren voor:

— de efficiënte werking van CREDOC;

— de vervangingsdienst voor de gerechtelijke colleges van het land;

— het inrichten van seminaries voor advocaten ten einde ze vertrouwd te maken met de toepassing van de wet houdende het gerechtelijk Wetboek;

- de studie van de wettelijke of reglementaire hervormingen die het beroep van advocaat betreffen ;
- de regeling van het pensioen van de advocaten ;
- de individuele verzekering en de verzekeringen tegen ziekte ;
- de studie van de stagekontrakten en van de kontrakten van medewerking tussen advocaten ;
- de associaties van advocaten ;
- de studie van de vraagstukken in verband met de stichting van een confederatie van de juridische beroepen ;
- de uitbreiding tot het ganse land van het documentatiecentrum van Brussel ;
- de organisatie van een efficiënte publiciteit, door pers, radio en T.V. ;
- de driemaandelijke verschijning van een tijdschrift van de nieuwe associatie ;
- de inrichting van diverse diensten nuttig voor het beroepsleven van de advocaten (dienst van vertaling, inrichting van aankoopkollektiviteiten, dienst voor wetgeving van handtekeningen voortkomende uit het buitenland).

Brussel, 13 januari 1968.

De Voorzitter van het Verbond van Belgische Advocaten, De Voorzitter van de Unie van Jonge Balies en Advocaten,

MEDEDELINGEN

Vervolmakingsseminarie over « Het familiebedrijf »

De Noordzeelucht werkt stimulerend en schept een vakantieïllusie...

Knokke — Het Zoute was van 13 tot 16 maart het uitverkoren oord voor een vervolmakingsseminarie over « Het Familiebedrijf » onder leiding van Professor Walter van Gerven ingericht door het « Instituut voor Handelsrecht » van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid der Katholieke Universiteit te Leuven.

Zowel uit het aantal der deelnemers — achtenzestig waarvan ongeveer de helft niet-juristen — als uit de variëteit der vertegenwoordigde beroepen en bedrijfstakken bleek duidelijk dat het initiatief zijn verantwoording vond in problemen die door de familiale bedrijven heel scherp worden gevoeld. Het oog hebben voor en opvangen van deze problematiek pleit op zichzelf reeds voor de werkelijkheidszin van de inrichters.

In de uiteenzettingen en discussies — waarbij het contact tussen juristen en niet-juristen bijzonder vruchtbaar bleek — werd hoofdzakelijk onderzocht hoe, vooral vanuit juridisch standpunt, het zogenoemd « familiebedrijf » met vrijwaring van continuïteit en eigen karakter zich moet en kan aanpassen aan de snel evoluerende economische eisen.

Steunend op rijke ervaring schetsten de heren J. de Spot en G. Declercq een algemeen beeld van de familiale onderneming. Daarbij werd nadruk gelegd op een grondwaarheid die meer dan eens uit het oog wordt verloren: een onderneming mag nooit beschouwd worden als een louter verlengstuk van het privé familiepatrimonium; ook het familiebedrijf moet beheerd worden volgens regelen eigen aan elke onderneming. In voldoende mate moet bijgevolg rekening worden gehouden met de — niet steeds overeenstemmende — belangen van aandeelhouders-begleggers enerzijds, actieve venoten anderzijds. Wat het beheer betreft zal zich eventueel een minstens gedeeltelijke delegatie aan bekwame « buitenstaanders » opdringen. Het groeiproces en de aanpassing aan nieuwe economische feiten is zaak van « management » gesteund op kennis.

De problematiek van het familiebedrijf werd verder belicht vanuit een drievoudig standpunt.

De Heren U. Neesen en G. Bollen onderzochten het fiscaal aspect. Hun uiteenzetting werd door Mr. P. H. Delafontaine met bewonderenswaardig entoesiasme getoetst aan concrete voorbeelden die aanleiding gaven tot levendige samenspraak. Als besluit kon onder meer gesteld worden dat de veelal noodzakelijke omschakeling van eenmanszaak naar vennootschap geenszins mag worden afgewezen omwille van fiscale gevolgen. De keuze zelf van de soort vennootschap lijkt delicater. Bij de P.V.B.A. liggen de oprichtingskosten wat lager en moet rekening gehouden worden met de belangrijke optiemogelijkheid tussen vennootschapsbelasting of personenbelasting. Tenslotte werd terecht gewezen op het gevaar de keuze van vennootschap uitsluitend van fiscale overwegingen te laten afhangen.

Professor R. Dillemans en Notaris A.E. Van Hoestenberghelichtten vragen van *familierechtelijke* aard die in elke familiale onderneming op zeker ogenblik hun acuut belang krijgen. De volledige — zelfs boeiende — uiteenzetting van de wettelijke regelen en van de diverse door de praktijk uitgewerkte mogelijkheden tot het treffen van schikkingen die in veel gevallen de continuïteit van het familiaal bedrijf moeten waarborgen werd zeer gewaardeerd. De eindnoot was weliswaar pessimistisch: menige soepele en noodzakelijke oplossing wordt bemoeilijkt of onmogelijk gemaakt door burgerrechtelijke regelen die als dusdanig of althans in hun strenge toepassing niet meer aangepast zijn aan de huidige economische en sociale werkelijkheid. Des te groter lijkt de verdienste van de notariële praktijk die in menig geval creatieve en bevredigende oplossingen heeft uitgewerkt. Een zelfde creativiteit vanwege de wetgever is er echter niet min noodzakelijk om geworden.

Het bestaan van deze talrijke familierechtelijke obstakels kan een bepalend element zijn voor de omschakeling in een vennootschap. De verscheidene technieken die in het kader van het *vennootschapsrecht* kunnen worden aangewend tot vrijwarring van het familiaal karakter der Onderneming en tot bescherming van het bedrijf tegen interne moeilijkheden en inmenging van buiten, werden uiteengezet door Professor Walter van Gerven en Mr. L. Maeyens. Na scherpe ontleding van alle mogelijke technieken zowel in verband met het aandelenbezit als op het vlak van de uitoefening van het stemrecht en het bestuur der onderneming was ook hier het besluit weinig optimistisch. Met uitzondering wellicht van het geval der overdracht van aandelen en regeling van voorkeurrecht zijn de mogelijkheden die steun vinden in een wettelijke bepaling of minstens erkend zijn door de rechtspraak, onbestaande of weinig bevredigend. De door wetgever, rechtspraak en rechtsleer nog af te leggen weg is aanzienlijk. Zoals Professor W. van Gerven erop wees zou men zich op bepaalde punten kunnen laten inspireren door buitenlandse geslaagde experimenten (vb. de certificering van aandelen zoals deze met de figuur van het administratiekantoor in Nederland wordt toegepast). Uit de uiteenzetting van Mr. L. Maeyens bleek tenslotte dat menige moeilijkheid voorkomen kan worden door het nauwkeurig uitwerken van statutaire clausules waarbij de bestaande mogelijkheden op maximale wijze worden benut.

De « vrijwarring van de continuïteit der familieonderneming » werd tegen een breed geschetste sociaal-economische achtergrond eveneens behandeld door de heer Goris die de toehoorders onder meer liet delen in zijn ervaring als voorzitter van de rechtbank van koophandel te Antwerpen.

Geen enkel aspect van de problematiek werd overigens verwaarloosd. Professor L. Wauters onderzocht de kredietbehoeften van de familieonderneming, meer in het bij-

zonder de rol van de banken bij de uitbouw van het familiebedrijf. Hij wees op de noodzakelijke objectieve kennis die « in concreto » een juiste omlijning van het risico moet toelaten en pleitte voor een nauwere samenwerking tussen onderneming en bank die ook verder gaat dan het depositoverkeer en de kredietverlening.

Professor R. Vandeputte onderstreepte tenslotte enkele belangrijke elementen die in de toekomst het sociaal en juridisch beeld van de familieonderneming in sterke mate zullen of kunnen wijzigen. De met betrekking tot het juridisch statuut van P.V.B.A. en N.V. uitgewerkte hervorming, die ook nader werd toegelicht door Mr. P. Roose, lid van de daartoe aangestelde commissie, betreft onder meer de oprichtingsvoorwaarden, de rechten verbonden aan aandelen of deelbewijzen, het beheer met de daaraan verbonden aansprakelijkheid, de opgelegde boekhouding en publiciteitsmaatregelen. Ten gevolge van deze hervorming zal in menig geval de N.V. min geschikt lijken voor familieondernemingen. Men mag zich verwachten aan een noodzakelijke (her)omschakeling van talrijke N.V.-en naar de P.V.B.A. vorm.

Dank aan de bijzonder degelijke uiteenzettingen en verrijkende discussies werd aan de deelnemers van het seminarie een duidelijk inzicht bijgebracht in het geheel der onderscheiden problemen en in gevarieerde mogelijke oplossingen. Aan het ondernemingshoofd blijft de delicate taak voorbehouden om, na een dergelijke juiste en volledige probleemstelling en waardering der bepalende factoren, steunend op het advies van « vaklui », adequate concrete oplossingen uit te werken.

Hoe moeilijk deze opdracht blijft bleek uit de bespreking van de « case » die door Professor A. J. Vlerinck aan de toehoorders ter oplossing werd voorgelegd. Juridisch technisch advies werd daarbij verstrekt door Notaris Du Faux, de heer J.P. Lagae, Mr. P. Roose en Referendaris M. Vandekerchove. Treffend was eens te meer de vaststelling hoe in werkelijkheid de meest uiteenlopende problemen verspreid liggen. Het gevaar is niet denkbeeldig dat men zich bij beslissingen ten onrechte uitsluitend of op overwegende wijze laat leiden door één of enkele der bepalende elementen terwijl andere factoren worden onderschat of over het hoofd gezien.

Met het oog op het vermijden van dergelijke niet voldoende verantwoorde of eenzijdige beslissingen lijkt dit vervolmakingsseminarie een positieve door de deelnemers bijzonder gewaardeerde bijdrage te hebben geleverd. Zoals Pro-Rektor P. De Somer in zijn gelegenheidstoespraak op het afscheidsdiner onderstreepte is het onder meer door dergelijke initiatieven dat de Universiteit, in casu, de Faculteit der Rechtsgeleerdheid haar service-taak vervult. De wens mag uitgedrukt worden dat de inrichters van deze zeer gevulde studiedagen, gesterkt door het succes, die service-taak in dezelfde zin verder mogen uitbouwen, eventueel opnieuw aan zee... al was het maar omwille van die zo broze vakantieïllusie...

L. De Gryse.

Vrije universiteit te Brussel

De Vrije Universiteit te Brussel meldt de vacature van de volgende colleges en oefeningen aan de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van 1 oktober 1968 af:

— « Burgerlijk recht (art. 2071 tot 2280) », in het Frans (60 u.) (3de doctoraat in de rechten, 2de licentie in het notariaat).

— « Burgerlijk recht (art. 2071 tot 2280) » (praktische oefeningen), in het Frans (15 u.) (3de doctoraat in de rechten, 2de licentie in het notariaat).

De kandidaten die wensen in aanmerking te komen om de bovenvermelde colleges en oefeningen te doceren wor-

den verzocht een volledig curriculum vitae, vóór 2 mei 1968, aan de Heer Rector van de Universiteit, 50, F.D. Rooseveltlaan te Brussel 5, te laten geworden.

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente : jg. 1968 - nr. 3 :

Algemene Vergadering van de Afdeling « Openbare Onderstand ». — Het huisvuilverwerkingsprobleem. — Studiereis naar de Sovjet-Unie. — Verhasselt J., Verzorg uw taal !

Omnilegie : jg. 1968 - nr. 1 :

Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht : jg. 1968 - nr. 3 :

Aansprakelijkheid der gemeenten. — Openbare Onderstand. — Commissie van openbare onderstand. — Gemeente Pensioen. — Gemeentepolitie.

Arresten en Adviezen van de Raad van State : jg. 1967 - nr. september-november :
Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad : jg. 1968 - nr. 14 :

Jessurum D'Oliveira H.U., Nogmaals het alimentatieverdrag en Duits recht. — Van Ginsbergen G., Het kwalificatieprobleem van het internationaal privaatrecht voor rechter en vertaler. — Kramer H.L.M., Rectificatie. — Van Raalte E., Grondwetsherziening in België en Nederland. — Een belangrijk onderscheid in procedure. — Pyttersen H., Een nieuw element bij het bepalen van de hoogst toelaatbare pacht prijs? — Enschedé Ch. J., Dient artikel 37 lid 2 Sr. Behouden te blijven?

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : jg. 1968 - nr. 4990 :

De Winter L.I., De gewijzigde eenvormige wet betreffende het internationaal privaatrecht (II, slot). — Bloembergen A.R., Enige kanttekeningen bij een betoog van H.J. Hommes.

Arbitrale Rechtspraak : jg. 1968 - nr. 563 :

Scheidsgerecht Comité van Graanhandelaren te Rotterdam. — Nederlands Arbitrage Instituut. — Bindend advies Huur. — Particuliere Arbitrage Cargadoors...

De gerechtsdeurwaarder : jg. 1968 - nr. 4 :

Teekens M., Wat mag de deurwaarder, opdracht ontvangen hebbende een exploit te betekenen, volgens het deurwaardersreglement aan zijn opdrachtgever in rekening brengen, indien de opdracht vóór de betekening wordt ingetrokken? — Van Loozenoord N., Bespreking met de R.A. — Teekens M., Van over de grenzen.

Journal des Tribunaux : jg. 1968 - nr. 4611 :

Horsmans G., l'expertise Examen de jurisprudence (1960-1966) au regard de la réglementation nouvelle du code judiciaire).

Nr. 4612 :

Rigaux F., Divorce-sanction et divorce-remède.

Annales de la Faculté de Droit de Liège : jg. 1967 - nr. 3 en 4 :

Savatier R., Le droit de l'énergie. — Mathijssen P., Aspects juridiques des problèmes énergétiques dans les trois communautés européennes. — Le centenaire du Code pénal belge. — Vegleris Th. P., Le constitution, la loi et les tribunaux en Grèce. — Dabin L., Le problème de la société de personnes à responsabilité limitée et la garantie des créanciers sociaux. Gol J. et Monfils Ph., Le droit de réponse de l'opposition à la radio-télévision.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie : jg. 1968 - nr. 6 :

Constant J., La répression du maraudage dans l'ancien droit belge.